בעזרת השם יתברך

מִי שֶׁלּוֹמֵד בְּכָל יוֹם אֶת שָׁלֹשׁ
הַלְּמוּדִים הָאֵלּוּ, בּוֹנֶה לְעַצְמוֹ

בַּי"ת נִצְחִי

וְזֶה מַה־שֶּׁהוֹלֵךְ לְפָנָיו לְעוֹלְמֵי
עוֹלָמִים וּלְנֵצַח נְצָחִים (אשר בנחל).

לְמוּד יוֹמִי

בַּ'בְלִי יְ'רוּשַׁלְמִי תּ'וֹסֶפְתָּא

בַּעֲרִיכָה מְפֹאֶרֶת מְנֻקֶּדֶת וּמְפֻסֶּקֶת

פרשת תולדות תשפ"ז

ד״יכל הקוד״ש ברסלב

181 Huschke Road, Liberty NY 12747

ד״יכל הקוד״ש

ווילי׳אמסבורג

27 Skillman Street
Brooklyn NY 11205
718.384.1652

ד״יכל הקוד״ש

כארא פארק

1415 55th Street
Brooklyn NY 11219
347.760.5924

ד״יכל הקוד״ש

קרית יואל

8 Hayes Ct.
Monroe NY 10950
845.662.4888

ד״יכל הקוד״ש

קרית יואל

8 Premishlan Way.
Monroe NY 10950
845.467.5299

ד״יכל הקוד״ש

בלומינגראוו

24 Merriewold LN S
Monroe NY 10950
845.238.0804

ד״יכל הקוד״ש

מאנסי

34 Union Rd.
Spring Valley, NY 10977
845.445.9314

ד״יכל הקוד״ש

ירושלים

רחוב רבי נחמן מברסלב 15
054.845.6150

ד״יכל הקוד״ש

בני ברק

רחוב ירושלים 2
052.760.5715

נד״פס ע״י

קרן הדפסה היכל הקודש

2623 State Route 52
Liberty, NY 12754

718.387.2691

www.BreslevCenter.com

צו הערן די
הערליכע שיעורים
פונעם ראש ישיבה שליט״א
רופט:

קול ברסלב

212.444.9191

חיזוק פאר די אידישע שטוב

212.444.9169

זוזא מאכא — שנפחתה צורתו. ולא הוה שקיל ליה, כלומר: לא היה ניקח בעיר להוצאה, לא היה הדינר שקול ושוה לו כלום. **הא תו לאמה לי** — האי "ובולם" הא תנא ליה: **משום אונס ומוציא שם רע** — איצטריכא ליה למיתני האי "ובולם בשקל הקודש", משום דרישא לא תנא "שקל הקודש". ומיהו פשיטא לן באינך בולהו דסלעים נינהו, דהא בפדיון הבן כתיב (במדבר ג): "חמשת שקלים לגולגלת" ובעבד כתיב (שמות כא): "שלשים שקלים יתן (בעל השור) לאדוניו", ובמפתה כתיב (שם כב): "כפסף ישקול". אבל באונס ומוציא שם רע לא כתיב "שקל", וסלקא דעתך אמינא: [הא] דתנא ברישא במנה צורי — כל חד וחד כי דיניה קאמר. דהיכא דכתיב שקלים — יהיב שקלים צורים, והיכא דלא כתיב שקלים — ליתיב דינרי צורים. קא משמע לן סיפא: ובולם בשקל הקודש. דמילף ילפי מהדדי: בבסף כצוב מכסף קצוב, בדרב אסי דלעיל. אית ספרים דכתוב הכי: "אטו כולהו בני פדיה ניגהו". וקפריך אמתניתין דנקט לשון פדיה בכולהו, דקתני: "ובולן בפדיין", והא לא שייכא לשון פדיה אלא בבבורו? תנ': כל הנפדין נפדין בכסף ושוה כסף. כל הנפדין — נגון בכור אדם והקדשות ומעשר. **מעשר שני** — אינו נפדה אלא בכסף טבוע ולא בשוה כסף, ואפילו פרוטות טבועות שפיר דמי. **והראיון** — לקנות עולת ראייה הנקנית בשתי מעות בכסף, כדאמרינן בחגיגה (ב,א): הראייתה שתי בכסף. והנך שתי כסף טבועות בעינן. **מצרפין שקלים לדרבונות** — בני העיר ששולחין שקליהם לירושלים מצרפין אותו ולוקחין מהן דרבונות, הוו זהובים טבועים. דרבונות — אין, שאר זהב — לא, שאינו טבוע. ובמסכת שקלים (ד) מפרש טעמא שמא תיזול מרגליות בו. והוה הדין לכל שוה בכסף, שמא יזול ונמצא הקדש מפסיד. אבל טיבעא לא זייל. **ועצרת הכספ** — דבר שיש עליו צורה. **הכי גרסינן: ראיון תני [נמי] רב יוסף** — שלא יביא סיגה — כסף סיגים, אלא טבוע. והיינו ברייתא, דרב יוסף לאו לפרושי אלא לסיועי. **משנה אין פודין בכור אדם לא בעבדים כו'** — אף על גב דאמרן לעיל (מט,ב): בבסף ובשוה כסף, **ולא בשטרות** — שאם יש לו שטר על חבירו בחמשה סלעים, ונתנו לכהן שיגבה אותו חוב בפדיון בנו — אינו פודי. **ולא בהקדישות** — מפרש בגמרא. **כתב להבן שהוא חייב ליתן לו חמשה סלעים** — משום פדיון בנו. **ובנו אינו פודי** — כדאמרינן בגמרא: שמא יאמרו פודין בשטרות. **לפיכך** — דאמרן: חייב ליתן לו חמשה סלעים, אם רצה הכהן לתנם ולהחזירם לו במתנה — רשאי, אבל תקנתא אחריתי ליכא. **יהיה לך ופדה תפדה** — בשיהיה לך הפדיון אז יהיה פדוי, ודאי קרא לאהרן אמר ליה רחמנא. **גמרא מיעט** — כסף ולא מידי אחרינא. **מיעט שטרות** — דלא חשיבי מידי. **תפדה חזר וכלל** — ואף על גב דהאי "תפדה" כתיב קודם לפרט — אפילו הכי דיינינן ליה בכלל ופרט, כדאמרינן לקמן. **שהוקשו לקרקעות** — "והתנחלתם אותם" וגו' (ויקרא כה). **חמול** = ברוק"א בלעז. **חסירא** = קרע. **מבתב** = עט. **ואמרינן** — במסכת קדושין (כא,א). **במאי קא מיפלגי רבי דרישׁ בללי ופרטי** — "ולקחתן" — כלל, "מרצע" — פרט, "ונתת באזנו" — חזר וכלל, מה הפרט מפורש של מתכת — אף כל של מתכת. **וריבי יוסי ברבי יהודה דריש ליה ברבוי ומיעוטי** — ומאי רבי — רבי כל מילי, ומאי מיעט — מיעט סם. **הבא** — היינו טעמא דדריש ריבוי ומיעוטי — כדתנא דבי רבי ישמעאל בשילהי (חולין סז,א): כל מקום שנאמר "במים" "במים" שתי פעמים, כלומר, כל מקום שנאמר שתי כללות זו אצל זו ופרט אחריהן, כגון הכא: "את זה תאכלו מכל אשר במים אשר לו סנפיר וקשקשת במים", דהיינו שתי כללות, דמשמע דבכל מים בעינן סנפיר וקשקשת, ופרט בתיב אחריהם "בימים ובנחלים", דמשמע: בימים ובנחלים שנובעים הם בעינן סנפיר וקשקשת, אבל הגדילים במים מכונסין — מיתאבלי בלא סנפיר וקשקשת. אין זה כלל ופרט — לא דיינינן ליה בכלל ופרט, אלא מטילין הפרט ביניהן ודנין אותו ברבויי ומיעוטי. והכא נמי: "ופדויו מבן חדש" — כלל, "תפדה" — חזר וכלל, הרי שתי כללות הסמוכות זה לזה והפרט אחריו, הלכך בריבוי ומיעוטי דרשינן להו. **וריבן** — דדרשי להו בכללי ופרטי סברי דאמרינן במערבא.

ולא

וזוזא מאכא בהדיה דלא נפיק, תקע ליה אחריניא ויהבי ניהלה. "שלשים שלל עבד חמשים של אונס ושל מפתה" וכו'. הא תו למה לי הא תנא ליה ריישא! - אונס ומוציא שם רע איצטריך, סלקא דעתך אמינא: יין דלא פתיב בהו שקלים - אימא זוזי בעלמא, קא משמע לן דמילף קא ילפי מהדדי. "חוץ מן השקלים". תנא: חוץ מן השקלים ומעשר והראיון. שקלים - דתנן: מצרפין שקלים לדרבונות, מפני משאוי הדרך. מעשר - דכתיב: "ונתת הכסף בידך". והראיון - תני רב יוסף. **משנה** שלא יביא סיגה לעזרה. **גמרא** מיעט שטרות ולא בקרקעות ולא בהקדשות. כתב להכהן שהוא חייב ליתן חמשה סלעים - חייב ליתן לו, ובנו אינו פודהו. לפיכך, אם רצה הכהן ליתן לו במתנה - רשאי. **מתניתין** דלא כרבי, דתניא, רבי אומר: בכל פודין בכור אדם, חוץ מן השטרות. מאי מעמא דרבי דריש ריבויי ומיעוטי: "ופדויו מבן חדש תפדה" - ריבה, "בערכך כסף חמשת שקלים" - מיעט, "תפדה" - ריבה, ריבה ומיעט וריבה - ריבה הכל, מאי רבי - רבי כל מילי, ומאי מיעט - מיעט שטרות. ורבנן דדרשי כלל ופרט: "ופדויו מבן חדש" - כלל, "בערכך כסף חמשת שקלים" - פרט, "פדה תפדה" - חזר וכלל, כלל - אי אתה דן אלא כיוצא בהן, מה הפרט מפורש - דבר המטלטל וגופו ממון, אף כל דבר המטלטל וגופו ממון; יצאו קרקעות - שאין מטלטלין, יצאו עבדים - שהוקשו לקרקעות, יצאו שטרות, שאף על פי שמטלטלין - אין גופן ממון. אמר ליה רבינא למרימר: ורבי ריבויי ומיעוטי דדריש והא רבי כללי ופרטי דרשי במקרא! דתניא: "מרצע" - אין לי אלא מרצע, מנין לרבות חסול וחסירא וחמחט וחמקדח וחמכתב תלמוד לומר: "ולקחת" - לרבות כל דבר שנלקח ביד, דברי רבי יוסי ברבי יהודה. רבי אומר: "מרצע" - מה מרצע מיוחד - שלא מתכת, אף כל שלא מתכת. ואמרינן: במאי קא מיפלגי - רבי דריש כללי ופרטי, רבי יוסי ברבי יהודה דריש ריבויי ומיעוטי! - אין, בעלמא רבי כללי ופרטי דריש, וחכא - דרבנן דבי רבי ישמעאל, דתנא דבי רבי ישמעאל: "במים" "במים" שתי פעמים - אין זה כלל ופרט, אלא ריבה ומיעט, ורבנן - אמרי כדאמרינן במערבא: כל מקום שאתה מוצא שתי כללות הסמוכים זה לזה - הפסל בינייהם ודונם בכלל ופרט. ויולא בהקדשות". פשיטא, לאו דיידיה נינהו! - אימא:

כלים של חמשים זוז, ובפרק "מציאת האשה" (כתובות סו,א): לא יפחות לה מחמשים זוז, ודייק בגמרא דחמשים זוזי פשיטי קאמר, ולא דייק כלל מדרב יהודה אמר רב אסי, וכתובת בתולה שהיא מאתים צוריים, בין למאן דאמר דאורייתא בין למאן דאמר דרבנן, ואפילו כתובת אלמנה שהיא לכולי עלמא דרבנן — היא מנה צורי! ונראה לרבינו יצחק דלא מיירי הכא אלא בסלעים, דומיא דבסף קצוב האמור בתורה, שאין בתוב בתורה אלא שקלים.

והראיון תני רב יוסף כו' — פירש בקונטרס דהכי גרסינן: תני נמי רב יוסף שלא יביא סיגה, כסף סיגים, אלא טבוע, והא ברייתא דרב יוסף לא לפרושי אלא לסיועי. ולא משמע כן, דמה צריך להביא ברייתא לסיועי לבריית? ועוד: דלא הוה ליה למימר "שלא יביא", אלא: "לא יביא". ועוד: דמשמע דאחריות דמפרש בכל חד טעמא! לכך נראה דלפרושי טעמא אחר, דאם היה מביא שוה כסף — זימנין דמייתי נסכא וכסף סיגים שלא ישוה שתי מעות כסף, ולא ימכרו לו לעולת הראיה טובה באותה סיגה באילו היה מביא כסף טבוע. **כתב** להכהן שהוא חייב ליתן לו חמשה סלעים — בכתובות ברישׁ "חנושא" (קב,א) מייתי לה גבי פלוגתא דרבי יוחנן וריש לקיש ד"חייב אני לך מנה בשטר". ופירש שם בקונטרס: כגון שכתב לו בשטר ונתן לו בפני עדים, ופליגי מדחשיב הודאה, דאלימא מילתא בשטר אף על גב דלא אמר לחם "אתם עדיי". ורבינו תם מפרש: כגון שכתב לחייב עצמו באותו שטר אף על פי שאינו חייב לו כלום, וצריך ליישב לכל הסוגיא, ושם פירשתי. **אימא** ולא הקדשות בכל אלו — בפסחים (לה,ב) וב"הזהב" (בבא מציעא נד,א) מייתי גבי הקדש שחללו על גבי קרקע שאינן פדויין, מדכתיב: "ונתן הכסף וקם לו", משמע דמההוא קרא קא דרשי. אבל אי אפשר לומר [כן], דבתורת כהנים בפרשת "ואם בחקותי" דריש מ"וכל ערכך יהיה בשקל הקדש", כדפירש שם בקונטרס. ולא חש שם להביא אלא חד מקראי דכתיב בהו "בסף" גבי הקדש. וכן מצינו בכמה מקומות, שאין מביא עיקר הדרשה בכל דוכתא, כדאייתי בקדושין (ג) [ובבא קמא פו,א]: "בנעוריה בית אביה" — כל שבח נעורים לאביה, אף על גב דכתפרת נדרים כתיב. וכן גיטין (כא,ב): ספר כורתה ואין דבר אחר כורתה, ההיא דרשא לאיתא לרבנן אלא לרבי יוסי הגלילי.

אמר

אמר עולא דבר תורה בנו פודיו לכשיתן — לכאורה משמע ברישׁ "הנושא" (כתובות קא,ב) דליתא לדעולא אלא לריש לקיש. ויש ליישב דאיתא אפילו לר' יוחנן. **אבל** חכמים אומרים אין בנו פודיו — תימה, דמתניתין נמי קתני: חייב ליתן לו ובנו אינו פודיו! ויש לדחות: דאמר אינו פודיו — עד שיתן לו. ואתי מתניתין לאשמועינן דאפילו זקפם עליו במלוה — לא הוה כאילו קבלם הכהן וחזר והלוה לו, ואם מחלם הכהן — אינו פודיו עד שיתן.

אמר ליה לא גמרת ויהבת מידעם ביש עבדת — ויש לפרש "מידעם" לשון "מאומה", דמתרגמינן מידעם, בכלומר, לא גמרת ויהבת מידעם. ועוד יש לפרש כן: מידעם ביש עבדת, בלומר, דבר רע עבדת. דמתרגמינן "דבר רע" (מלכים ב ד) — כל מידעם ביש. ויש ספרים דלא כתוב בהו "עבדת", אלא: "מידעם ביש" ותו לא. בלומר, דבר רע הוא, כלומר, דין עסק ביש.

הלכך אין בנו פודיו — תימה: מאי שנא ממתנה על מנת להחזיר, דאמרינן בפרק קמא דקדושין (ו,ב) דבנו פודיו, דמסיק: בבולהו קנ"ל ויש לומר: דהכא רבי חנינא לא היה רוצה לזכות אלא במתנה גמורה, דאסרינן התם לעשות מפני שנראה ככהן המסייע בבית הגרנות, דבנפקא לן לעיל בפרק "עד כמה" (כו,ב) משום שנאמר "שחחם (את) ברית הלוי", ואף על פי שאותו סתם נתן לו — בפירש על מנת שיחזירו לו, [כיון] דאיכא היכירא למילתא, ואין זה דברים שבלב, כמו זבין לא איצטריכא ליה לזוזי בפרק "אלמנה" (בכתובות צז,א), ומידו, קצת תימה: דכיון שהיו רבי טרפון ורבי חנינא מחזירין כל שעה — נמצאו משחיתים ברית הלוי, שיפסידו שאר כהנים שלא יתנו אלא להם, מפני שהם רגילים להחזיר! ויש לומר: שאין הנותן יודע בשעה שנותן אם יחזירו לו, ולא קרינא ביה "שחחם ברית הלוי", דמה לנו במה שיחזיר לו אחר כך. וגם שמא לא היו מחזירין אלא לעניים, ולא לאותם שהיו דומים להם לעשירים.

ולא בראוי בבמחזק ולא האשה בבתובתה — בפרק "יש נוחלין" (בבא בתרא קכה,ב) פסקינן הלכתא דאין הבכור נוטל פי שנים במולוה, בין שגבו מעות בין שלא גבו מעות. ומתוך כך נראה דאינו גובה כתובה במולוה. כדתנן הבא: אין לה בראוי. אבל רבי פירש, דאף על פי שהורע כח הבעל ובכור לעניין מלוה, דחשבינן ליה לגבייהו ראוי — לגבי כתובת אשה מידא חשיבא מחזקה, ואשה גובה כתובתה ממלוה. כדתנן בכתובות ב"הכובל" (פד,א): מי שמת והניח אשה ובעל חוב ויורשים והיו לו מלוה ופקדון ביד אחרים, רבי טרפון אומר: ינתנו לכושל שבהן, רבי עקיבא אומר: ינתן ליורשים, שכולם צריכין שבועה ואין היורשין צריכין שבועה. אלמא, אפילו לרבי עקיבא אם לא שצריכה שבועה — היתה גובה, אבל לפי שצריכה שבועה — גובין היורשין, ושוב לא תגבה האשה מהן, דהוו להו מטלטלי דיתמי דלא משתעבדי. ואם גבו קרקע בחובת אביהם — היא חוזרת וגובה אותם מהם בשבועה; כדין בעל חוב. או אם פטרה מן השבועה — גובה מלוה. ולא משום דלדידהו הוי מלוה ראוי, דהא לא מישתמטי התם שום חכם להעמידה כרבי דוקא. אלא משמע דליכא מאן דפליגי, אלא כולי עלמא בין לרבי בין לרבנן אית להו דמלוה מחזקת היא לגבי כתובת אלמנה. ואפילו לרבנן דאמרי מטלטלי לא משתעבדי לכתובה כלל, אפילו מחזים — נראה מתוך המשנה זו ד"הכובל" שהם מודים דמלוין דיתמי משתעבדי לכתובה. דהא ליכא למימר דרבי מאיר היא, ולהכי אית ליה לההיא משנה דשייכא כתובת אשה במלוה אף על גב דהוי מטלטלי דיתמי. חדא, שרבינו תם מפרש שאפילו לרבי מאיר מטלטלי דיתמי לא משתעבדי לכתובה, אלא מטלטלי דיבם דוקא, דעליה קאי בפרק "האשה שנפלו" (כתובות פא,ב), דלא מסתברא שיפה רבי מאיר בכתובה לגבות ממטלטלי דיתמי טפי מבעל חוב, אי־פכא מדרבנן שמגרעים כחה יותר מבעל חוב שלא לגבות ממטלטלי אפילו מיניה, כדמשמע בפרק "האומר" בקדושין (סה,ב), גבי שנים שבאו ממדינת הים ואשה וחבילה עמהם כו'. וההיא דגבי ממטלטלי דנפלו קמי יבם במתניתין ד"האשה שנפלו" (כתובות פ,ב) — היינו משום דיבם במקום בעל קאי, וחשיב בהכי כמו מיניה, כיון דאגידה ביה מחמת נשואי הבעל. ונראה דברי רבינו תם, דאם לא כן שיהא לבעל דבר מיניה — מנלן לרבנן דרבי מאיר דלא משתעבדי מטלטלי לכתובה אפילו מיניה? ועוד: דאם כן איך יתנו ליורשים שכולם צריכין שבועה ולא היורשין? גם בשיתנו ליורשין תגבה האשה מהם, כיון שתאמר דרבנן דמטלטלי דיתמי משתעבדי לכתובה סבירא ליה? ועוד: תינח כתובת אשה, אבל בעל חוב מאי איכא למימר? הא לא אשכחן תנא דאית ליה דמטלטלי דיתמי משתעבדי לבעל חוב. אלא על כרחין משום דמלוה אינה ביד היורשין — יפה כח אשה ובעל חוב טפי ממטלטלי שהם ביד היתומים. ותרי חומרי בכתובה לא שייכי הכא, דכדפרישית בסוף "האשה שנפלו" (שם פב,א) דהא חומרא דרבי מאיר אינה כאן, כדפרישית, דהואיל והמלוה ביד אחרים — לא הויא כממטלטלין דיתמי. ואם כן חומרא דרבי נתן

וְלֹא הֻקְדְּשׁוֹת בְּכָל אֵלּוּ. "כָּתַב לַכֹּהֵן שֶׁהוּא חַיָּב לוֹ חֲמִשָּׁה סְלָעִים - חַיָּב לִיתֵּן לוֹ" כו'. אָמַר עוּלָּא: דָּבָר תּוֹרָה בְּנוֹ פּוֹדֶה; מַאי טַעְמָא אֵין בְּנוֹ פּוֹדֶה - גְּזֵירָה שָׁמָּא יֹאמְרוּ פּוֹדִין בְּשִׁטָּר. תָּנֵי תַּנָּא קַמֵּיהּ דְּרַב נַחְמָן: בְּנוֹ פּוֹדֶה לְכַשֶּׁיִּתֵּן. אָמַר לֵיהּ רַב נַחְמָן: זוֹ דִּבְרֵי רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה סְתִימְתָא, וְאָמְרִי לָהּ: זוֹ דִּבְרֵי רַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי שִׁמְעוֹן סְתִימְתָא; אֲבָל חֲכָמִים אוֹמְרִים: אֵין בְּנוֹ פּוֹדֶה. וְהִלְכְתָא: אֵין בְּנוֹ פּוֹדֶה. "לְפִיכָךְ אִם רָצָה הַכֹּהֵן לִיתֵּן לוֹ בְּמַתָּנָה - רַשַּׁאי". תָּנֵינָא לְהָא, דְּתָנוּ רַבָּנָן: נָתַן לַעֲשָׂרָה כֹּהֲנִים בְּבַת אַחַת - יָצָא, בָּזֶה אַחַר זֶה - יָצָא, נִטְּלוּ וְהֶחֱזִירוּ לוֹ - יָצָא. וְכָךְ הָיָה מְנַהֲגוֹ שֶׁל רַבִּי טַרְפוֹן, שֶׁהָיָה נוֹטֵל וּמַחֲזִיר, וְכִשְׁשָׁמְעוּ חֲכָמִים בְּדָבָר אָמְרוּ: קַיָּים זֶה הַלָּכָה זוֹ. הַלָּכָה זוֹ וְתוֹ לָא אֶלָּא: קַיָּים זֶה אַף הַלָּכָה זוֹ. רַבִּי חַנִינָא הָוֶה רָגִיל וְשָׁקֵיל וּמְהַדַּר, חֲזִייֵהּ לַהֲהוּא גַּבְרָא דַּהֲוָה קָא אָזֵיל וְאָתֵי קַמֵּיהּ, אֲמַר לֵיהּ: לָא גְּמִירְתְּ וְיהֵיבַת, מִידְּעֵם בִּישׁ, הִילְכָּךְ אֵין בְּנוֹ פּוֹדֶה. "הַמַּפְרִישׁ פִּדְיוֹן בְּנוֹ וְאָבַד - חַיָּב בְּאַחֲרָיוּתוֹ". מְנָלַן אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ: אָתְיָא "עֵרֶךְ" "עֵרֶךְ" מֵעֲרֵכִין. רַב דִּימִי אָמַר רַבִּי יוֹנָתָן: "וְכָל בְּכוֹר בְּנֶיךָ תִּפְדֶּה וְלֹא יֵרָאוּ פָנַי רֵיקָם", וְיָלִיף "רֵיקָם" "רֵיקָם" מֵעוֹלַת רְאִיָּיה, מָה עוֹלַת רְאִיָּיה חַיָּיב בְּאַחֲרָיוּתוֹ - אַף פִּדְיוֹן הַבֵּן חַיָּיב בְּאַחֲרָיוּתוֹ. מַתְקֵיף לַהּ רַב פַּפָּא: קְרָא לִקְרָא אֶלָּא אָמַר רַבִּי פַּפָּא: הָא - כִּדְקָתָנֵי טַעֲמָא: "יִהְיֶה לְךָ אַךְ תִּפְדֶּה", וְכִי אִיתְּמַר דְּרֵישׁ לָקִישׁ - אַרִישָׁא אִיתְּמַר: מַת לְאַחַר שָׁלֹשִׁים יוֹם, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נָתַן, יָתֵן. מָנָא לָן אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ: אָתְיָא "עֵרֶךְ" "עֵרֶךְ" מֵעֲרֵכִין. רַב דִּימִי אָמַר רַבִּי יוֹנָתָן: "וְכָל בְּכוֹר בְּנֶיךָ תִּפְדֶּה וְלֹא יֵרָאוּ פָנַי רֵיקָם", מָה לְהַלָּן יוֹרְשִׁין חַיָּבִין - אַף כָּאן יוֹרְשִׁין חַיָּבִין. **מִשְׁנָה** הַמַּכְבִּיר נוֹטֵל פִּי שְׁנַיִם בְּנִכְסֵי הָאָב, וְאֵינוֹ נוֹטֵל פִּי שְׁנַיִם בְּנִכְסֵי הָאֵם. וְאֵינוֹ נוֹטֵל בַּשָּׂבָח, וְלֹא בָרְאוּי בְּבַמּוּחָזָק.

ולא הקדשות **נפדין בכל אלו** — בעבדים שטרות וקרקעות. והתם נפקא לן מקראי, בתורת כהנים בפרשת ערכין. **שמא יאמרו פודין בשטרות** — אפילו אין נותנין כלום. אי נמי, בשטר שיש לו על חבירו. **בנו פודה לכשיתן** — שהרי נתן הפדיון. **בבת אחת** — שהניח לפני כולן חמש סלעים והלך לו. **בזה אחר זה** — ולכתן אחר. הכי תניא ליה בתוספתא יצא. **נטלן** — הכהן והחזירן לו — יצא. **רבי טרפון** — כהן היה. **רבי חנינא** — כהן היה. **אויל ויתיב קמיה** — כדי שיראנו מהלך ובא לפניו, ויחזיר לו חמש סלעים שנתן (לפדיון) בנו. **אמר ליה לא גמרת ונתת** — נתינה גמורה, אלא כדי שאחזירם לך. **מידעם ביש עבדת** — דבר רע עשית, הלכך אין בנך פודה אם אחזירם. לשון אחר: אפילו לא אחזירם אין בנך פודה. **מנלן** — דהייבי באחריותו. ואף על גב דקא נסיב קרא במתניתין קבעי מנלן, ולקמן פריך ליה רב פפא. **אתיא ערך ערך** — כתיב הכא בבכור (במדבר יח:) "ופדויו מבן חדש תפדה בערכך", מה ערכין חייב באחריותן עד שיבאו לידי גזבר, כדאמר בפרק בתרא דשחיטת חולין (קלב,א). "ונתן את הערכך ביום ההוא" וגו' (ויקרא כז) — חולין הן בידך עד שיגיעו לידי גזבר. **מה עולת ראייה חייב באחריותה** — דהא חובה היא עליה. דלא גרעה היא מנדר, שאם מתה או נגנבה חייב באחריותה, דכמאן דתעיל ליה אבתפיה דמי. ועוד, דכתיב (שמות כג): "לא יראו פני ריקם", ואם מתה או נגנבה ולא פרע ליה — אישתכח דאיתחזי ריקם בעזרה. אבל מ"ל יראו" דבבור לא הוה שמעינן, דהוה לאו פנים ממש קאמר, דהא לאו בעזרה מייתי לה, דלכהן יהיב ליה, והוה אמינא בהפרשה סגיא ליה. **קרא לקרא** — קרא צריך לאיתויי לסיועי לקרא הא תנא דמתניתין קרא אחרינא קנסיב להו: **מנלן** — דחייב לתת לאחר מיתה. **ערך ערך מעריכין** — דאמר במסכת ערכין (כ,א): אמר "ערכי עלי" ומת — יתנו היורשים. אמר "ערך פלוני עלי" ומת — על הנודר ליתן. ומקרא יליף במסכת ערכין ובתורת כהנים: יכול אם אמר "ערך פלוני עלי" ומת יהא פטור — תלמוד לומר: "ויעריכנו" — אפילו מת. והכי נמי כי מת לאחר שלשים — נתחייב האב בפדיונו. **מה עולת ראייה יורשין חייבין** — דעולת חובה היא. הכא נמי כי מת לאחר שלשים — נתחייב האב בפדיונו. וגבי עולת חובה תנן: האשה שהביאה חטאתה ומתה — יביאו יורשין עולתה. **אף כאן יורשין חייבים** — לאחר מיתת האב והבן, דהוו מחויבים האב קודם שחלקו — אין הבכור נוטל פי שנים בשבח. אלא שמנין מה שהיו שוין בשעת מיתת אביהן, והבכור שנטל שני חלקים בקרקעות — יתן מעות לפי ששוה שבח חלק השני שנטל בשביל הבכורה, ואותן מעות יחלקו בין כולם. **בראוי** — בנכסים שלא היה אביהן מוחזק בשעת מיתתו, אבל ראויין היו ליפול לו בירושה. **ונפלו להן לאחר זמן** — אין הבכור נוטל פי שנים בהן.

ולא

רש"י

ולא האשה בכתובתה — לא בשבח שהשביחו. אם אינם שוין הנכסים בשעת מיתת בעלה כדי שיעור כתובה, ואחר כך השביחו — אינה נוטלת אלא כמה שהיו שוין, ולא בראוי בכמוחזק. **ולא הבנות** — שהיה מקבל עליו לזון את בתה שהיה לה מאיש אחר חמש שנים — אינה ניזונת לאחר מיתתו אלא לפי מה שהנכסים שוין, לא בשבח ולא בראוי. **ולא היכם** — שנוטל פי שנים, חלקו וחלק המת, שייכם את אשתו — אינו נוטל [בחלק] אחיו לא בשבח ולא בראוי. **וכולן אין נוטלים כו'** — מפרש בגמרא אמאי נקיט ליה. **גמ' מה הוא ראשית אונו ולו משפט הבכורה** — משמע דאדידיה קאי, כלומר, בנכסיו משפט הבכורה ולא בנכסי אשתו. **לו** — לאב בשעת מיתה. **בעל חוב** — שהלוה לחבירו מעות ומכר לוה הנכסים והשביחום לקוחות — טורף לבעל חוב הגוף והשבח. **דף** אשה נמי בעלת חוב היא. **מקולי כתובה** — זה אחד מקולי כתובה. **בכור קרייה רחמנא** — "והיה הבכור אשר תלד" (ומקמיינן ביבמות (כד,א) דביבם מיירי, וקאמר רחמנא דמצוה ליייבם בגדול. **יקום על שם אחיו** — והיינו לנחלה, כדאמר ביבמות (כד,ב): בכור קרייה רחמנא. **ודינו בבכור, דלא יטלו בראוי, ובשבח בין מיתת אביהם ליייבום. וזהי קם** — משעה שנשא אשת אחיו (כמו) [קמו] פי שנים בנכסים ברשותו. **וכי אשבח** — ברשותו אשבח ונוטל פי שנים אף בשבח. **שבאה**

וְלֹא הָאִשָּׁה בִּכְתֻבָּתָהּ, וְלֹא הַבָּנוֹת בְּמָזוֹנוֹתֵיהֶן, וְלֹא אֶת הַיָּכֶם, וְכוּלָּם אֵין נוֹטְלִין בְּשֶׁבַח וְלֹא בָּרְאוּי בִּכְמוּחָזָק. גְּמָרָא מַאי טַעְמָא אָמַר קְרָא: "וְלוֹ מִשְׁפַּט הַבְּכֹרָה" - מִשְׁפַּט הַבְּכֹרָה לְאִישׁ וְאֵין מִשְׁפַּט הַבְּכֹרָה לְאִשָּׁה. "וְאֵינוֹ נוֹטֵל בְּשֶׁבַח" - דִּכְתִיב: "בְּכָל אֲשֶׁר יִמָּצֵא לוֹ". "וְלֹא בָּרְאוּי בִּכְמוּחָזָק" - דִּכְתִיב: "בְּכָל אֲשֶׁר יִמָּצֵא לוֹ". "וְלֹא הָאִשָּׁה בִּכְתֻבָּתָהּ". אִינִי וְהָאָמַר שְׁמוּאֵל: בַּעַל חוֹב גּוֹבֶה אֶת הַשֶּׁבַח! אָמַר רַבִּי אַבָּא: מְקוּלֵּי כְּתוּבָּה שָׁנוּ כָּאן, "וְלֹא הַבָּנוֹת בְּמָזוֹנוֹתֵיהֶן". מַאי טַעְמָא תְּנֵאי כְּתֻבָּה כִּכְתֻבָּה דְּמֵי. "וְלֹא אֶת הַיָּכֶם". מַאי טַעְמָא "בְּכוֹר" קָרְייֵהּ רַחֲמָנָא. אָמַר אַבָּיֵי: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא בְּשֶׁבַח שֶׁשָּׁבְחוּ נְכָסִים בֵּין מִיתָה לְיִבּוּם, אֲבָל דְּבָרִין יְבוּם לְחֲלוּקָה - שָׁקִיל, מַאי טַעְמָא "יָקוּם עַל שֵׁם אָחִיו הַמֵּת" אָמַר רַחֲמָנָא, וְהָרֵי קָם. רָבָא אָמַר: אֲפִילּוּ דְּבָרִין יְבוּם לְחֲלוּקָה נָמֵי לָא שָׁקִיל; מַאי טַעְמָא מֵ"בְּכוֹר, מָה בְּכוֹר - אֵין לוֹ קוֹדֶם חֲלוּקָה, אַף יָבָם נָמֵי - אֵין לוֹ קוֹדֶם חֲלוּקָה. "וְכוּלָּם אֵין נוֹטְלִין בְּשֶׁבַח".

לאיתויי

תוספות

נתן אין כאן. דהא מילתיה דרבי טרפון דאמר יטלו לכושל שבהם, ורבי עקיבא נמי היה מודה ליה — אי לאו טעמא דכולן צריכין שבועה, ואין היורשין צריכין שבועה. ומסתבר דאתיא אפילו כרבנן דפליגי ארבי נתן. והיינו טעמא דלא שייכא דרבי נתן — לפי שלא היה ממון זה ביד היתומים מעולם, אלא עבשיו באין ליטול מכח ירושה תועדין לב בא לידם. להכי מולידיה דרבי טרפון דאמר יטלו לכושל שבהם, ורבי עקיבא נמי דלא סבירא להו כרב נחמן דאמר אשה, אף על גב דלא סבירא להו כרב נחמן במהני המלוה, שאז יאמרו שאין מוציאין מלוה שיש לו ביד אחרים לבעל חוב ולכתובת גרושתו, לפי שיש לו כח גדול בממון זה [שיש] ביד אחר, [יותר] ממה שיש ליתומים במה שהניח אביהם ביד אחרים, שלא היה מעולם בידם ולא בא מידם לידי אותן אחרים. והניח פירוח התלושין דקתני נמי התם: כל הקודם בהם זכה, ואיפלגו בה רבי טרפון ורבי עקיבא בריש המשנה, במלוה ופקדון ביד אחרים (כתובות פד,א) — ההיא נמי בפירות שאינם ביד היתומים מיירי, כדקתני: כל הקודם בהם זכה, דמשמע בין יורשים בין אשה בין בעל חוב, כל הקודם בהן זכה, לפי שאינם להיתומים בהם כח מהאשה ובעל חוב יותר משאר מטלטלי דיתמי. והשתא דתקון רבותינו הגאונים שיגבו אשה ובעל חוב ממטלטלי דיתמי — גובה אשה אפילו ממלוה שאביהם של יתומים, בין גבו קרקע בין גבו מעות. דמלוה לא חשיבא ראוי לגבי כתובה, אלא מחזקו הוי, כדפרישית. ובלאו הכי מתניתין ד"הכותב" (כתובות פד,א) שהוכחתי ממנה דמלוה מוחזקת לגבי כתובה, גובה אשה

כתובתה ממלוה יתומים בזמן הזה, אפילו גבו מעות מכח תקנת הגאונים. דכיון דעשו מטלטלי כמקרקעי — הוה ליה מטלטלי שגבו יתומים בחוב אביהם משועבדים לבעל חובו דאביהם מדרבי נתן, דמהאי טעמא חשבינן ליה לקרקע שגבו יתומים (חשובין) משועבדים מהאי טעמא באילו אביהם גבאן מחיים. ולהכי ליכא למימר דליהוי ראוי לענין כתובה כמו לשאר דברים. מיהו קשה: מכל מקום דוו תרי חומרי בכתובה, שתקנו הגאונים שתגבה אשה ממטלטלי דיתמי, (ואי טענן) [ותקנו נמי] שתגבה אפילו ממלוה הבעל בשגבו היתומים מעות מדרבי נתן? יש לומר: לגמרי עשו הגאונים במקרקעי. ועוד: שלרבינו הם שאומר שתקנת הגאונים דאוריירא — אינם תרי חומרי כלל. ואף על פי שאמרתי כי גם בלא מלוה דיתמי מכח תקנת הגאונים אין להוכיח כל כך שיהו מטלטלי שגבו יתומים בחובת אביהם משועבדים לבעל חוב ולכתובת אשה מטעם דרבי נתן כמו קרקע, כשגבו קרקע, כיון דאלים שיעבוד קרקע לענין טריפה מלקוחות טפי משיעבוד מטלטלי, אך יש להוכיח דאשה גובה ממלוה מההיא ד"הכותב" כמו שפירשתי. וכן עמא דבר להגבות לנשים ממלוה של בעליהן. **ולא** האשה בכתובתה הולא הבנות במזונותיהן ולא היכם — הא דלא חשיב (בעלים) [בעל], דאמר רב פפא בי"ש נוחלין" (בבא בתרא קכה,ב), דלכתא: אין הבעל נוטל בראוי בכמוחזק — משום דשבח נוטל, כדפירש רבינו שמואל התם. דכיון דאין יורש אלא הוא — זוכה בנכסים מיד, (ובירושתו באו לשבח) [וברשותו בא השבח]. ונראה דכיון שאין הבעל נוטל בראוי — כמו כן אינו נוטל ממלוה אשתו, אפילו מה שהלוותה מנכסיה מלוה שלה כשהיא תחתיו כדמוכח ב"שור שנגח ארבעה וחמשה" (בבא קמא מב,ב) שאינו יורש נזקי אשתו (לרבנן) משום דהוה כמלוה. דמדמיראי דבכור לראוי דגבי בעל, דמיתתי התם גבי בעל פלוגתא דרבי וחבן דגבי בכור ב"י"ש נוחלין" (בבא בתרא קכד,א). דלרבי צריך לאוקמה בגירשה, ומשום דלא חשיב מלוה ראוי בבכור והוא הדין באשה. אף על גב דבבכור יש פסוקא, דליפלגו מהדדי. וחבן חשבי ליה ראוי, אף על גב שאם הנזקין שלה באים לידה בחיים — היה עליהם תורת נכסי מלוג, כדמוכח מתניתין ד"מציאת האשה" (כתובות סה,ב). והאי דשבק ב"י"ש נוחלין" (בבא בתרא קכד,ב) בעל דאייריי ביה, ונקט בכור שאינו נוטל פי שנים במלוה — לאו משום דסבירא ליה דבעל שקיל במלוה, דהא ודאי לא שקיל, כדפרישית. אלא להכי נקט גבי בכור פסקא דמלוה — משום דלגבי בכור פליגי בה אמוראי התם בההיא שמעתא, ולהכי שבקיה לבעל ונקט בכור. והא ליכא לאקשויי אמאי לא תני לה בהדי הדדי הא (אין) [דאין] הבעל ובכור נוטלין בראוי בכמוחזק, ואין נוטלין במלוה — משום דלגבי בכור משנה שלימה היא, כדתנן התם: דאין נוטל בראוי בכמוחזק. אבל בעל דאינו נוטל בראוי לא אשכח לא משנה ולא ברייתא, אלא מימרא היא בפרק "ישנו נוחלין" (שם קיג,א), דאמרי אבהו אמר רבי יוחנן, ומפני מה משמיה דרבי יהושע: מנין לבעל שאינו נוטל בראוי בכמוחזק — שנאמר: "הוליד את יאיר" וגו'. **והאמר** שמואל בעל חוב גובה את השבח מקולי כתובה שנו כאן — ביתומים איירי הכא, דומיא דבנות במזונותיהן. דמזון האשה והבנות אין גובין מנכסים משועבדים, כדתנן בפרק "הנושא" בכתובות (קא,ב). ובקונטרס פירש: מזון הבנות — בגון נשא אשה ופסק לזון בתה. ולפירושו אין ראייה, דמצי איירי שפיר בשבח לקוחות. ואין לשון "בנות" משמע כן, דמה ליה בנות יותר מבן? דהכי נמי בבן אם פסק עם אשתו, כי ההיא דקתני גבי חמשה גובין מן המזונדרריך: (ונתקנו) [והמקבל עליו לזון בת אשתו ובן אשתו. ולא הוה ליה נמי למיקנט "בנות" לשון רבים, אלא הוה ליה למימני: "ולא בת אשתו במזונותיה". דלשון "בנות" משמע מזון הבנות, דתנן ב"הניזקין" (גיטין מה,ב) שאוכלת בתנאי בית דין, כדתנן בפרק "נערה שנתפתתה" (כתובות נב,ב): לא כתב לה "בנן נוקבן דיהויאן ליכי מינאי" כו' — חייב, מפני שהוא תנאי בית דין, ועוד: דפריך הכא טעמא משום דתנאי כתובה (כתנאי בית דין) [כבתובה]. ובתה הניזונית בפסק שפסק עם אשתו לזון את בתה חמש שנים — לא מקרי תנאי כתובה, דאינה ניזונית מכח שהיא בתה, דאפילו בת אחרים היתה ניזונית אם פסק עליה עם אשתו, שהיא כבעל חובו אלא במזון הבת, שהוא תנאי בית דין איירי. והנהו לא גבי ממשעבדי, כדתנן בגיטין ב"הניזקין" (מה,ב), ובכתובות פרק "הנושא" (קא,ב). ואם כן הא ודאי הא דקאמרי הכא דאינן גובות שבח בה כאן קרן — היינו מיתמי, ולא מלקוחות. ודומיא דהכא איירי בכתובה דלא גביא משום דמקולי כתובה שנו כאן, כדאמר שעמא. משמע אבל בעל חוב גובה שבח כדאמר שמואל, ואפילו מיתמי. כדפרישית דביתמי עסקינן. ואף על גב דאמר בפרק קמא דבבא מציעא (טו,א) דבעל חוב גובה שבח מלקוחות, שכך כתב לו מורב ללוקח: "אנא איקום ואישפי ואימרוק זבינא אלין אינן עמלידהון ושבחידהון", אבל המקבל מתנה דלא כתב לה הכי — לא גבי, כיון דאין לו על מי לחזור — מהאי טעמא גופיה דלא גבי מיתמי דאין להם על מי לחזור כיון שירד למקבל מתנה. דיורש דיורש דאבוה דוי, ויש לו לבעל חוב לגבות את השבח ממנו כמו מאביו. ומשום נעילת דלת צריך לתקן שיגבה מהן שבח יותר ממקבל מתנה, לפי שייך לאב. והא דאמרינן בפרק "המקבל" (בבא מציעא שם): "יתומים אומרים "אנו השבחנו" ובעל חוב אומר "אביכם השביח" כו'. משמע דאם השביחו יתומים — לא גבי בעל חוב שבחא, היינו דוקא כשעשאה אפותיקי. דהכי נמי קאמר התם דלא גבי מלקוחות, דקאמר שמואל: שלשה שמין להם את השבח ומעלין אותם בדמים, אלו הם: בכור לפשוט, ובעל חוב ליתומים, ובעל חוב ללוקחות. ומההוא דשמואל מייתי התם דאי אייתו יתמי דייה דאינהו אשבחן — בדמי מסלקינן להו. משמע שלשתן ענין אחד באפותיקי. דפריך עליה: מי אמר שמואל בעל חוב ללוקח יהיב ליה שבחא? והאמר שמואל: בעל חוב גובה מן השבח! ומשני: הכא במאי עסקינן בשעשאה אפותיקי. (כי) [פירוש] הא דאמר בעל חוב גובה שבח — כגון דאמר ליה "לא יהא לך פרעון אלא מזו", וכשהגיע זמן דויא ליה כמאן דגבי, ונשאר שדות של בעל חוב, [והוי ביזרע לשדה חבירתו] ונטעה שלא ברשות. וגרע כחו של בעל חוב במה שעשאוהו אפותיקי, דמשום דהויא כמאן דגבויא — צריך לשלם דמי השבח בין יתומים בין ללקוחות. והיינו דקאמר בתחילת הסוגיא גבי יתומים: ארעא, כיון דלגובייא קיימא — כמאן דגביא דמיא. גם בקונטרוס פירש עלה דכשנעשית אפותיקי מוכח דכלקמן בשמעתין. ומה שתירץ התלמוד תחלת הקושיא דשמואל: הא דמסקי בה שיעור ארעא ושבחא הא דלא מסקי בה שיעור ארעא ושבחא. דאפילו מסקי בה שיעור ארעא ושבחא — צריך לשלם ליתומים וללקוחות דמי שבחן, כדפרישית. ועוד: דעל כרחיך דר יתומים אומרים "אנו השבחנו" לא מתוקמא דלא מסקי בה שיעור ארעא ושבחא. דאם כן אפילו אביהם השביח לא שקיל. אלא ודאי במסקי

ביה שיעור ארעא ושבחא איירי. ואפילו הכי לא שקיל אם השביחו יתומים, כדמפרש בשעשאו אפותיקי. ואפשר דהכא מיירי, דאי דמסיק בה שיעור ארעא הא דלא מסיק כו׳ — דהוה מצי לאקשויי: אם כן דך יתומים אמרו אנו השבחנו, במאי נוקי להּ? אי בדמסיק — אפילו השביחו יתומים שקיל, ואי דלא מסיק — אפילו השביחו אביהם הא לא שקיל! אלא לא קאי ההיא שנויא אהא סוגיא דיתומים אומרים אנו השבחנו, אלא אקושיא דשמואל אדשמואל, דאיתא נמי בפרק קמא דבבא מציעא (טו,א) וב"הגוזל קמא" (בבא קמא עה,ב), **לאיתויי** שבחא דממילא חפורה והוו שובלי כו׳ — כרבנן אתיא מתניתין. דלפילגי רבי ורבנן גבי בבור אם נוטל בשבח אם לאו, ומסיק התם: ובחפורה והוי שובלי, שלפופי והוו תמרי פליגי. והתם נמי קאמר רבא דאסור לעשות בדברי רבי.

בבור לתת לו פי שנים מתנה קרייה רחמנא — תימה: בפרק שני דיבמות (כב,ב) דמסיק גבי יבם: אלא "בבור" דקרייה רחמנא, למאי הלכתא — לגרעיותא, דאינו נוטל בראוי בבמוחזק. אמאי לא קאמר לחשיבותא, דאינה חוזרת ביובל בבבורה? ויש לומר: משום דאיכא רואי אלעזר דפליג התם, ואמר: כולן חוזרין ביובל.

אמר רבי אסי אמר רבי יוחנן האחין שחלקו לקוחות הן — ומה שקשה אדרבי אסי דריש פירקין (מח,א), דאמר: מחצה יורשין, ומה שמקשה רבינו הם: היאך מצינו ידינו ורגלינו בבית המדרש, דקיימא לן כרבי יוחנן דלקוחות הן, וכריש לקיש דקנין פירות לאו בקנין הגוף, ואם בן לא משכחת לך דמייתי ביבורים אלא חד בר חד עד יהושע בן נון — הכל פירשתי בפרק "החובל" (בבא קמא פח,ב) ובפרק "בית כור" (קו,א). ויש לפרש: דאף על גב דאית לה לקוחות הן, וכל הנהו נמי דאית להו אין בריירה — לא אמרו דהמוחזק ביובל, רק רבי יוחנן לבדו. ודוקא על רבי יוחנן דייק בסוף "השולח" (גיטין מח,א) דהיאך מצא ידיו ורגליו, דהרי חוזרת ביובל בכך. אבל כולהו אחריני סברי: אף על גב דלקוחות הן, דאין בריירה — מכר הוא דאמר רחמנא לדיהדר ביובל, ירושה ומתנה לא, כדאמר לעיל. וכדאמר נמי לקמן בפרק בתרא (נו,ב), דאף על גב דאמר רבי יוחנן דאפילו חלקו תשעה בנגד תשעה ועשרה בנגד עשרה אין אומרים הוא חלקו המגיעו משעה ראשונה לבך, אפילו הכי אצטריך לאשמועינן דלקוחות הוו, וחוזרים ביובל, דסלקא אדעתין דאין חוזר מטעם דפרישית. אי נמי: לפנינו בי״ש חלוקת ירושה מחלוקת יהושע, דאמר ב״ש נוחלין" (בבא בתרא קיט,ב) דירושה היא להם מאבותיהם, ואפילו הכי מודה בה רבי יוחנן דלא חוזרה ביובל, כדקאמר: הדר בר חד עד יהושע בן נון. דסברא הוא דלא חזרה, כיון שחלקו על פי נביאים ובאורים ותומים ובגזירת הכתוב. ובהך סברא פליגי שאר אמוראי על רבי יוחנן. וניתא השתא הא דפריך הכא רב אושעיא על רבי יוחנן ממתניתין, דקתני: ואלו שאין חוזרין ביובל הבבורה, ואיכא אמוראי דאית להו לקוחות הן, ואין בריירה, ולא פריך עליהּ, אלא דווקא על רבי יוחנן — משום דאמר חוזרין. ואם תאמר: מאי קשה לרבי יוחנן? הא רבי מאיר קתני לה למתניתין, דאית ליה בריירה בלוקח יין מבין הבהתים (תוספתא דתמאי פרק ז משנה ד) ויש לומר: דחכמים נמי לא פליגי עליה בבבור אלא רבי אלעזר. ועוד: דאף על גב דאית ליה בריירה היכא דמבור הספק על פי תנאו, דלמא לית ליה בעלמא. **קרי** רב חמא עליה דרב ששת טובה חכמה עם נחלה — רב ששת בעל בריירתות הוה, כדאמר בפרק "הדר" (עירובין סו,א) דרב חסדא מרתען שפותיה (ממתניתין) דרב ששת. ולהכי קאמר: "טובה חכמה" — מימרא דרבין אמר רבי יוחנן, "עם נחלה" — קבלות הרבה שהיו לו שנויות בברייתא. **כאן** בני המשפחה וקוברין אותו בעל כרחו משום פגם משפחה — בפרק "נגמר הדין" (סנהדרין מו,ב) מבעיא לן: קבורה משום בזיונא או משום כפרה? נפקא מינה דאמר "לא תקברוניה", דאי משום בזיונא — נמי ליכא למיפשט מינה, דקאמר "אל תקברוהו מנכסיו" — אין שומעין לו. דבעי הוא שיקברוהו, אלא מתבזין להפיל עצמן על הציבור ולהעשיר את בניו. **הדרן עלך יש בכור**

שבחא דממילא — שלא טרח בה אחיו. **כגון חפורה והוו שובלי** — שהיתה התבואה שחת בשעת מיתתו, ועכשיו נעשו שבלים. **או שלפופי והוו תמרי** — סמדר, ועכשיו נעשו תמרים גדולים. וקא משמע לן, שאפילו בהאי שבחא לא שקיל בבור אלא באחד מן האחין. ושמין אותן מה היו שוין בשמת האב, ובהנהו דמים שקיל פי שנים. דאי מרישא הוה אמינא אין הבבור נוטל פי שנים בשבח — הני מילי בשבח שטרחו בו אחים, כגון זיבול שדות וקשקוש ועידור. **נכסי דאבי אבא** — אם היה אבי אביהם חי בשעת מיתת אביהם, והיו נכסים ראוין ליפול להם בשימות, אף על גב דזדאי עתידים ליפול להם, ואפילו יש לו בן (אחד) [ואחר] — יטלו אלו חלק אביהם. ולקמן דעתך אמינא במוחזק דמו. וקא משמע לן סיפא, דאי מריישא הוה אמינא: "ראוי" דקתני רישא דאין הבבור נוטל בו — בגון שנפלו לו נכסי אחי אביהם שהיה לו בנים בשעת מיתת אביהם אלא מספק. **משנה והמייבם את אשת אחיו** — ונטל חלק אחיו — ירושה גמורה היא, ואינו מחזיר ביובל. **מתנה כמכר** — ויוצאה ביובל. **הירש את אשתו** — יחזיר קרקעות לבני משפחתה בדמים, וינכה להם מן הדמים. ובגמרא מפרש לה. **גמרא יירושת הבעל דאורייתא** — "לשארו הקרוב אליו ממשפחתו וירש אותה" (במדבר מ) — מכאן שהבעל יורש את אשתו, ב"ש נוחלין" (בבא בתרא קיא,ב). **תשובו** — איש אל אחוזתו. קרא יתירא הוא, דהא כבר נאמר (ויקרא כה): "ושבתם איש אל אחוזתו", והלכך, לדרבות את המתנה. **והנך אחריני** — דמתניתין, להכי מודו רבנן דאינם חוזרין, דכולהו ירושה נינהו. **פי שנים** — מקיש חלקיו זה לזה, דמה חלק פשיטותו הוי ירושה, כדכתיב: "ביום הנחילו את בניו". **אף חלק בכוריתו ירושה** — וירושת הבעל דאורייתא, ויכם — "בכור" קרייה רחמנא. **ומחזירין זה לזה** — וחוזרין וחולקין. **אין חוזרין לבטלה** — שיהא מאבד בכורתו. אבל חוזרין וחולקין, ונוטל פי שנים בבתחלה. **מכלל דרבי אלעזר דאמר חוזרין לבטלה קאמר** — בתמיה. **טובה חכמה עם נחלה** — טוב טעם חכמת חריפות האמורה עם נחלת הברייתות. שהיה רב ששת בעל ברייתות, דאי הוה שמיע ליה לרב ששת הא דרביה — לא הוה פריך מידי. **מקום מעמדו** — שעושין מעמדות שבעה למת. **בעל כרחו** — של לוקח. **דמי קבר אשתו** — דהוא חייב בקבורתה, כדאמר במסכת כתובות (מו,ב).

הדרן עלך יש בכור

לְאִיתוֹיֵי שְׁבָחָא דְּמִמֵּילָא, חֲפוּרָה וְהָווּ שׁוּבְלֵי, שַׁלְפוּפֵי וְהָווּ תַּמְרֵי. "וְלֹא בָרְאוּ בְּבַמּוּחָק" - לְאִיתוֹיֵי נְכְסֵי דַּאֲבֵי אַבָּא.

משנה וְאִלּוּ שֶׁאֵין חוֹזְרִין בַּיּוֹבֵל: הַבְּכוֹרָה, וְהַיּוֹרֵשׁ אֶת אֵשֶׁת אָחִיו, וְהַמְיַבֵּם אֶת אֵשֶׁת אָחִיו, וְהַמַּתָּנָה - דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר, וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: הַמַּתָּנָה כְּמֶכֶר. רַבִּי אֶלְעָזָר אוֹמֵר: פּוֹלֵם חוֹזְרִין בַּיּוֹבֵל. רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָה אוֹמֵר: אַף הַיּוֹרֵשׁ אֶת אֵשֶׁת אָחִיו חַיָּזִיר לִבְנֵי מִשְׁפָּחָה, וְנֶאֱה מֵהֶן אֶת הַדְּמִים.

גמרא מַאי טַעְמָא דְּרַבִּי מֵאִיר מֶכֶר הוּא דְּאָמַר רַחֲמָנָא לִיהְדַּר בַּיּוֹבֵל, מַתָּנָה וִירוּשָׁה - לָא, וְהָנֵי מִירוּשָׁה - יְרוּשָׁה, דְּמַתָּנָה - מַתָּנָה; בְּכוֹר - "לָתֵת לוֹ פִּי שְׁנַיִם", מַתָּנָה קְרֵייהּ רַחֲמָנָא, וְהַיּוֹרֵשׁ אֶת אֵשֶׁת אָחִיו - יְרוּשַׁת הַבַּעַל דְּאוֹרַיְיתָא, וְהַמְיַבֵּם אֶת אֵשֶׁת אָחִיו - "בְּכוֹר" קְרֵייהּ רַחֲמָנָא. "וְחַכָּמִים אוֹמְרִים מַתָּנָה כְּמֶכֶר". מַאי טַעֲמַיְיהוּ דְּרַבָּנַן? "וְשָׁבוּ" - לִרְבּוֹת אֶת הַמַּתָּנָה, וְהָנֵי כּוּלְּהוּ יְרוּשָׁה נִינְהוּ; בְּכוֹר - אֲמַר קְרָא: "לָתֵת לוֹ פִּי שְׁנַיִם", מַקִּישׁ חֵלֶק בְּכוֹרָה לְחֵלֶק פָּשׁוּט, מַה חֵלֶק פָּשׁוּט - יְרוּשָׁה, אַף חֵלֶק בְּכוֹרָה - יְרוּשָׁה. רַבִּי אֶלְעָזָר אוֹמֵר כּוּלָּם חוֹזְרִין בַּיּוֹבֵל". סָבַר לָהּ בַּרְבָּנַן דְּאָמְרִי: "וְשָׁבוּ" - לְרַבּוֹת אֶת הַמַּתָּנָה, וְהָנֵי כּוּלְּהוּ מַתָּנָה נִינְהוּ; בְּכוֹר - "לָתֵת לוֹ פִּי שְׁנַיִם", מַתָּנָה קְרֵייהּ רַחֲמָנָא. וְהַיּוֹרֵשׁ אֶת אֵשֶׁת אָחִיו - יְרוּשַׁת הַבַּעַל דְּרַבָּנַן, וְהַמְיַבֵּם אֶת אֵשֶׁת אָחִיו - "בְּכוֹר" קְרֵייהּ רַחֲמָנָא. אֲמַר רַבִּי אַסִּי אֲמַר רַבִּי יוֹחָנָן: הָאַחִין שֶׁחָלְקוּ - לְקוּחוֹת הֵן, וּמַחֲזִירִין זֶה לָזֶה בַּיּוֹבֵל. מוֹתִיב רַב הוֹשַׁעְיָא: וְאִלּוּ שֶׁאֵין חוֹזְרִין בַּיּוֹבֵל: הַבְּכוֹרָה! אֲמַר לֵיהּ רַבִּי אֶלְעָזָר: מַאי "אֵין חוֹזְרִין" - אֵין חוֹזְרִין לְבַטָּלָה. מַתְקִיף לָהּ רַב שֵׁשֶׁת: מִכְּלָל דְּיֵאמַר דְּאָמַר חוֹזְרִין - חוֹזְרִין לְבַטָּלָה קָאָמַר קְרֵי רַב חָמָא עֲלֵיהּ דְּרַב שֵׁשֶׁת: "טוֹבָה חָכְמָה עִם נַחֲלָה"; וְלָא שְׁמִיעַ לְהוּ הָא, דְּכִי אָתֵי רַבִּין אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, וְאָמְרִי לָהּ רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר מִשּׁוּם רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן שַׁמּוּעַ: מַאי "חוֹזְרִין" - חוֹזְרִין לְבַטָּלָה. "רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָה אוֹמֵר: אַף הַיּוֹרֵשׁ אֶת אֵשֶׁת אָחִיו חַיָּזִיר לִבְנֵי". וְכוּ'. מַאי קָסָבַר אִי קָסָבַר יְרוּשַׁת הַבַּעַל דְּאוֹרַיְיתָא - אֲמַאי חַיָּזִיר לִבְנֵי מִשְׁפָּחָה וְאִי קָסָבַר יְרוּשַׁת הַבַּעַל דְּרַבָּנַן - דְּמִים מַאי עֲבִידְתַּיְיהוּ - לְעוֹלָם קָסָבַר יְרוּשַׁת הַבַּעַל דְּאוֹרַיְיתָא, וְהָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן - בְּגוֹן שֶׁהוֹרִישָׁתּוּ אִשְׁתּוֹ בֵּית הַקְּבָרוֹת, וּמִשּׁוּם פֶּגֶם מִשְׁפָּחָה אָמוּר רַבָּנַן לְשַׁקּוֹל דָּמֵי וְלִיהְדַּר. וְכִדְרַתְנָיָא: הַמּוֹכֵר קְבָרוֹ וְדֶרֶךְ קְבָרוֹ, מָקוֹם מַעֲמָדוֹ, וּבֵית הַכְּפָלַיִם - בָּאִים בְּנֵי מִשְׁפָּחָה וְקוֹבְרִים אוֹתוֹ בְּעַל כָּרְחוֹ, מִשּׁוּם פֶּגֶם מִשְׁפָּחָה. וּמַאי "יְנֶאֱה לָהֶם מִן הַדָּמִים" דְּמֵי קֶבֶר אִשְׁתּוֹ.

הדרן עלך יש בכור

משנה **מעשר בהמה כו' ככבשים ובעזים** — כלומר, ונוהג בכבשים ועזים. **חדש** — שנולדו לאחר אלול. **ישן** — שנולדו קודם אלול. **ואין מתעשרין חדש וישן מזה על זה** — כדמפרש בגמרא. **גמרא** **לימא מתניתין** — דקתני נוהג בחוצה לארץ. **מעשר דגן** — אינו נוהג אלא בארץ, דקאמרינן בפרק קמא דקדושין (לז,א): כל מצוה שהיא חובת קרקע אינה נוהגת אלא בארץ, ולעיל ליה מקראי. **ליקרב** — לאו קדוש. ומתניתין דקתני "נוהג" — ליקדש קאמר. ומפרש בסמוך למאי הלכתא קדוש. **דיקא נמי** — דרבי עקיבא מהקרבה הוא דקממעט לה, מדנסיב תלמודא למילתיה מ"והבאתם שמה" דהיינו הקרבה. **במומו** — דימותין עד שיומם ואובלן. מעשר בהמה, בין תם בין בעל מום — דבעלים הוא, דלא אשכחן קרא דליתביה לכהן. **כדרב הונא** — דאמר לקמן בהאי פירקא (נח,ב). **נזירה משום יתום** — הכא נמי גזרה משום יתום, שלא יכניס יתום לדיר להתעשר, דאמר במתניתין: הכל נכנסים לדיר להתעשר חוץ מכלאים וטריפה ויוצא דופן ומחוסר זמן ויתום. ולהכי נקט רב הונא יתום טפי מכל הני — משום דהתם גבי מילתיה לא שייך למימר אלא לקוח ויתום לקמן בהאי פירקא. יתום — שמתה אמו בשעת לידה, זה פירש למיתה וזה פירש לחיים. **מעיקרא נמי** — כשהמדקדק קיים, נגזור משום יתום! **אלא** — לחכי לא גזרינן בזמן בית המקדש — דאפשר בהכרזות בית דין שלא יכניס אדם יתום לדיר להתעשר. הילכך האידנא נמי ליפרשי, ואפשר בהכרזה! **משום תקלה** — דאין לנו על מה להקריב, וצריך לשהויי עד שיומם, ואתי ביה לידי תקלה דגיזה ועבודה, או שוחטו בלא מום. **ואין מחריימין** — דהרם הויא קדש בהקדש, דכתיב: "כל חרם קדש קדשים" וגו'. **תיעקר** — דלא ליתי בה לידי תקלה. **מתה מאליה** — ברעב. **בכור בדיין תליא** — בתמיה. **הכי קאמר** — הכי פרכינן: הואיל וחזישת לתקלה — לקניגהו לאודנייהו! דאימהות לגזים כי היכי דתיהוי יד גוי באמצע, ולא ליתי לידי בכורה! ומשני:

מַעֲשֵׂר בְּהֵמָה נוֹהֵג בָּאָרֶץ וּבְחוּצָה לָאָרֶץ, בִּפְנֵי הַבַּיִת וְשֶׁלֹּא בִּפְנֵי הַבַּיִת, בַּחוּלִּין אֲבָל לֹא בְּמוּקְדָּשִׁים. וְנוֹהֵג בְּבָקָר וּבַצֹּאן - וְאֵין מִתְעַשְּׂרִין מִזֶּה עַל זֶה, בִּכְבָשִׂים וּבְעִזִּים וּמִתְעַשְּׂרִין מֵזֶּה עַל זֶה, בֶּחָדָשׁ וּבַיָּשָׁן - וְאֵינוֹ מִתְעַשְּׂרִין מֵזֶּה עַל זֶה. שֶׁהָיָה בַּדִּין: וּמָה אִם הֶחָדָשׁ וְהַיָּשָׁן שֶׁאֵינָן כִּלְאַיִם זֶה בָּזֶה - אֵינָם מִתְעַשְּׂרִין מִזֶּה עַל זֶה, בִּכְבָשִׂים וְעִזִּים שֶׁהֵן כִּלְאַיִם זֶה בָּזֶה - אֵינוֹ דִּין שֶׁלֹּא יְהוּ מִתְעַשְּׂרִין מִזֶּה עַל זֶה תַּלְמוּד לוֹמַר: "וְצֹאנ" - מַשְׁמַע כָּל צֹאן אֶחָד.

גמרא לֵימָא מַתְנִיתִין דְּלָא כְּרַבִּי עֲקִיבָא דְּתַנְיָא, רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: יָכוֹל יַעֲלֶה אָדָם מַעֲשֵׂר בְּהֵמָה מֵחוּצָה לָאָרֶץ וְיַקְרִיבֶנּוּ תַּלְמוּד לוֹמַר: "וְהֵבֵאתֶם שָׁמָּה עוֹלֹתֵיכֶם וְזִבְחֵיכֶם וְאֶת מַעְשְׂרֹתֵיכֶם" - בְּשִׁתֵּי מַעֲשֵׂרוֹת הַבָּתוּב מְדַבֵּר, אֶחָד מַעֲשַׂר בְּהֵמָה וְאֶחָד מַעֲשַׂר דָּגָן, מִמָּקוֹם שֶׁאַתָּה מַעֲלֶה מַעֲשַׂר דָּגָן - אַתָּה מַעֲלֶה מַעֲשַׂר בְּהֵמָה, וּמִמָּקוֹם שֶׁאִי אַתָּה מַעֲלֶה מַעֲשַׂר דָּגָן - אִי אַתָּה מַעֲלֶה מַעֲשַׂר בְּהֵמָה! - אֶפְילּוּ תֵּימָא רַבִּי עֲקִיבָא, פָּאן - לִיקָּרֵב, כָּאן - לִיקָּדֵשׁ. דַּיְקָא נַמִי, דְּקָא נָסֵיב לָהּ תַּלְמוּדָא: "וְהֵבֵאתֶם שָׁמָּה", שְׁמַע מִינָּה. - אִי הָכִי, מַאַחַר שֶׁאֵינוֹ קָרֵב אַמַּאי קָדוֹשׁ - לְנַאֲכֵל בְּמוּמוֹ לַבְּעָלִים. "בִּפְנֵי הַבַּיִת וְשֶׁלֹּא בִּפְנֵי הַבַּיִת". אִי הָכִי, אֶפִילּוּ דְּאִידָּנָא נַמִי? כִּדְרַב הוּנָא, דְּאָמַר רַב הוּנָא: גְּזִירָה מִשּׁוּם יְתוֹם. - אִי הָכִי, מֵעִיקָּרָא נַמִי לָא! אֶלָּא - אֲפִשָּׁר בְּהַכְרָזָה; הָכָא נַמִי - אֲפִשָּׁר בְּהַכְרָזָה! אֶלָּא אָמַר רַבָּה: מִשּׁוּם תַּקָּלָה. וּמָנָא תֵּימְרָא דְּחַיְישִׁינַן לְתַקָּלָה דִּתְנַן: אֵין מַקְדִּישִׁין, וְאֵין מַעֲרִיכִין, וְאֵין מַחֲרִימִין בִּזְמַן הַזֶּה, וְאִם הִקְדִּישׁ וְהֶעֱרִיךְ וְהֶחֱרִים, בְּהֵמָה - תֵּיעָקֵר, פֵּרוֹת פְּסוּלִין וְכֵלִים - יֵרָקְבוּ, מָעוֹת וְכֵלֵי מַתָּכוֹת - יוּלְחוּ לַיָּם הַמֶּלַח; וְאִיזֶהוּ עִיקּוּר - נוֹעֵל דֶּלֶת בְּפָנֶיהָ וְהִיא מֵתָה מֵאֵלֶיהָ. - אִי הָכִי, בְּכוֹר נַמִי לָא לִיקְדַּשׁ! - בְּכוֹר בְּדִידֵיהּ תַּלְיָא מִילְּתָא מִשּׁוּם קְדוּשָׁה: הָכִי קָאָמַר: לִיקְנְיֵנהוּ לְאוּדְנֵיהוּ לְגוֹיִם, דְּלָא לִיקְדַּשׁ מֵעִיקָּרָא!

אפשר

מעשר בהמה כו' — בכל מקום רגיל להזכיר בכור ומעשר ופסח ששוין במתנותיהן, לחבי חנא מעשר אגב בכור. ופסח דנפשיי מילתיה חנא בפסחים. **נוהג** בארץ ובחוצה לארץ — הא דאמרינן ברישׁ "שילוח הקן" (חולין קלח,ב) דכל היכא דתנא "בארץ ובחוצה לארץ" שלא לצורך, לבד מראשית הגז — היינו בהנהו דתנן בהדיא מכילתא, אבל הכא לצורך הוא. **רבי** עקיבא אומר יכול יעלה אדם מעשר כו' — בתמורה בסוף "אלו קדשים" (כא,ב) קאמר נמי רבי עקיבא הכי, דבכור הבא מחוצה לארץ אינו קרב, דמוקי התם מתניתין דמסכת חלה (פרק ד משנה יא) דבן אנשיגנוס העלה בכורות מבבל ולא קבלום ממנו — כרבי עקיבא. **כרב** הונא דאמר רב הונא גזירה משום יתום — דרב הונא לקמן בפירקין (נח,ב): כיצד מעשרין. ושם לא שייך למיגזר משום כלאים ושריפה ויוצא דופן, אבל כאן שייך למיגזר משום הנהו כמו משום יתום. אלא, איידי דנקט רב הונא התם — נקטה הכא. ומיהו, תימה: דלא נקט לקוח ויתום כדנקט התם! לכך נראה לי לפרש: דנקט הכא דוקא יתום, דטעו ביה טפי מבאחריני משום דלא בקיאי, דיתום נמי לא משכחת ליה אלא בזה פירש למיתה וזה פירש לחיים.

אלא משום תקלה — משמע הכא דאין מעשר בהמה נוהג בזמן הזה משום תקלה. והקשה רבינו תם בפרק "במה בהמה יוצאה" (שבת נד,ב) דרבי אלעזר בן עזריה הזה מעשר תריסר אלפי עגלי מעדריה בבל שתא. ולאחר החורבן היה, דרבן יוחנן בן זכאי שהוא נשיא היה לאחר חורבן, ואחריו רבן גמליאל, ובימי רבן גמליאל מנו את רבי אלעזר בן עזריה נשיא, כדאיתא בפרק "תפלת השחר" (ברכות כז,ב) ובן שמונה עשרה שנה היה! ואין לפרש בלל דאיירי בעישור שנותנין למלך כמו ארנונא, ודוחק נמי לפרש דאפוטרופוס היה לו בשהוא קטן שהיה מעשר. ושמא לא בטלו מעשר בהמה כל כך סמוך לחורבן.

ואין מחרימין בזמן הזה — אפילו למאן דאמר (ערכין כט,א): סתם חרמים לכהנים, אפילו במפרש לכהנים — איכא למיגזר משום תקלה, דכל זמן שהם ביד בעלים הרי הן הקדש, כדאיתא לעיל ברישׁ "כל פסולי המוקדשין" (לב,א), ובפרק קמא דעבודה זרה (יג,א) פירש רש"י: דקסבר סתם חרמים לבדק הבית. ואי נמי כדפרישית. והא דאמר עולא בערכין בסוף פרק "המקדיש שדהו" (כט,א): "אי הואי התם הוה יהיבנא כולהו לכהן", דקסבר סתם חרמים להכהנים, גבי ההוא גברא דאחרימנהו לנכסיה — יש לחלק, דהיינו במקרקעי. דבלאו הכי מקשה רבינו תם: רב יהודה, דסבר התם סתם חרמים לבדק הבית, היכי שרי התם על ידי פרייה דלישקול ארבע זוזי ושדי בנדרא! ואומר רבינו תם: דדהם במקרקעות, דאי אסרת להו איסור עולם — כל שכן דאתי לידי תקלה טפי. ומיהו, קשה: דמשמע התם דאיירי במטלטלין, דפריך עלה מהא דתניא דאין שדה חרמים נוהג אלא בזמן שהיובל נוהג, ומשני: הא במקרקעי הא במטלטלי! ויש לומר: דמקרקעי חרצה לארץ קרי "מטלטלי", כדמסיק התם דבמטלטלי דמו. ואף על גב דקאמר: והא מעשה דפומבדיתא במקרקעי נמי הוה, משמע מדקאמר "נמי" דהוה במקרקעי ובמטלטלי — מכל מקום לא התיר אלא המקרקעי לבד. וכל שכן דניחא השתא, דמכח זה פשיטא ליה להתלמוד דבקרקעי נמי הוה עובדא, דאי לא הוה התם אלא מטלטלי — לא הוה שרי להו. **מעות** וכלי מתכות יוליך הנאה לים המלח — משמע דוקא לים המלח, ולא סגי בשאר נחרות. וכן משמע בפרק "כל שעה" (פסחים כח,א) דבשאר נחרות בעיא שחיקה, אבל לים המלח מטיל בעיניה. וכן בעלמא: הפריש מעות לנזירותו ומת, אמרינן: יוליך הנאה לים המלח. ותימה: דבהדהוא עובדא דערכין (כט,א) קאמר: שקיל ארבע זוזי ושדי בנהרא, וכן ביומא בפרק "הרואה לו" (נה,ב) קאמר: ונשקול ארבעה זוזי ונשדי בנהרא, ואידך לישתרו! ושמא התם איירי על ידי שחיקה. ועכשיו בשאר בא לחלל כרם רבעי או נטע רבעי — צריך לשחוק הנהו זוזי ומחלל עלייהו, ולשדי בנהרא. **ואי** זהו עיקור נועל דלת כו' — בבכור בזמן הזה לא הוה שרינן למיעבד הכי. דלא מיבעיא ישראל, שיש לו לקיים מצות נתינה, ולהמתין לכהן שירצה לקבלו אפילו יותר משלשים יום בדקה וחמשים בגמח. דהא דתנן (לעיל כב,ב): עד כמה חייב ליטפל — היינו אפילו בא בהן לקבלו תוך הזמן הזה, בדקתני: אמר לו הכהן בתוך הזמן "תנהו לי" דרי הוה לא יתן. אלא אפילו קבלו הכהן — לא שרי ליה כהן לבנותו לכיפה, דלא מישתמיט בשום דוכתא למתני הכי גבי בכור. ולעיל (לה,א) תנן: בוכר של רחלים זקן ושערו מדולדל — משמע שהיו רגילין להמתין עד שיפול בו מום! ויש לחלק בין בכור למקדיש בזמן הזה. דבכור דשרי בנפילת מום בלא פרייה — איכא הפסד קדשים אם היה בונסו לכיפה. אבל מקדיש, דאפילו נפל בו מום לא שרי בלא פדיון, ואי פריק ליה מיבעי להשליך הדמים לאיבוד, הילכך כשבנסו עבשיו לכיפה אין כאן הפסד קדשים.

אפשר

אפשר כדרב יהודה — לעיל בפרק קמא (ג,ב דבור המתחיל "דקא") פירשתי דלדידן שרי לאקנויי לגוי, כיון דלא סבירא לן כרב יהודה.

הקדש עלוי — פירש בקונטרס: טובת הנאה שיש לו מקדושת מזבח — יכול ליתן לבדק הבית. וזו טובת הנאה — דיכול ליטול סלע מישראל אחר, על ומשני: **אפשר** — בתקנתא אחריתי כדרב יהודה. והא עדיפא מהך, כדאמרן בפירקא קמא (בכורות ג,ב) דמשום הכי כלאי זיתותיה דרב מרי — דהוה מקני לאודנייהו לגוי, משום דמפקע להו אפילו מקדושת כותן. **הכא נמי** — גבי מעשר, אפשר בתקנתא דלא צריך לשהויי, דלישדי ביה מומא מעיקרא! ומשני: מי ידע דזי נפיק. **בריש עשרה** — בעשירי. **לא יבקר** — משמע שהוא לא יוציאנו, אלא הוא יוצא מעצמו. **וכי תימא אפשר דשדי ביה מומא בכוליה עדריה** — קודם שיעשר, דעדיין הן חולין ומותר להטיל מום. ואחר כך יעשר, דמעשר חל על בעל מום, כדכתיב (ויקרא כז): "לא יבקר בין טוב לרע". וקפריך: **הכא נמי לגבי בכור** — דאמרת יטיל בהן מום, איכא למיפרך: מהרה יבנה בית המקדש כו'! **הכא נמי אפשר בלקוחין** — שהלקוחין אין צריך להטיל בהם מום, שהרי פטורין מן המעשר, דקתני במתניתין: הלקוח והניתן לו במתנה — פטור ממעשר בהמה! ומשני: כיון דאיהו שדי מומין בכולי עדריה, פטורין הנולדים אצלו — הוו לקוחים דבר מועט. ושכיחי מומי טובא דפסלי בקדשים, ואפילו דוקין שבעין פסלי, הלכך לא שכיחי בהמות להקרבה. משום הכי לא מפרישינן מעשר. **ואליבא דרבי יוסי הגלילי** — אצטריך לאשמועינן. לרבות קדשים קלים — שאם הפקיד אצל חבירו בהמות שלמים וכפרו ונשבע עליה ואחר כך הודה — ישלם קרן וחומש ואשם, דקרינא ביה "בה" ובעמיתו", דכתיב: "ומעלה מעל בה" וכתיב בעמיתו ישלם", ושלמים יש בהן לה' ובעמיתו. **הכא נמי** — דליעשרו. **יהיה קדש** — "עשירי יהיה קדש". **קדושת מעשר** — מפרש לקמן, ויעבור עליהן ב"לא ימכר ולא יגאל". **מקדושה לקדושה** — שאין קדושת מזבח חלה על קדושת בדק הבית, ואף על גב דקדושת מזבח חמורה. ולא קדושת בדק הבית על קדושת מזבח, שיהא חייב ליתן דמיהן לבדק הבית. **אבל מקדישין** — קדשי מזבח לקדשי בדק הבית. **הקדש עילוי** — טובת הנאה שיש לו מקדושת מזבח יכול ליתן לבדק הבית. וזו היא טובת הנאה — דיכול ליטול סלע מישראל אחר על מנת שיתננה לבן בתו כהן שיקריבנה, כדאמרן בפרק "עד כמה" (בכורות כז,א). עילוי — היינו שמעלה בדמים אותו שיעור טובת הנאה, ונותן לגזבר. **ומחרימין אותן** — בקדשי מזבח מחרימין, ויתן לכהן כפי טובת הנאה שיש לו בהן. אבל חלק מזבח לא חיילא שום קדושה אחריתי. **מהו דתימא** — היינו טעמא דלא חיילא קדושת מזבח אקדושת בדק הבית — דכל בהמה לאו לעולה קיימא, שהרי רוב בהמות עומדות לאכילה. הלכך, כי אקדשה לבדק הבית — שפיר אקדשה, וגמר וחיילא עלה קדושת בדק הבית, דתו לא לשנייה לקדשי מזבח. אבל לגבי מעשר, דכל בהמה למעשר קיימא, אף על גב דאקדשה לשלמים — לא פקע תורת מעשר מינה. **ולמאי נפקא מינה** — אי הוה חיילא קדושת מעשר אשלמים הא לא חמיר מעשר משלמים! **לטיקם עלה בלא ימכר ולא ינאל** — דשלמים הוו בני פדיון. קמשמע לן: "יהיה קדש" — ולא שכבר קדש. **מה מעשר דגן מחודש על הישן לא** — דכתיב (דברים יד): "והיוצא השדה שנה שנה". היוצא שנה אתה מעשר, ולא משנה זו לשנה שעברה, ולא משנה שעברה לשנה הבאה. **מה מעשר דגן ממין על שאינו מינו לא** — כדאמרינן לקמן: תן חלב לזה ולזה. **וצאן** — דמשמע: כל צאן מין אחד חשוב לענין מעשר. **הכתיב עשר תעשר** — דאתקש למעשר דגן. **לשנה הקשתיו** — מעשר בהמה למעשר דגן, שלא יתרום משל שנה שעברה, שנולד קודם אלול, על שנולדו לאחר אלול. **ולא לדבר אחר** — מין במינו. **אין תורמין** — במעשר דגן קמיירי. **תן חלב לזה וחלב לזה** — היינו תרומה ומעשר, כדכתיב (במדבר יח): "בהרימכם את חלבו ממנו", וקאמר רחמנא שיתן לכל אחד מעשרותיו בפני עצמו.

אשכחן

אֲפִשָּׁר כִּדְרַב יְהוּדָה, דְּאָמַר רַב יְהוּדָה: מוּתָּר לוֹ לָאָדָם לְהַטִּיל מוּם בִּבְכוֹר קוֹדֶם שֶׁיֵּצֵא לָאֲוִיר הָעוֹלָם. - הָכָא נָמֵי, אֲפִשָּׁר דְּשָׁדֵי בֵּיהּ מוּמָא מֵעִיקָּרָא! - מִי יָדַע הֵי נָפִיק וְכִי תֵּימָא: דְּמַפִּיק לֵיהּ בְּרֵישׁ עֲשָׂרָה - "לֹא יְבַקֵּר בֵּין טוֹב לָרָע" אָמַר רַחֲמָנָא! וְכִי תֵּימָא: אֲפִשָּׁר דְּשָׁדֵי בֵּיהּ מוּמָא בְּכוּלֵּי עֲדָרֵיהּ - מֵהָרָה יִבָּנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, וּבְעֵינַן בְּהֵמָה לְהַקְרָבָה וְלֵיכָּא. - הָכָא נָמֵי, בִּבְכוֹר בְּהֵמָה - מְהֵרָה יִבָּנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, וּבְעֵינַן בְּהֵמָה לְהַקְרָבָה וְלֵיכָּא. - אֲפִשָּׁר בִּמְשׁוּטְטָן. - הָכָא נָמֵי, אֲפִשָּׁר בִּלְקוּחִין! - בֵּינַיִם דְּאִיהוּ שָׁדֵי בֵּיהּ מוּמָא בְּכוּלֵּי עֲדָרֵיהּ, וְשָׁכִיחִי מוּמֵי דְּפָסְלִי בְּקָדָשִׁים, דַּאֲפִילּוּ דּוֹקִין שֶׁבָּעַיִן נָמֵי פְּסֻלִי - לָא שָׁכִיחִי. "בְּחוֹלִין אֲבָל לֹא בְּמוּקְדָּשִׁין". מוּקְדָּשִׁין פְּשִׁיטָא, לָאו דִּידֵיהּ נִינְהוּ! - בְּקָדָשִׁים קַלִּים, וְאִילֵּימָא דְּרַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי, דְּאָמַר: קָדָשִׁים קַלִּים - מָמוֹן בְּעָלִים הֵם, דְּתַנְיָא: "וְנִעְלְמָה מֵעַל בָּהּ" - לְרַבּוֹת קָדָשִׁים קַלִּים שֶׁהֵן מָמוֹן בְּעָלִים, דִּבְרֵי רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי; סָלְקָא דַּעְתָּךְ אָמִינָא לֵיעָשְׂרוּ, קָא מַשְׁמַע לָן. - וְאֵימָא הָכִי נָמֵי! - "יִהְיֶה קֹדֶשׁ" אָמַר רַחֲמָנָא, וְלֹא שֶׁבְּבָר קָדוֹשׁ. מֵעַתָּה דִּכְתַב רַחֲמָנָא "יִהְיֶה קֹדֶשׁ", הָא לָאו הָכִי אָמִינָא חִילֵּא קְדוּשַׁת מַעֲשֵׂר עֲיָילָהּ וְהָשְׁתָּא קְדוּשָׁה חֲמוּרָה אַקְדּוּשָׁה קַלָּה לָא חָיֵילָא, קְדוּשָׁה קַלָּה אַקְדּוּשָׁה קַלָּה מִיבָּעְיָא! מַאי הִיא - דִּתְנַן: אֶחָד קָדְשֵׁי מִזְבֵּחַ וְאֶחָד קָדְשֵׁי בֶּדֶק הַבַּיִת - אֵין מְשַׁנִּין אוֹתָם מִקְּדוּשָׁה לִקְדוּשָׁה, אֲבָל מִקְּדִישִׁין אוֹתוֹ הַקְּדֵשׁ עִילּוּי וּמַחֲרִימִין אוֹתוֹ. - מַהוּ דְּתֵימָא: הָתָם דְּכָל בְּהֵמָה לָאו לְעוֹלָה קַיְימָא; אֲבָל הָכָא דְּכָל בְּהֵמָה לְמַעֲשַׂר קַיְימָא, אַף עַל גַּב דְּאַקְדְּשָׁה - לָא פָּקַע אִיסּוּרָא דְּמַעֲשַׂר מִינָּהּ; לְמַאי נָפְקָא מִינָּהּ - בְּ"לֹא יִגָּאֵל" וּב"לֹא יִמָּכֵר", קָא מַשְׁמַע לָן. "וְנוֹהֲגִ בַּבָּקָר וּבַצֹּאן וְאֵין מְתַעַשְּׂרִין מִזֶּה עַל זֶה בַּבְּכָשִׂים וּבָעֻזִּים" וכו'. וְיִהְיוּ חֻלִּין וְיֻשַּׁן מִתְעַשְּׂרִין מִזֶּה עַל זֶה מִקַּל וָחוֹמֶר: וּמַה בְּכָשִׂים וְעִזִּים שֶׁהֵם כִּלְאַיִם זֶה בָּזֶה - מִתְעַשְּׂרִין מִזֶּה עַל זֶה, חֻלִּין וְיָשָׁן שֶׁאֵינָן כִּלְאַיִם זֶה בָּזֶה - אֵינוֹ דִּין שֶׁיִּתְעַשְּׂרוּ מִזֶּה עַל זֶה תַּלְמוּד לוֹמַר: "עַשֵּׂר תְּעַשֵּׂר" - בְּשִׁתֵּי מַעֲשֵׂרוֹת הַכָּתוּב מְדַבֵּר, אֶחָד מַעֲשַׂר בְּהֵמָה וְאֶחָד מַעֲשַׂר דָּגָן, וּמַקִּישׁ מַעֲשַׂר בְּהֵמָה לְמַעֲשַׂר דָּגָן: מַה מַּעֲשַׂר דָּגָן - מֻחְדָּשׁ עַל הַיָּשָׁן לֹא, אַף מַעֲשַׂר בְּהֵמָה - מֻחְדָּשׁ עַל הַיָּשָׁן לֹא. אִי הָכִי, בְּכָשִׂים וְעִזִּים נָמֵי לֵימָא: מַקִּישׁ מַעֲשַׂר בְּהֵמָה לְמַעֲשַׂר דָּגָן, מַה מַּעֲשַׂר דָּגָן - מִמִּין עַל שֶׁאֵינוֹ מִינוֹ לֹא, אַף מַעֲשַׂר בְּהֵמָה - מִמִּין עַל שֶׁאֵינוֹ מִינוֹ לֹא! - רַבִּי רַחֲמָנָא "צְאֹן". - אִי הָכִי, חָדָשׁ וְיָשָׁן נָמֵי! - הָא כְּתִיב "עַשֵּׂר תְּעַשֵּׂר". - וּמָה רָאִית אֲמַר רָבָא: אֲמַר קְרָא "שָׁנָה שָׁנָה" - לְשָׁנָה הִקַּשְׁתִּיו וְלֹא לְדָבָר אַחֵר. תְּנַן הָתָם: אֵין תּוֹרְמִין מִמִּין עַל שֶׁאֵינוֹ מִינוֹ, וְאִם תָּרַם - אֵין תְּרוּמָתוֹ תְּרוּמָה. מָנָא הָנֵי מִילֵּי? אָמַר רַבִּי אַמִּי אָמַר רַבִּי יַנַּאי, וְאָמְרִי לְהּ אָמַר רַבִּי אַמִּי אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ: "כָּל חֵלֶב יִצְהָר וְכָל חֵלֶב תִּירוֹשׁ וְדָגָן" - אָמְרָה תּוֹרָה: תֵּן חֵלֶב לָזֶה, וְחֵלֶב לָזֶה.

אשכחן

אשכחן תירוש ויצהר — דאין מעשרין מזה על זה, דהכי כתיב "חלב" לכל אחד. **תירוש ודגן** — דלא כתיב בתרוייהו אלא חד "חלב", מנלן דלא יתרום מדגן על תירוש ומתירוש על דגן **ודגן** — חיטין על שעורין, ושעורין על חיטין. גפנים וזיתים — אינן כלאים זה עם זה, דגן ודגן — כלאי זרעים מדרבנן, דגן ותירוש — כלאי כרם מדאורייתא. **ולרבי יאשיה דאמר** — דגן ותירוש אינן כלאים, ודגן ודגן אינן כלאים, עד שיזרע שלשתן בבת אחת במפולת יד. **היכי מייתי לה** — בקל וחומר. **אפילו על ידי דבר אחר** — שאם זרע מין שלישי, או חיטין או שעורים — אינן כלאים, עד שיהא שני מינין דגן ומין כרם. **תירוש ודגן** — שהן שני מינין, כלאים על ידי מין שלישי. או דגן ודגן שהן כלאים על ידי כרם — אינו דין כו'. **ושני מינין בעלמא** — שאינו דגן, כגון פולין ועדשים, מנלן דלא יתעשרו מזה על זה **הני** — כל שאר מינין דרבנן. דמדאורייתא אינו חייב במעשר אלא דגן **תירוש ויצהר**, וכל דתקון — כעין דאורייתא **תקון**, שלא יתעשרו ממין על שאינו מינו.

יתעשרו

דְּאוֹרַיְיתָא שְׁנֵי מִינִין אֵינָן מִתְעַשְּׂרִין מִזֶּה עַל זֶה - דִּכְתִיב "וְכָל מַעֲשֵׂר בָּהֵמָה, דְּלָא כְּתִיב "וְכָל מַעֲשֵׂר בָּקָר וּמַעֲשֵׂר צֹאן",

יתעשרו

**חָנָן לְאַבָּיֵי: אֶלָּא מֵעַתָּה, גַּבֵּי מַעֲשֵׂר בְּהֵמָה, דְּלָא כְּתִיב "וְכָל מַעֲשֵׂר בָּקָר וּמַעֲשֵׂר צֹאן", וּמַה תירוש ויצהר שאינם כלאים זה בזה כו' — מחדש וישן לא מצינו למידן קל וחומר ממנו?

כי האי גוונא: ומה חדש וישן שאינם כלאים זה בזה. דהוי מצי למימר: מעשר שני בכשבים ועזים יוכיח, שהן כלאים זה בזה ומתעשרין זה על זה — אף אני אביא תירוש ודגן, דגן ודגן. ואם תאמר: השתא נמי דעביד קל וחומר מתירוש ויצהר, אכתי בכשבים ועזים של מעשר בהמה יוכיח! יש לומר: דלא שייך, משום דלא מצינו במעשר בהמה דברים של שנה אחת דאינם כלאים שלא יתעשרו מזה על זה, כמו שמצינו במעשר דגן, דאיכא תירוש ויצהר של שנה אחת ואינם כלאים, ואינם מתעשרין. אבל מקל וחומר דחדש וישן שייך למימר טפי, משום דמצינו נמי במעשר בהמה דחדש וישן שאינן כלאים (זה על זה) ואין מתעשרין מזה על זה, וכבשים ועזים שהם כלאים זה בזה — מתעשרין מזה על זה. **דגן** ודגן שהם כלאים זה בזה כו' — כתוב בקונטרס דכלאי זרעים של דגן ודגן דרבנן. ודומה שטעות סופר הוא, דכאן משמע שהוא דאורייתא. וכן מוכח בפרק קמא דקדושין (לט,א) וכן בפרק "כל הבשר" (חולין קטו,א) דפריך: כלאי זרעים ליתסרו, דהא תיעבדי לך הוא. ואין חילוק בין כלאי הכרם לכלאי זרעים, אלא שזה מותר באכילה וזה אסור אפילו בהנאה. ואפילו רבי ישיאה נמי אית ליה כלאי זרעים, ומחייב אפילו בחטה ושעורה לחודייהו משום כלאי זרעים.

והא דקאמר הכא דלרבי ישיאה תירוש ודגן ודגן שהן כלאים זה בזה אף על ידי דבר אחר — משום תירוש ודגן נקט "על ידי דבר אחר", דלא מחייב משום כלאי הכרם אלא בשלשה מינין. אבל משום כלאי זרעים — חייב בתרי. וכן מוכח בסוף פרק "אותו ואת בנו" (חולין פב,ב) דמייתי התם: הזורע כלאים לוקה. ומסקינן: מילתא אגב אורחא קא משמע לן, דאיכא תרי גווני כלאים. לאפוקי מדרבי ישיאה, דאמר: עד שיזרע חטה ושעורה וזרעון במפולת יד, קא משמע לן דכי זרע חטה וזרעון, שעורה וזרעון נמי חייב. שמע מינה דמודה רבי ישיאה בחטה ושעורה. ועוד נראה לפרש, דקרי תרי גווני כלאים: כלאי זרעים וכלאי כרם, כגון: חטה ושעורה, חטה וזרעון, ובחד מודה רבי ישיאה דלקי, ובחד פליג. אבל חטה וזרעון, שעורה וזרעון — כולו חד גוונא הוא. ועוד יש ספרים שכתוב בהם בהדיא: "חטה וזרעון, או שעורה וזרעון", ואפילו (לספרים) שכתוב שם "ושעורה" — פירושו "או", כמו: או שעורה וזרעון. ולהכי לא מצי לאוקמי כלאים בבת אחת, כגון חטה ושעורה וזרעון דלקי תרתי, לאפוקי מדרבי ישיאה, דהא לרבי ישיאה נמי לקי תרתי. וכן מוכח נמי בירושלמי במסכת כלאים פרק שמיני, דקאמר התם: כתיב "לא תזרע כלאים כרמך", אלמא שאינו חייב עד שיזרע שני מינין בכרם, דברי רבי ישיאה. רבי יונתן אומר: מין אחד. על דעתיה דרבי יונתן "שדך לא תזרע כלאים", לאיזה דבר נאמר "לא תזרע כרמך כלאים" — להעביר עליו אפילו מין אחר. על דעתיה דרבי ישיאה כתיב "שדך לא תזרע כלאים". לאיזה דבר נאמר "לא תזרע כרמך כלאים"? חבריא אמרי: להתראה, שאם התרו בו משום "שדך" — לוקה, משום "כרמך" — לוקה. ואי לא מחייב רבי ישיאה בכלאי זרעים בלא כרם — אי הכי מאי קבעי: "כרמך" למה לי? דלא משמע לפרש דבעי למה נאמר "כרמך" בלאו שני, שהיה לו לומר בלאו אחד — דאין קושיא דרבי יונתן בענין זה. אלא לגמרי (כזה) בעי (במשמעו) למה לי "כרמך" כלל. הלכך כולם ודאי מחייבי משום כלאי זרעים בשני מינין. אלא בכלאי זרעים פליגי, דרבי ישיאה לא מחייב משום כרם עד דאיכא שני מיני בהדי הדדי, כגון חטה ושעורה וזרעון. ורבי יונתן מחייב אפילו במין אחד בהדי הדדי, ואין לתמוה: לרבי ישיאה, מאי שנא דבכלאי זרעים מחייב בשני מינין, ובכלאי כרם בעי שלושה מינים? דמשמע ליה זריעת כלאים — שני מיני זרעים, וחרצן לאו מין זרעים הוא, הלכך איכא לפרושי קרא הכי: לא תזרע בהדי כרמך כלאים, דהיינו שני מיני זרעים. ומיהו, רבי יהודה ודאי משמע במסכת כלאים (פרק א משנה ט) דלא מחייב נמי בכלאי זרעים עד שיזרע חטה ושעורה וכוסמין, או שני חטין ושעורה, או שני שעורים וחטה, דבעי כלאי זרעים בהדי "שדך". ומיהו, קרא ד"בהמתך לא תרביע כלאים" לא אפשר לו לפרושי הכי. **ושני** מינין בעלמא דרבנן — משמע דבל מינין דלא כתיבי בהאי קרא — דרבנן, והכא לא כתיב אלא דגן ותירוש ויצהר. ובפרק קמא דראש השנה (טו,ב) מעשר סתם חרובין דרבנן. אף על גב דבספרי לא פטר (לא) [אלא] חרובי שיטה וצלמונה ולא סתם חרובין. וכל הנהו דרשות דספרי דמרבין אפילו קטנית ופירות האילן וירק לענין מעשר — אסמכתא בעלמא ניתנו. וכי האי גוונא אשכחן כל מילי דשבות ומשום מצוה בפרק "משילין" (ביצה לו,ב) דדריש בתורת כהנים מ"שבתון" — שבות, ואסמכתא בעלמא היא. וכהן שעלתה בידו תאנה של טבל בפרק "אלו הן הלוקין" (מכות יט,ב) דכהן שאכלה לוקה כו' — היינו מכה מרדות. והא דאמר בסוף "הערל" (יבמות פא,א) דעיגול אינו עולה — התם רבנן בעין דאורייתא תיקנן. והא דאמרינן בפרק "הנודר מן הירק" (נדרים נה,א) ד"דגן" משמע כל מילי דמידגן, אפילו קטנית — אומר רבינו תם דהיינו בנדרים, דהלך אחר לשון בני אדם. ודפליגי רבי אליעזר ורבי יהושע בפרק "הערל והרוטב" (חולין קכ,ב) בדרן מינה ומינה, בדרן מינה ואוקי באתרה — משכחת לה דפליגי בדאורייתא, כגון משקה היוצא מן הדגן, כגון מלילות שריסקן וסחטן, כדאמר בפרק קמא דשבת (יט,א). והא דתנן במסכת פרה (פרק יא משנה ג): דבילה של תרומה שנפלה לתוך [מי] חטאת כו' עד דאמר: האוכלה במיתה — לאו דוקא, אלא חומר דרבנן בעין איסור מיתה, ונפקא מינה לאלקויי טפי משאר מלקיות, או לקוברו בין רשעים גמורים. אי נמי: לסימנא בעלמא נקט דבילה, שאם נפל במי חטאת דבר שתרומתו דאורייתא. ואף על גב דמפקי חרומת פירות דרבנן — מכל מקום שייך לאחמורי טפי, גזירה משום דגן ותירוש ויצהר דאורייתא. ובירושלמי בריש פרק מסכת מעשרות משמע קצת דקרא דדרשינן מיניה חיוב מעשר בפירות וקטנית — דרשא גמורה היא. דאמר התם: "עשר תעשר" דייתי אומר כל הדברים חייבים במעשר כו', עד: אין לי אלא תבואה, קטנית מנין? תלמוד לומר: "וכל מעשר הארץ" — לרבות שום ושחלים וגרגיר. יכול שאני מרבה אף העלין, זרע כרשינין, זרע לפת וצנונות ובצלים, ושאר זרעוני גינה שאין נאכלין? תלמוד לומר: "מזרע הארץ" — לא כל [זרע] הארץ, ר'מפרי העץ" — לרבות כל פירות האילן. או יכול שאני מרבה חרובי שיטה וצלמונה וחרובי גירמה — תלמוד לומר: "מפרי העץ" — ולא כל פרי העץ. ירקות מנין? איסי בן עקביא אומר: המעשרות לירקות מדבריהם. משמע דירקות מדבריהם, אבל קטנית ופירות דאורייתא. ויש לפרש דהכי קאמר: מדבריהם — כלומר, דאין להם אסמכתא מן הפסוק כמו שיש לקטנית ושאר פירות. ובספרי נמי בפרשת "עשר תעשר" לא מייתי שום קרא לירקות. דאף על גב דקתני התם: מנין לרבות ירקות? תלמוד לומר: בשום ושחלים וגרגיר אייתי, כדקתני התם בהדיא. ובתורת כהנים בפרשת "אם בחוקותי" מביאה בקורבי, ואינו מאריך שם כמו בספרי. ושמא לא רצו להסמיך ירקות על שום פסוק, לפי שיש עניינים שנראה להם להקל בירקות יותר מבשאר דברים. כי היכא דקאמר בירושלמי במסכת חלה פרק "שתי נשים": אמר רבי יוחנן: רבותינו שבגולה היו מפרישין תרומות ומעשרות, עד שבאו הרורבים ובטלום. מאן אינון "הרורבים" — תורגמינא (אמרה). רבי זעירא ורב יהודה בשם שמואל אמר: חלת חוצה לארץ אוכל והולך ואחר כך מפריש. רבא בשם שמואל: לא חשו אלא לתרומת דגן ותירוש ויצהר. רבי אבא בשם רבי שמואל: לא חשו אלא לתרומה גדולה, אבל לירקות — אפילו לתרומה גדולה לא חשו. דתני איסי בן עקביא: מעשרות לירקות מדבריהם. **אלא** מעתה גבי מעשר בהמה דלא כתיב מעשר בקר [כו'] יתעשרו מזה על זה — ואם תאמר: הא אתא למילף קל וחומר מחדש וישן שאינן כלאים זה בזה ואין מתעשרין! ויש לומר, דאיכא למימר: כבשים ועזים יוכיחו שהם כלאים ומתעשרין, כדמרבינן לעיל "מצאן" כו'. ומשני: אמר קרא "העשירי", שבא ללמוד שיהא עשירי לזה ועשירי לזה. ופריך: כבשים ועזים נמי! דבשלמא אי לאו "העשירי" — לא הוה ילפינן כבשים ועזים מקל וחומר דישן וחדש, כיון דרבי רחמנא "צאן", כדאמר. אבל השתא דכתיב "העשירי" לחלק על כל מין ומין, דאתי כמו "ראשיתם" דבסמוך דגבי דגן, שבא ליתן ראשית לכל מין ומין.

אמר אביי ראשיתם כו' רבא אמר בלא ראשיתם כו' — תימה: דבפרק קמא דתמורה (ה,א) גבי הא דאמר אביי דכל [מילתא] דאמור רחמנא לא תעביד אי עביד מהני, פריך מתורם ממין על שאינו מינו, דאמר רחמנא: תן חלב לזה [וחלב לזה], ותנן: האם תרם — אין תרומתו תרומה! ומשנינן: אמר קרא "ראשיתם". אלמא מוקי ליה אפילו לתירוש ויצהר, לאשמועינן דלא מהני. והכא מוקי לה לחלק במיני דגן, דאין תורמין מזה על זה! וכבר הארכנו בזה בפרק "ראשיתם" נמי לא מצית אמרת, ו"דגן" [תורמין] משמע [כל] דגן אחד, דמוקי בהדיא התם להכי. דקאמר התם: ולרבא דאמר לא מהני, אי לאו דאמר רחמנא "ראשיתם" הוה אמינא: תירוש ויצהר דכתיב בהו "חלב" "חלב" — שאין תורמין, תירוש ודגן דחד "חלב" כתיב בהו — [תורמין]! מהאי אהאי, כתב רחמנא "ראשית"! ויש לומר: דלאביי דאי משמע דהאי "ראשית" לחלק במיני דגן, דמדסמך ליה קרא ל"יזרע". ומוקי נמי לומר דלא מהני. דמשמע דקרא אבולהו מיני דבתיבי בקרא, לחלק בתירוש ויצהר לא איצטריך, אלא לומר דלא מהני. וכי היכי דלא מהני בתירוש ויצהר — לא מהני נמי במיני דגן. ורבא דקאמר הכא: לא צריך — משום דמקל וחומר נפקא כדלעיל. ומן "דגן" ליכא למידרש, דמשמע [כל] דגן אחד דקאמר הכא. דאיצטריך לגופיה, למעוטי שאר מינים. והתם נפקא לן "מראשית" כדאשכחן בבמה קטנה (פסחים יח,ב): מילתא דאתיא בקל וחומר טרח וכתב לה קרא. והשתא נמי ניתא הא דמייתי הכא "ראשית" על דגן ודגן, והתם מייתי ליה רבא על דגן ותירוש. דדחי תרוייהו נפקי מקל וחומר, בין תירוש ודגן, בין דגן ודגן, ומכל מקום כתביה אתרוייהו, כמו מילתא דאתיא בקל וחומר טרח וכתב לה קרא. ואם תאמר: ולרבא, כיון דכתיב "ראשיתם" אבולהו, "חלב" "חלב" למה ליה? ויש לומר: משום דלא הוי מוקמינן "ראשיתם" אתירוש ויצהר, כיון דאיכם כלאים זה בזה. **ואתי** בקל וחומר מחדש וישן — לא הוי מצי למימר דאתי בהיקישא ד"עשר תעשר" דלעיל, דהא אמר רבא לעיל: לשנה הקשתיו ולא לדבר אחר. **אימא** לערובי בצאן — דכתבינהו בחד "מעשר", ולא כתב "ומעשר צאן".

חדא מיניה רב פפא אמרה — בריש בבא קמא (ב,ב) נמי קאמר הכי: דעל רב פפא רגיל לומר לן, שמלך אחר רבא, כדאיתא (במועד קטן) (כח,ב). ויש דברים כשהיה אומר דסבורים שהם בשם רבא.

אמר

דְּקָא בָּעֵי לְמִיתְנָא סֵיפָא: הָיוּ לוֹ בְּאֶמְצַע - מֵבִיא וּמְעַשֵּׂר בְּאֶמְצַע. וְכַמָּה אָמַר רַב: חֲמֵשׁ מִכָּאן וְחֲמֵשׁ מִכָּאן מֵאֶמְצַע, דְּהָנֵי חֲמֵשׁ חַיָּא לְהָכָא וְחַיָּא לְהָכָא. וּשְׁמוּאֵל אָמַר: אֲפִילּוּ חֲמֵשׁ מִכָּאן וְחֲמֵשׁ מִכָּאן וְאַחַת בְּאֶמְצַע, חַיּוֹנֵי לְרִיעָה כְּמַאן דְּקָא הָכָא, וְקָרְיֵנַן בֵּיהּ "מוֹנֶה".

מיתיבי:

יִתְעַשְּׂרוּ מִזֶּה עַל זֶה — בקר וצאן. **אמר קרא העשירי** — דסמך "מעשר" א"בקר" ו"עשירי" סמך א"צאן", והשתא כתיב מעשר אבל חד וחד. **כבשים ועזים נמי** — לא לעישרי. כי היכי דלעיל כתיב "חלב" איצטר"ח"חלב" אתירוש ודגן, ודרשינן דגן דגן ומקל וחומר דתירוש ויצהר. והכא נמי דרשינן קל וחומר דחדש וישן! ומשנינן: "וצאן" משמע כל צאן אחד. **ראשיתם** — סמוך ל"דגן" הוי "ראשיתם", לומר: תן ראשית לכל דגן ודגן, בסדר "ויקח קרח". **בשלמא התם דרשינן וצאן משמע כל צאן אחד** — דמיתרי לן קראי. **דאי סלקא דעתך כבשים ועזים נמי** — לא ליעשרו אהדדי — לכתוב רחמנא "וכל מעשר בהמה", ואנא ידענא דמין על שאינו מינו לא, דאתי מקל וחומר מחדש וישן. **וכי תימא אי כתב בהמה הוה אמינא היה בכלל בהמה** — ולייחיבי היה במעשר, כדקיימא לן בבבא קמא (נד,ב): חיה בכלל בהמה להרבעה — משום הכי לא הוה צריך למכתב "בקר וצאן", דאנא גמיר "תחת" "תחת" מקדשים: כתיב הכא (ויקרא כז): "תחת השבט" וכתיב התם (ויקרא כב): "תחת אמו", והתם חיה לא, דכתיב: "שור כשב ועז". הלכך לכתוב בהמה, ואתי בקל וחומר מחדש וישן דמין בשאינו מינו לא. ולהכי כתב "בקר וצאן" — למימרא דבקר וצאן הוא דאין מתעשרין, הא צאן וצאן מתעשרין. אלא הכא גבי דגן — לא מיסתבר קרא למידרש תירוש ודגן מדרבא לית ליה דאין מתעשרין, הא דגן ודגן מתעשרין, דמי סגיא דלא כתב "דגן" למעוטי שאר מינין דלא ליחייבו במעשר מדאורייתא **אימא לעריבו לבקר וצאן** — כלומר, מנא ליה לרבא דלהכי כתיב "בקר וצאן", דלא יתעשרו מזה על זה אימא להכי פרטינהו קרא בהדיא — לערבינהו דליעשרו אהדדי. דאי הוה כתב בהמה — הוה מייתינן מחדש וישן, דמין בשאינו מינו לא, ולהכי אדכרינהו בהדיא — למימרא דליעשרינהו אהדדי! וקא סלקא דעתיה דרב הונא, דמדרבא לית ליה "ראשיתם" — "העשירי" נמי לית ליה לרבא, דלידרוש: תן עשירי לזה ועשירי לזה, והואיל ולא כתב "מעשר בקר ומעשר צאן". **מיתי על שאינו מינו לא** — ואם תאמר: בבשבים ועזים נמי — אם כן ריבויא ד"בקר וצאן" מאי אהני, ואם תאמר: מה ראית מסתברא, דמעטינהו דהיקישא — לבקר וצאן אתא, דלא ליעשרו אהדדי, דהא לא דמו כלל אהדדי. וריבויא ד"בקר וצאן" — לרבויי כבשים ועזים, דהא דמו אהדדי לענין קרבן, דהאומר "הרי עלי מן הצאן" — יכול להביא בין כבש בין עז. **הדר ביה רבא מההיא** — קמייתא, וסבירא ליה נמי דלמילי אחרנייתא נמי איתקש למעוטי בקר וצאן. וכבשים ועזים דמתעשרי — נפקא לן מריבויא ד"בקר וצאן". וכי פרכינן ברישׁ שמעתין: אי הכי חדש וישן נמי — לאו פירכא היא, דהא בחדש וישן כתיב בקרא בהדיא דאיתקוש, דהא בקרא דהקישא כתיב: "שנה שנה". **משנה מצערף כמלא רגל בחמה ויוצה** — כפי שיעור שהבהמה מתרחקת מהרועה והולכת כשהיא רועה, דהיינו ששה עשר מילין. לישנא אחרינא: כפי מה שהבהמות רחוקות זו מזו ויכולות להשתמר ברועה אחד, והיינו ששה עשר מילין, כדמפרש בגמרא דהכי שלטא עינא דרועה. ואם יש לו חמשה בהמות בכפר זה וחמשה בהמות בכפר אחר רחוק מזה ששה עשר מילין — מביאן לתוך דיר אחד ומעשרן, ואם רחוקות יותר — פטורות. ובגמרא מפרש טעמא. **שלשים ושתים מיל** — פריך בגמרא מאי קאמר. **היה לו באמצע** — אותן האמצעיות מצרפות את הצדדין. והאי דקתני "מביא ומעשרן באמצע" — לא מביא ממש קאמר. **הירדן מפסיק** — שאם יש לו חמשה בהמות מכאן וחמשה מכאן, וירדן באמצע — אין מצטרפות, ופטורות. וטעמא מפרש בגמרא. **גמרא תעבורנה הצאן על ידי מונה** — משמע: אם יכולות להמנות ברועה אחד — מיקרו "צאן", ותעבורנה תחת השבט להתעשר, ואי לא — לא. **והא קתני ששה עשר מיל** — הוא דמצטרפין, טפי לא! **וכמה** — יהא לו בצדדין ובאמצע שיצטרפו **חמש מכאן וחמש באמצע** — מצטרפות, ומביאן לתוך דיר אחד ומעשרן. והחמש הנותרות לגורן אחר בשיולדו לו עוד טלאים. אבל אי היה הנך דצד האחת קרובות לאמצעיות בתוך ששה עשר מיל, ואותן שבצד שני רחוקות יותר מששה עשר מיל — אותן הרחוקות פטורות לגמרי, ואינן צריכות להמתין עד שיולדו לו עוד טלאים להצטרף לגורן אחר. **דהנך חמש** — אמצעיות, חזיין להכא ולהכא, דכל צד דמצטרפת להו איכא שיעור מעשר. אבל אם יש מכאן חמשה ומכאן ארבע, ובאמצע חמשה — אין הארבע מצטרפות, ואין צריכות להמתין לגורן אחר. **חמש מכאן וחמש מכאן ואחת באמצע** — אף על גב דחד חדא לא חזיא למנינא, הואיל ורועה אורחיה למיזל התם ואיתויי — הויא כמאן דקאי התם, וקרינא ביה "מונה". וכל שכן ארבע מכאן וחמש מכאן ואחת באמצע, דחד חויא לציורופא דמנינא.

מכפר עותני לכפר חנניה שנים ושלשים מילין, וציפורי מצרפתן באמצע. תרגמה **שמואל אליבא דרב** — דהא דקתני "אחת באמצע" — לאו אורישא קאי, דאיירי בחמש. אלא בגון שיש לו תשע מכאן ותשע מכאן כו'. **ולשמואל** — דלא בעי דתיהוי באמצעית חזייא לצירוף המנין, אפילו רועה יש לו דירה באמצע ואין לו שום בהמה לצרפן. **ואפילו בליו של רועה** — מונח באותו כפר — מצרפן, הואיל וסופו דרועה לכתוב התם ומשקליה, וקרינן ביה "מונה". **דקרי ליה ואתי** — ולא מיצטריך רועה מיזל התם, ולא קרינא ביה "מונה". **דלא מיקרבן** — שאין יכולים לילך זו אצל זו, לא ההבהמות ולא הרועה. **אבטילאות** = קונטריד"ש, שני אפרכיות, ובמלכות אחת. **נמר ונמורי** — שני אבטילאות אין מצטרפות, אף על גב דסמוכות זו לזו במיל אחד. **כמקום שיש שם נשר דמי** — דהא אין שם נהר. וקתני דחרוצה לארץ וארץ ישראל, (ואפילו) כולן עומדות בתוך מיל, אלא שזו בארץ וזו בחרוצה לארץ — אין מצטרפין. **והיידך יגבול אותו** — בספר יהושע (יח) בגבול אחד מן השבטים. **אלא מעתה** — כל דכתיב בנחלת השבטים "ותאר הגבול", הכי נמי דכל שבט ושבט גבול בפני עצמו, ואם יש לו בנחלת שבט זה ובנחלת שבט זה (ובנחלת שבט זה) — אין מצטרפין, ואפילו בתוך ששה עשר מיל **אם כן, אמאי נקט "חוצה לארץ וארץ" את תהיה לכם וגו'** — לאחר שמנאן כולן עשאוה ארץ אחת. **ארץ** — כתיב בקרא "זאת תהיה לכם הארץ", גבולותיה דארץ חשיב הכי. ולא גבולות דירדן. **לרבי אמי** — דאמר משום דמירחקו, ליתני: כל הנהרות מפסקיזו! **(לימא) כתנאי** — אי ירדן חשוב ארץ בעצן, ולא יפסיק אי לא. **מבית יריחו ולמטה** — אבל כל מה דמשיך למעלה מיריחו — לא ירדן הוא, דבטל חשיבותו, שמתערב בימים גדולים. **לנודר** — דהנודר מן הירדן יהא מותר לשתות מיריחו ולמעלה. **מדן** — שם מקום. **אתון** — מדוקיא דשמא "ירדן" מתניתו לה. **ממערת פמיים** — אלמא מדן אתי. **זכריותיה דירדנא** — עיקרו של ירדן. **זכריותא דידמא** — עיקר הדם הוי בכבד. **ממא** — באהל. **ברביעית** — בתורת דם הטמא. **לא שתינא ממימי פרת** — מים הנקראים פרת קאמר. ולהלך אחר לשון בני אדם, דאדם הנודר אין דעתו אלא אחר שם שהוא רגיל לקרות לאותו מקום. כל הנהרות — שבעולם למטה חוץ משלוש נהרות: חדקל ופישון וגיחון, שכל הנהרות שבעולם באים משם.

עינתא

אמר קרא יגבול אותו לפאת קדמה — בגבול בנימין כתיב בספר יהושע (יח), ולא כמו שכתוב בספרים. **שאני** התם דאמר קרא זאת תהיה לכם הארץ לגבולותיה סביב — בפרשת "ואלה מסעי" כתיב האי קרא. וקראי של מעלה "ותאר הגבול" "ועלה הגבול" כתיב בספר יהושע כל חילוק כל שבט ושבט. ואשמועינן האי קרא ד"אלה מסעי" דכל גבול ארץ ישראל אחד. ולא כמו שפירש הקונטרס דלאחר שמנאן עשאה ארץ אחת, דמשמע דשניהם כתובים במקום אחד. ואינו כן, דהאי כתיב באורייתא והאי כתיב בנביאים.

מעבר לירדן ירחו קדמה מזרחה כתיב מה יריחו ארץ בו' — ואם תאמר: אי מ"ירדן יריחו" קדריש, דאיתקוש — זה כתיב בבמה מקומות! ויש לומר: דדוקא מייתי האי קרא דכתיב ב"אלה מסעי" לאחר שמנה תחומי ארץ ישראל, וכתיב (שם): "ויצו משה" וגו' עד "שני המטות וחצי המטה לקחו נחלתם מעבר לירדן ירחו קדמה מזרחה". דמשמע דירדן הוה מעיקר ארץ ישראל ולא בכלל גבול שני המטות, כמו שיריחו לאו בכלל גבולם. **אין** ירדן אלא מבית יריחו ולמטה — פירש בקונטרס: אבל מה דמשיך למעלה מיריחו — לאו ירדן הוא, דבטל חשיבותיה שמתערב בימים גדולים. וקשה לפירושו: דאם למעלה בטל חשיבותו לפי שמתערב — אם כן למטה נמי, שהרי כבר נתערב בימים למעלה! ויש לומר: אף על פי שנתערב למעלה בימים, יכול להיות שלמטה יוצא עם המים (הימים) והולך בלא תערובת, כדקאמר בסמוך שמהלך בימה של סבכי ובימה של שבריא ובימה של סדום, והולך ונופל לים הגדול. משמע דניכר בשיוצא מכל אותם הימים והולך ונופל בים הגדול. ובדאמרינן נמי בראשית רבה בפרשת בראשית: דהדין יורדנא מהלך גו ימא דמלחא ולא מתערב. ומיהו, קשה לפירוש הקונטרס: דהוה מצי למימר בטל חשיבותו למטה מיריחו יותר מלמעלה. דאמת הוא שלמטה מיריחו מתרחב יותר והולך לים המלח, דגבול למטה מטה בנימין הוה בין בני יהודה ובין בני יוסף, כדכתיב ביהושע (יח), ויהודה היה עומד מנגב של ארץ ישראל, ובני יוסף מצפון, ובנימין באמצע. וגבול יהודה היה מחזיק כל אורך ארץ ישראל ממזרח למערב, ים המלח היה עומד ליהודה כבול מזרחו, ובמקום שהיה כלה הירדן נופל (ונובע) לתוכו — שם כלה מזרחו של יהודה לצד צפון, כדכתיב ביהושע (טו) גבי תחום בני יהודה: "וגבול קדמה ים המלח עד קצה הירדן". והירדן היה גבול מזרחו של בנימין, כדכתיב בסוף: "והירדן יגבול אותו לפאת קדמה". וכשמגיע גבול צפוני של בנימין ממזרח למערב כתיב: "לתם גבול צפון מן הירדן ועלה הגבול אל כתף ירחו ועלה בהר יפוה". פירוש: מצד גבול הצפוני שלהם, מן הירדן שבמזרח מתחיל המיצר, ועלה אל עבר כתף יריחו מצפון, ועלה משם אל המערב אל עבר ירדן, ומושך החוט בצפונו של יריחו, ומצאת יריחו לפנים מן החוט בחלק בנימין. וחזור ומונה גבול מערב מצפון לדרום, ואחר כך גבול דרומית ממערב למזרח. ובסוף גבול דרומית לצד מזרח כתיב: "והיו תוצאות הגבול אל לשון ים המלח צפונה אל קצה הירדן נגבה זה גבול נגב". פירוש, צפונה של לשון, שכל הים בגבול יהודה. הרי כל המקראות מוכיחות שהירדן היה הולך מצפון לדרום, ונופל בים המלח בסוף גבול בנימין לצד דרום, ויריחו היה לבנימין מצד הצפון. ולמה לא היה חשיבות הירדן מיריחו ולמעלה? והלא לא היה שם ימים עד סוף גבול בנימין שנופל בים המלח? ונראה לפרש: דמקרא קא דריש, דאין קרוי לירדן אלא מבית יריחו ולמטה, דקרא "והירדן יגבול אותו" משתעי מבית יריחו ולמטה.

הוא

מַיִתְיבִי: הָיָה לוֹ חָמֵשׁ בִּכְפָר חֲנַנְיָה וְחָמֵשׁ בִּכְפַר עוֹתְנַי - אֵין מְצָטָרְפוֹת, עַד שֶׁיִּהְיֶה לוֹ אַחַת בְּצִיפּוֹרִי. תִּיּוּבְתָּא דְּרַב! תִּרְגְּמָהּ שְׁמוּאֵל אַלִּיבָּא דְּרַב: כְּגוֹן שֶׁהָיוּ תִּשַּׁע מִכָּאן וְתִשַּׁע מִכָּאן וְאַחַת בָּאֶמְצַע, דְּהַהִיא חַיָּיא לְהָכָא וְחַיָּיא לְהָכָא. אָמַר רַב פָּפָּא: וְלִשְׁמוּאֵל - אֲפִילּוּ רוֹעֶה מְצָרְפָן, וַאֲפִילּוּ בֵּלָיו שֶׁל רוֹעֶה מְצָרְפָן. בָּעֵי רַב אַשִׁי: כַּלְבָּא דְּרוֹעֶה מַאי דִּינָן דְּקָרֵי לֵיהּ וְאָתֵי - לָא מִצְטָרְפִי, אוֹ דִלְמָא זִימְנִין דְּלָא אָתֵי וּמִצְטָרְפִי אִיהוּ לְמֵיזַל וְאָתֵי? תֵּיקוּ. "רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: הַיַּרְדֵּן מַפְסִיק לְמַעֲשֵׂר בְּהֵמָה". אָמַר רַבִּי אַמִּי: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא שֶׁאֵין שָׁם גֶּשֶׁר, אֲבָל יֵשׁ שָׁם גֶּשֶׁר - גֶּשֶׁר מְצָרְפָן. אֲלִבָּא: מִשּׁוּם דְּלָא מִיקְרְבָן הוּא. מַיִתְיבִי: הָיוּ לוֹ בִּשְׁנֵי עֲבֵרֵי הַיַּרְדֵּן אֵילָךְ וְאֵילָךְ, אוֹ בְּשֵׁנֵי אַבְטִילָאוֹת, כְּגוֹן שֶׁל נְמַר וְנִמּוֹרִי - אֵין מְצָטָרְפִין, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר חוּצָה לָאָרֶץ וְאֶרֶץ. וְהָא חוּצָה לָאָרֶץ וְאֶרֶץ כְּמָקוֹם שֶׁיֵּשׁ גֶּשֶׁר דָּמֵי, וְקָתָנֵי: לֹא מִצְטָרְפִין! אֶלָּא אָמַר רַבִּי חִיָּיא בַּר אַבָּא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: הֵיינוּ טַעֲמָיהּ דְּרַבִּי מֵאִיר, דְּאָמַר קְרָא: "וְהִתְּירַדֵּן וְגִבְלוּ אוֹתוֹ לְפֵאָה קֵדְמָה" - הַפְתּוּחַ עֲשָׂאוֹ גְּבוּל בִּפְנֵי עַצְמוֹ. אֶלָּא מַעֲתָּה: "וְתָאר הַגְּבוּל" "וְעָלָה הַגְּבוּל" - הָכִי נַמִי הַפְתּוּחַ עֲשָׂאוֹ גְּבוּל בִּפְנֵי עַצְמוֹ! - שָׁאנֵי הָתָם, דְּאָמַר קְרָא: "זֹאת תִּהְיֶה לָכֶם הָאָרֶץ לִגְבֻלֹתֶיהָ סָבִיב" - כּוֹפֶלֶת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל גְּבוּל אֶחָד הִיא. אִי הָכִי, יַרְדֵּן נַמִי! - "אָרֶץ" וְלֹא יַרְדֵּן. בִּשְׁלָמָא לְרַבִּי חִיָּיא בַּר אַבָּא - הַיְינוּ דִּקְתָנֵי יַרְדֵּן, אֶלָּא לְרַבִּי אַמִּי - לֵיתְנֵינְהוּ לִכְוּלְּהוּ נָהֳרוֹת! קָשְׁיָא. לֵימָא כְּתַנָּאֵי: "כִּי אַתֶּם עֹבְרִים אֶת הַיַּרְדֵּן אַרְצָה כְּנָעַן", "אַרְצָה" - אֶרֶץ כְּנָעַן, וְלֹא הַיַּרְדֵּן אֶרֶץ כְּנָעַן, דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה בֶּן בְּתֵירָה. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַי אוֹמֵר: הֲרֵי הוּא אוֹמֵר "מֵעֵבֶר לְיַרְדֵּן יְרֵחוֹ קֵדְמָה מִזְרָחָה", מַה יְּרֵחוֹ - אֶרֶץ כְּנָעַן, אַף יַרְדֵּן - אֶרֶץ כְּנָעַן. אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: אֵין "יַרְדֵּן" אֶלָּא מֵבִית יְרֵחוֹ וּלְמַטָּה. לִימֵּי הִלְכְתָא אֵילֵימָא לִגְזֵרַת - הֶלֶךְ אַחַר לְשׁוֹן בְּנֵי אָדָם, וְכָל הֵיכָא דְּקָרוּ לֵיהּ "יַרְדֵּן" אִיתְּמַר לֵיהּ! אֶלָּא לְמַעֲשֵׂר בְּהֵמָה. תַּנְיָא נַמִי הָכִי: יַרְדֵּן יוֹצֵא מִמְּעָרַת פַּמְיִים, וּמַהֲלֵךְ בְּיִמָּה שֶׁל סִיכְכִי, וּבִימָה שֶׁל טַבְרְיָא, וּבִימָה שֶׁל סְדוֹם, וְהוֹלֵךְ וְנוֹפֵל לַיָּם הַגָּדוֹל, וְאֵין

"יַרְדֵּן" אֶלָּא מֵבֵית יְרֵחוֹ וּלְמַטָּה. אָמַר רַבִּי חִיָּיא בַּר אַבָּא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: לָמָּה נִקְרָא שְׁמוֹ "יַרְדֵּן" - שֶׁיּוֹרֵד מִדָּן. אָמַר לֵיהּ רַבִּי אַבָּא לְרַב אַשִׁי: אֵיתָן מֵהֶם מַתְנִינַן לָהּ, אֲנַן מַהֲכָא מַתְנִינַן לָהּ: "וַיַּקְרְאוּ לוֹ לְלֶשֶׁם דָּן בְּשֵׁם דָּן אֲבִיהֶם", וְאָמַר רַבִּי יִצְחָק: לֶשֶׁם זוֹ פַּמְיִים, וְתַנְיָא: יוֹצֵא יַרְדֵּן מִמְּעָרַת פַּמְיִים. אָמַר רַב כָּהֲנָא: זְכִירוּתֵיהּ דִּירְדְּנָא מִמְּעָרַת פַּמְיִים; הֵיכָא דְּאָמַר: "לָא שָׁתֵינָא מַיִם מִמְּעָרַת פַּמְיִים" - אֵיתַמַר לֵיהּ בְּכוּלֵּיהּ יַרְדְּנָא. זְכִירוּתָא דְּדָמָא - בַּבְּרָא; כַּדְּרַבִּי יִצְחָק, דְּאָמַר רַבִּי יִצְחָק: כְּבֵד שְׁנֵימוֹחַ, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר חוּצָה לָאָרֶץ וְאֶרֶץ, וְהָא חוּצָה לָאָרֶץ וְאֶרֶץ כְּמָקוֹם שֶׁיֵּשׁ גֶּשֶׁר דָּמֵי, וְקָתָנֵי: לֹא מִצְטָרְפִין! אֶלָּא אָמַר רַבִּי חִיָּיא בַּר אַבָּא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: הֵיינוּ טַעֲמָיהּ דְּרַבִּי מֵאִיר, דְּאָמַר קְרָא: "וְהִתְּירַדֵּן וְגִבְלוּ אוֹתוֹ לְפֵאָה קֵדְמָה" - הַפְתּוּחַ עֲשָׂאוֹ גְּבוּל בִּפְנֵי עַצְמוֹ. אֶלָּא מַעֲתָּה: "וְתָאר הַגְּבוּל" "וְעָלָה הַגְּבוּל" - הָכִי נַמִי הַפְתּוּחַ עֲשָׂאוֹ גְּבוּל בִּפְנֵי עַצְמוֹ! - שָׁאנֵי הָתָם, דְּאָמַר קְרָא: "זֹאת תִּהְיֶה לָכֶם הָאָרֶץ לִגְבֻלֹתֶיהָ סָבִיב" - כּוֹפֶלֶת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל גְּבוּל אֶחָד הִיא. אִי הָכִי, יַרְדֵּן נַמִי! - "אָרֶץ" וְלֹא יַרְדֵּן. בִּשְׁלָמָא לְרַבִּי חִיָּיא בַּר אַבָּא - הַיְינוּ דִּקְתָנֵי יַרְדֵּן, אֶלָּא לְרַבִּי אַמִּי - לֵיתְנֵינְהוּ לִכְוּלְּהוּ נָהֳרוֹת! קָשְׁיָא. לֵימָא כְּתַנָּאֵי: "כִּי אַתֶּם עֹבְרִים אֶת הַיַּרְדֵּן אַרְצָה כְּנָעַן", "אַרְצָה" - אֶרֶץ כְּנָעַן, וְלֹא הַיַּרְדֵּן אֶרֶץ כְּנָעַן, דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה בֶּן בְּתֵירָה. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַי אוֹמֵר: הֲרֵי הוּא אוֹמֵר "מֵעֵבֶר לְיַרְדֵּן יְרֵחוֹ קֵדְמָה מִזְרָחָה", מַה יְּרֵחוֹ - אֶרֶץ כְּנָעַן, אַף יַרְדֵּן - אֶרֶץ כְּנָעַן. אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: אֵין "יַרְדֵּן" אֶלָּא מֵבִית יְרֵחוֹ וּלְמַטָּה. לִימֵּי הִלְכְתָא אֵילֵימָא לִגְזֵרַת - הֶלֶךְ אַחַר לְשׁוֹן בְּנֵי אָדָם, וְכָל הֵיכָא דְּקָרוּ לֵיהּ "יַרְדֵּן" אִיתְּמַר לֵיהּ! אֶלָּא לְמַעֲשֵׂר בְּהֵמָה. תַּנְיָא נַמִי הָכִי: יַרְדֵּן יוֹצֵא מִמְּעָרַת פַּמְיִים, וּמַהֲלֵךְ בְּיִמָּה שֶׁל סִיכְכִי, וּבִימָה שֶׁל טַבְרְיָא, וּבִימָה שֶׁל סְדוֹם, וְהוֹלֵךְ וְנוֹפֵל לַיָּם הַגָּדוֹל, וְאֵין

הוא פרת דמעיקרא — פירוש: ולא מפני שהוא קטן קורהו "רביעי". דהוא פרת דמעיקרא — שמשמו פרת מקודם שמתחיל ליפרד לארבעה ראשים. וכשמתחיל ליפרד יוצאים הנהרים זה לצד זה [וזה לצד זה], ופרת הולך ביושר לדרך הילוכו. בפרשת שקלים יסד רבי אליעזר הקליר בסילוק: דפרת תוקפו בנגד שני נהרות. וכן משמע בבראשית רבה שהוא גדול, שאומרים לפרת: מפני מה אין קולך הולך? והוא אומר: פירותי מעידין עלי. אומרים לחדקל: מפני מה קולך הולך? והוא אומר: הלואי אשמיע קולי וארא. משמע דחדקל קטן מפרת. וקצת קשה: דאמר בפרק "כל הנשבעין" (שבועות מו,ב) "עד הנהר הגדול נהר פרת" — עבד מלך כמלך. דמשמע דוקא משום ארץ ישראל קורהו "גדול". **מסייע** ליה לשמואל דאמר שמואל נהרא מכיפיה מיבריך — אף על גב דשמואל בבל הנהרות, ולרבי מאיר משמע דנקט פרת דוקא, דנקרא שמו "פרת" שמניעו פרים ורבים — אינו אלא משום דפרת מתברך יותר, לפי שהוא חשוב יותר מן האחרים. אי נמי, לפי שהוא ראש לכולם נקרא "פרת", על שם שכולם מתברכים [מכיפיה דפרת]. וכן פירש רבינו חם בתשובה: לפי שפרת הוא למעלה מכל הנהרות, והוא רמיא, שכל הנהרות שותין ממנו, תלה הכתוב פריה ורביה בו, דכשהוא רבה — כל הנהרות רבין. **מכיפיה** מיבריך — מסלע שלו, כדמתרגם סלע = כיפה.

מטרא במערבא סהדא רבה פרת — כאן משמע דפרת הולך מארץ ישראל לבבל, ובדפרישית לעיל בפרק "מומין אלו" (מה,ב). משמע מתוך כך דגן עדן במערב הטולם, דבבל הוא בצפונית מזרחית של ארץ ישראל, ולהכי קרי לה בני בבל לארץ ישראל "מערבא". ואמרינן ב"לא יחפור" (בבא בתרא כה,ב) דבבל בצפונית של ארץ ישראל עומדת, דתניא: "מצפון תפתח הרעה" וגו', אלמא פרת הולך ממערב למזרח. ומשמע שכך הוא מתחלת יציאתו, כדאמרינן: הוא פרת דמעיקרא. אלמא דגן עדן במערב הטולם. וכן משמע בבראשית רבה, דקאמר: בכל מקום מצינו רוח מזרחית קולטת, [קולטת] אדם הראשון — דכתיב: "ויגרש את האדם וישכן מקדם לגן עדן את הכרובים", [קולטת] קין — דכתיב: "וישב בארץ נוד קדמת עדן". וגבי משה נמי — דכתיב: "אז יבדיל משה שלש ערים מזרחה שמש". משמע שהעולם הזה שנבנס בו אדם הראשון הוא במזרחו של גן עדן, שמע מינה [דגן עדן] במערב הטולם. ותימה: דבפרק "המוכר את הספינה" (בבא בתרא פד,א) אמרינן דשמשא האי דסומקא צפרא ופניא — צפרא דחלפא אוורדי דגן עדן. משמע דבמזרח הטולם קאי, דבשחרית חמה במזרח! וכן פירש שם רבינו שמואל, מדכתיב: "ויטע גן בעדן מקדם". ואף על גב דמתרגמינן "מלקדמין" — מכל מקום משמע נמי מזרח, דדכי נמי "קדמת עדן" "מקדם לגן עדן" משמע בבראשית רבה שהוא מזרח, ומתרגם: "מלקדמין", ומיהו, קרא איכא לדחויי, שהוא מזרחו של עדן, אבל עדן גופיה במערב הטולם. וההיא דבבא בתרא איכא לפרושי דלא חלפא ממש קאמר, אלא בשחרית כשחמה יוצא — מכח עמוד האור על גבי חדרי דגן עדן שבמערב, ולערב — מכח אור של גיהנם שבמזרח. ואין תימה על הטעם זה, דבבל ענין כשנפרש צריך לאומרו, דקאמר התם: "ואיכא דאמרי אינפיא", ולא מסתבר לומר דפליגי בהכי דמר סבר גן עדן במזרח ומר סבר במערב. **ומפצי** ביומי תשרי — פירש בקונטרס: שנותנות המפצים תחת רגליהם במים, מפני הטיט שלא יחרו. וכן משמע פרק "תינוקת" (נדה סו,ב) דאמר שמואל בר רב יצחק: אשה לא תטבול בנמל. ואף על גב דהשתא ליכא טיט, אימר בדידיהו נפל. פירוש: על ידי דידוי שמדדרה את עצמה. ובתרה מייתי הך דאבוה דשמואל דהכא, ובתרה מייתי הא דאמר רב גידל אמר רב: נתנה תבשיל לבנה וטבלה — לא עלתה לה טבילה. ואף על גב דהשתא ליכא, אימר בדידיהו נפל. ורבינו חם מפרש: ומפצי — משום צניעות. שהנהרות קטנים בימי תשרי, ופורס להו מפצים שלא יראו אותן, כדי שלא תתמרנה לטבול מפני הבושת ולא טבלו שפיר. והיינו טעמא נמי שלא הטבול בנמל, לפי שמצויים שם בני אדם, ומצדדת לטבול משום ביעתן דאישתי. דומיא דההיא דקאמר התם לעיל: אשה לא תעמוד על גבי כלי חרס, ומפרש התם: משום דבעיתא דלמא נפלה, ולא טבלה שפיר. ולא גרסינן בההיא דנמל "ואף על גב דהשתא ליכא". **שמא** ירבו מי נוטפין על הזוחלין והוו להו מי גשמים רובא — ובדפירש בקונטרס: ומי גשמים אין מטהרין בזוחלין, בדקתני בתורת כהנים: מעיין מטהר בזוחלין, ומקוה באשבורן. ואומר רבינו חם: דאשבורן דמקוה דוקא — למעוטי זוחלין, אבל זוחלין דמעיין — לאו דוקא למעוטי אשבורן, אלא הכי קאמר: המעיין מטהר אף בזוחלין, אבל מקוה מטהר דוקא באשבורן. דגבי הני מייתי לה התם בתורת כהנים, דקתני: מה מעיין בידי שמים — אף מקוה בידי שמים, יצא עשה מקוה לכתחלה. אי מה מעיין מטהר בכל שהוא אף מקוה מטהר בכל שהוא! תלמוד לומר: "אך מעיין" — מעיין בכל שהוא, והמקוה בארבעים סאה. אי מה מעיין מטהר בזוחלין אף מקוה מטהר בזוחלין! תלמוד לומר: "אך מעיין" — מעיין בזוחלין והמקוה באשבורן. ויש להביא ראיה מֵימֵי שעשה שלמה, שהיו הבהנים טובלין בו אף על פי שהמים מבוזכים שם במקוה. ומיהו יש לדחות, דבירושלמי קאמר: "והיה לרחצה הכהנים בו" — ולאו כלי הוא? ומפרש, דרגלי השוורים נקובים במציאה. ואם כן אפשר שיהו זוחלין. וכן מקוה שעל הפרוזות בפרק "אמר להם הממונה" (יומא לא,א) שהיה מעין עיטם והיה כהן גדול טובל בו — אפשר שנבטלין מצד אחד ויוציאין מצד אחר. ומיהו, זה דבר פשוט, דמי מעיין שנפסקו מן המעיין — שמטהרין באשבורן ממה נפשך, שהרי נעשו מקוה מאחר שנפסקו מן המעיין שמטהרין. ובהדיא תנן במסכת מקואות (פרק ה משנה א): מעיין שהעבירו על גבי בריכה והפסיקו — הרי הן במקוה, חזר והמשיכו בו. ומשקה בי מטבחיא, דקאמר בפרק קמא דפסחים (יב,ב) דבקרקע חזו להטביל מחטין וצנורות — ומשמע באשבורן, דומיא דכלי. וקאמר התם: מאמת המים שבעזרה היו. ונראה להביא ראיה אפילו לא נפסקו, מההיא דתנן במסכת מקואות (פרק ה משנה ח) ומייתי לה בפרק "שמנה שרצים" (שבת קט,א), רבי יוסי אומר: כל הימים מטהרין בזוחלין ופסולין לזבים כר'. ופליג אתנא קמא דאמר: כל הימים במקוה. שנאמר: "ולמקוה המים מקרא ימים". ומשמע דאתא רבי יוסי למימר דאף על גב דקוו וקיימי, כדאמר בריש מכות (ד,א) — מטהרין נמי בזוחלין, דלא בא הכתוב לבטל מהן תורת זחילה. ופליגי בהכי, דלתנא קמא אין מטהרין בזוחלין, ולרבי יוסי מטהרין בזוחלין. אבל לכולי עלמא מטהרין באשבורן. וגם מדקאמר הכא: אין המים מטהרים בזוחלין אלא פרת ביומי תשרי בלבד — משמע בזוחלין הוא דלא מטהרי, הא באשבורן [ומטהרים] אף על גב דליכא רובא זוחלין. **אך** המים מטהרין בזוחלין כר' — פירש רבינו חם בתשובה המתחלת "משרבו מפילי חלליים": דאף על גב דשמואל ואבוה דעביד מקוואות בימני ניסן, ורב דאמר: מיטרא במערבא כו', קיימי בחדא שיטתא — לא קיימא לן הכי, אלא כאידך

עינתא דמדליין — עינות המים הנובעות בהרים רמים, והנהו הוו גבוהים מפרת, והיכי אתו מפרת **סולטי דפרת** — מקלחין תחת הקרקע, ועולין בהרים כמו סולם. **והנהר הרביעי** — דכתיב מיניידהו חשיב להו, ואת אמרת המיניה קאתו! **הוא פרת דמעיקרא** — הוא פרת הנזכר למעלה "ונהר יוצא מעדן" וגו', שהשלשה נפרדין ממנו. **יובל שמו** — של פרת, "ועל יובל ישלח שרשיו" וגו'. בעץ החזיים מישתעי קרא, ועץ החזיים בגן עדן הוא, ופרת הוא המשקה גן עדן. **פריו ורביו** — שגדל ורבה בלא שום מטר. **סהדא רבה פרת** — פרת יורד מארץ ישראל לבבל, ובשהגשמים יורדין בארץ ישראל — סהדא רבה הוי פרת בבבל שירדו גשמים במערבא, לפי שגדל מחמת הגשמים. **מקוה ביומי ניסן** — מקוה מים חיים ונובעים בבית, ולא היה מניחן לטבול בנהרות. שבימות הגשמים ירדו גשמים הרבה, וחיישי שמא ירבו מים שנוטפין מעבים, לתוך הנהר שהם זוחלים, דלא חזו להן, משום דהוו להו ספק זבות, ובזב כתיב "מים חיים". לישנא אחרינא: על הזוחלים — על אותם שנפלו מן העבים לקרקע, ומן הקרקע זחלו וקילחו לתוך הנהר. דאי לא נוטפים — משום זוחלים לא מיפסלי, דאמרינן בפרק ראשון דתמורה (יב,א): השאובה מיטהרת בהמשכה, דהיינו שממשיך מים שאובים לתוך המקוה על ידי צנורות. **זוחלין** — נובעין. **ומפצי ביומי תשרי** — כשהיו טובלות בנהר ביומי תשרי — היה עושה להם מחצלות של קנים שקורין קלויי"ש, ומשליכן לתוך המים, ועומדות עליהן וטובלות. לפי שבימי תשרי יש טיט רך בנהרות אצל שפתם, וחושש שמא יעלה טיט לעליה על רגליהן וידיהו חוץ. הכי גרסינן: **ופליגא דידיה אדידיה** — כלומר, פליגא דשמואל אדשמואל. **אין המים מטהרין בזוחלין** — דכל שעה הוו מים נוטפין רבין עליהן. **אלא פרת ביומי תשרי** — שפרת היו מימיו פרין ורבין, וזוחלין הנובעים ממעיינות מרובין. ועוד, שתשרי סוף ימי הקיץ ולא ירדו גשמים (הרי) זמן מרובה. אלמא, נהרות מתרבין ממימי גשמים, ולעיל אמר מכיפיה מיבריך. לישנא אחרינא: הא דאבוה דשמואל הוה טביל לברתיה מקוואות ביומי ניסן — מפני שהוא סוף החורף, שירדו גשמים מרובים, אבל באמצע החורף לא הוה עביד. ופליגא אדשמואל, דהוא אומר דכל שעה בעינן מקוואות אלא פרת ביומי תשרי.

בנין

רש"י

בניך אינו בלקוח — דלא שייכא בהו לקיחה ומתנה, אלא אצלו נולדו. ופריך: **והא בכורי כתיב** — ואת ילפת מינה מעשר! ועוד, בכור קדוש בלקוח ומתנה, שהרי משעה שנולד קדוש! **אמר קרא תעשה** — "כן תעשה לשורך". והא ודאי לא מצית מוקמת בבכור, דהא מרחם קדוש, ולא בעי עשייה שקידשוהו האיש. **לחטאת ולאשם** — דלא לייתינהו מלקוח ומתנה.

דומיא דבנך — דמשתעי בבכור אדם, מה בכור אינו בא על חטא כו'. בכור — אינו נדר ונדבה, אלא חובה. **ואימא לעולת ראייה** — שהיא חובה, ולא על חטא. **בכור אין זמן קבוע לקדושתו** — אלא כשנולד קדוש. **בשעת עשיה** — בשעה שהן ראויין להתעשר, מיעט הכתוב שלא יהו לוקחין. ובמעי אמן לאו שעת עשייה היא. **רבי יוחנן הוא בחילמא כו'** — הלילה נראה לי רבי יוחנן בחלום, והואיל ונראה לי — יודע אני בי שאומר היום דבר טעם. **חל על מחוסר זמן** — שאם לקחו קודם שבעת ימים ללידתו — שוב אינו נבנס לדיר להתעשר, וכל שכן אם לקחו גדול. והא מחוסר זמן, דלא שעת עשייה היא, וחזיל עליה דין לקוח! **ואם תימצי לומר משנה וראי רבי שמעון היא** — דלדידיה מחוסר זמן שעת עשייה הוא, ומשום הכי לקוח חל עליו. ומיהו, במעי אמו מודה דאין לקוח חל עליו. **וחזר ולקחו ממנה** — ואם יש לו תשובה הוא — חייבין במעשר. **ואם יצא אחד מן הכשירין בעשירי** — הרי טוב, ואם יצא האתנן בעשירי — יאבל במומו לבעלים. **אישתמיטתיה** — להאי מקשה, דא דאמר רבי אסי כו'. והכא נמי, כגון שנתנו במעי אמו.

ותיעשירה

רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְקִישׁ לְרַבִּי אֶלְעָזָר: הַלָּקוּחַ חָל עַל מְחוּסַּר זְמַן? אָמַר לֵיהּ: וֹ אֵינָה מִשְׁנָה, וְאִם תִּמְצָא לוֹמַר מִשְׁנָה - רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יְהוּדָה הִיא מִשּׁוּם רַבִּי שִׁמְעוֹן, דְּאָמַר: מְחוּסַּר זְמַן נִכְנָס לְדִיר לְהִתְעַשֵּׁר, וַהֲרֵי הוּא כִּבְכוֹר, מַה בְּכוֹר - קָדוֹשׁ לְכָאן זְמַנּוֹ וְקָרֵב לְאַחַר זְמַנּוֹ, אַף מְחוּסַּר זְמַן - קָדוֹשׁ לְכָאן זְמַנּוֹ וְקָרֵב לְאַחַר זְמַנּוֹ. תָּנֵי תַּנָּא קַמָּיהּ דְּרַב: אֵיזֶהוּ אֶתְנַן שֶׁנִּכְנַס לְדִיר לְהִתְעַשֵּׁר - כָּל שֶׁנִּתְּנוּ לָהּ וְחָזַר וּלְקָחוֹ הַיְמֶנָּה, וְהָא אִיפְּסֵיל לֵיהּ בְּלוֹקֵחַ! אֵישְׁתְּמִיטַתֵּיהּ הָא דְּאָמַר רַבִּי אַסִּי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: לָקַח עֲשָׂרָה עוֹפְרִין בְּמֵעֵי אִמָּן - כּוּלָּם נִכְנָסִין לְדִיר לְהִתְעַשֵּׁר

ותיעשרה

מה בְּנָיְךָ - אֵין בְּלָקוּחַ וּבְמַתָּנָה, אַף צֹאנְךָ וּבְקָרֶךָ - אֵינוֹ בְּלָקוּחַ וּבְמַתָּנָה. - וַהֲאי בִּבְכוֹר כְּתִיב! - אָמַר קְרָא: "כֵּן תַּעֲשֶׂה", אִם אֵינוֹ עָנִין לְבְכוֹר תְּלֵה אֵיתֵיהּ בַּעֲשִׂיָּיה, דְּבְרֶחֶם קָדוֹשׁ - תָּנְהוּ עָנִין לְמֵעָשֵׂר בְּהֶמָה. - וְאֵימָא: תָּנְהוּ עָנִין לְחַטָּאת וְלְאָשָׁם! - דּוֹמְיָא דְּבִנְךָ, מַה בִּנְךָ - שֶׁאֵינוֹ בָּא עַל חֲטָא, אַף צֹאנְךָ וּבְקָרֶךָ - שֶׁאֵינוֹ בָּא עַל חֲטָא. - וְאֵימָא: תָּנְהוּ עָנִין לְעוֹלַת רְאִיָּיה! - דּוֹמְיָא דְּבִנְךָ, מַה בִּנְךָ - שֶׁאֵין קִבּוּעַ לוֹ זְמַן, אַף שׁוֹרְךָ וְצֹאנְךָ - שֶׁאֵין קִבּוּעַ לוֹ זְמַן. - אִי מַה בִּנְךָ - אֵינוֹ בְּלָקוּחַ כְּלָל, אַף שׁוֹרְךָ וְצֹאנְךָ - אֵינוֹ בְּלָקוּחַ כְּלָל! אֶלָּמָּה אָמַר רַבִּי אַסִּי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: לָקַח עֲשָׂרָה עוֹפְרִין בְּמֵעֵי אִמָּן - כּוּלָּם נִכְנָסִין לְדִיר לְהִתְעַשֵּׁר עָשִׂיָּיה מִיעֵט הַכָּתוּב. גּוּפָא, אָמַר רַבִּי אַסִּי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: לָקַח עֲשָׂרָה עוֹפְרִים בְּמֵעֵי אִמָּן - כּוּלָּן נִכְנָסִין לְדִיר לְהִתְעַשֵּׁר. וְהָא אָנַן תְּנַן: הַלּוֹקֵחַ אוֹ שֶׁנִּיתַּן לוֹ בְּמַתָּנָה - פָּטוּר מִן מַעֲשֵׂר בְּהֵמָה? אָמַר רַבִּי אַסִּי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן חַיָּבִי בְּחֵילְמָא - מִילְּתָא מְעַלְיָא אָמְרִינָא; אָמַר קְרָא "תַּעֲשֶׂה" - בְּשָׁעָה מִיעֵט הַכָּתוּב.

כאידך דשמואל, דאמר: נהרא מכיפיה מבריך. דמסייעתא ליה ברייתא דאמר "יובל" שנו. ואפילו פליגי רבנן עליה וסברי ד"פרת" שנו, מכל מקום מסייעיא ליה מהא דקאמר רבי מאיר דמימיו פרין ורבין, דלא פליגי עליה בסברא זו דנהרא מכיפיה מיברך. ויכולין לסבור ששמו "פרת" מהאי טעמא גופיה. אבל לא שייך לאמר "למה נקרא שמו פרת" כי אם לרבי מאיר, לפי שיש לו שם אחר לרבי מאיר. ר"יובל" משמע לרבנן כמו "יבלי מים" (ישעיה ל). ובבראשית רבה נמי דריש כרבי מאיר, דקאמר: "חדקל" — שמימיו חדים וקלים, "פישון" — שמגדל פשתן, "פרת" — שמימיו פרין ורבין, ובלא נשמים נהרות ומעיינות מתגברין, כדאמרינן בראש השנה (יא,ב) (באחד) באייר שמדל בימה עולה ביום ומעיינות מתגברין, ובמרחשון הן מתמעטין מפני מניעת נשמים שלא המטיר כל הקיץ, וכדאמרינן בפסחים בפרק "מי שהיה טמא" (צד,ב): תשרי מרחשוון וכסליו — חמה מהלכת באויר כדי לייבש את הנהרות. ובסוף "סדר תעניות" (תענית כה,ב) נמי אמרינן: שאין לך טפח שיורד שאין עולה טפחיים כנגדו מלמטה. וכמו שהקרקע מולחלחת כפליים מלמטה בשעה שהגשמים יורדים — כמו כן לענין ריבוי הנהרות, מתרבים המים ומתגדלים מלמטה כשהמטר יורד מלמעלה. ואמרינן התם נמי: דאמר הזהומא עילאה לתהומא תתאה "אבע ממיך". ואם תאמר: אם כן, מנלן דהא דרב פליגא עליה, דאמר: מטרא במערבא בר? דלמא היינו משום שאז מתברך המקום, כדפרישית! ויש לומר: משום דאם איתא דסבירא דאורתא דמילתא דמברייך מכיפיה — אם כן גם כל הנהרות נמי לפעמים מברייך, ומאי סהדא דנהר פרת? אין זה עדות! והקשה רבינו תם: לשמואל דאמר: אין המים מטדהרין בזוחלין אלא (פרת) ביזמי תשרי בלבד, ולרב ולאבוה דשמואל — קשיא להו הא דתנן במסכת פרה (פרק ח משנה י) ומייתי בסנהדרין ריש פרק קמא (ה,ב): מי קרמיון ומי פיגה פסולין למי חטאת משום שהן [כר'] מי תערובת. הא לאו הכי — כשרים, ולא פסלינן להו שמא רבו הנוטפין על הזוחלין והוו להו נשמים רובא! ויש לומר: דאיזנהו סברי דהני ארבעה נהרות מדליין, דארץ ישראל גבוהה מכל הארצות ואין נשארין שם מי נשמים. ועוד הקשה: לרב ולאבוה דשמואל, ולשמואל, דאמרי: אין המים מטדהרין בזוחלין אלא פרת ביזמי תשרי בלבד — במה מטדהרין מצורעים, ובמה מקדשין מי חטאת בערב פסח? דאמרינן בפסחים (ע,א) דיש טבילה לזב בערב פסח, והוצאה היאך היה על האנשים שעשו פסח שני ועל כל טמאים שלא מתי מדבר, מישאל ואלצפן? והלא היו רחוקים מפרת! ומיהו, לפי מה שפירש דרבנו אברבנאל נהרות מדליין — לא קשה טבילת זבין ומצורעים בערב פסח. אבל מקדוש מי חטאת קשה, דפסולים למי חטאת, וממישאל ואלצפן! ותירץ: דשמא נהרות רצינורייתא דמידליין — אין נשמים מתערבין בהן, שהמימי נשמים מתערבין ויורדין בתוך הנהרות הנמוכים ונשטופים והולכים להם, ואין מתערבין במקואות גבוהים, וגם לא במים המכונסים, וכגון בנהרות היוצאים ממעורות, ואין מי הגשמים מתערבין ומכונסין שם. תדע, דא דתנן במסכת פרה (פרק ח משנה יא): באר אחאב ומערת פמייס — כשרים. וכל שכן נהרות ומעיינות, כדקתני בסיפא: באר שנפל לתוכה חרסית או אדמה — ימתין עד שיצטיל, דברי רבי ישמעאל. רבי עקיבא אומר: אינו צריך להמתין. אבל באר אחאב ומערת פמייס איצטריכא למיתני דכשרים, לפי שירדן יורד ממערת פמייס. וירדן פסול מפני שיש בו [מי] תערובת. קא משמע לן דמערת פמייס אינו מי תערובת, אבל נהרות כשרות לדברי הכל. ועוד פירש רבינו תם: דאיכא למימר מן הדין קמא קמא בטל, אפילו לדברי רב ואבוה דשמואל. אלא דמחמרי מפני מראית העין משום נשמים. ולפי פירוש אחרון לא קשיא כל הנך דבימי משה, דאכתי לא גזור. ונראה שהם בטלות ברוב, שהרי כל הנהרות מחוברין לים הגדול ביותר מעירוב מקוואות. ותחלת הנהרות אינם קטפרס, שזה דרך חיזוק, ולא קטפרס מחברן אלא חיזוק מחברן. כל זה פירש רבינו תם בתשובה. ואותו טעם דקמא קמא בטיל לא יתכן לפי מה שפירשתי לעיל בפרק "הלוקח בהמה" (כב,א דיבור המתחיל "יתיב") דכל איסור הבטל — חוזר וניעור כשחזר ורבה עד כדי שיש בו שיעור לאסור. ומיהו, יתכן אותו טעם דמחוברים לים הגדול, דאמרינן בריש מכות (ד,א) דהטובל שם לא עלתה לו טבילה, התם איתנהו בעיניהו! אבל הכא אין הנוטפים נירכים וידועים בלא תערובת כלל. **ומה** בנך אינו בלקוח ומתנה כו' — ואם תאמר: אין דין אפשר משאי אפשר, דאמר רבי עקיבא במנחות פרק "התודה" (פב,א)! ויש לומר: דהתם הוא דבבנין אב ליקף פסח דורות מפסח מצרים, אבל הכא היקשא הוא, ומודה רבי עקיבא, דאמרינן בפרק "בנות כותים" (נדה לז,ב): על כרחך היקשן הכתוב. ואם תאמר: והא בההיא תודה נמי מסקינן טעמא דרבי אליעזר מי "ועברת" — שיהא עבודות של חדש שוות ביה. ומוכח התם דהיינו היקש, ואפילו הכי פליג עליה רבי אליעזר ולא קבלה מיניה! ואין לומר משום דלית ליה לרבי עקיבא ההיא היקשא, דהא בפסחים בפרק "מי שהיה טמא" (צו,א) מקשינן ליה אהדדי לכמה דברים מהכא פסח מצרים לפסח דורות! ויש לומר: דכיון דצריכא היקישא לשאר דברים — לא משכח למימר התם "על כרחך היקשן הכתוב", לענין אפשר משאי אפשר. ואם תאמר: לרבי אחדבוי בר אמי, דאמר בפרק "בנות כותים" (לז,ב): רבי אליעזר היא דאמר דנין אפשר משאי אפשר, ולית ליה שינויא דעל כרחין היקשם, ומה יתרץ כאן? ויש לומר: הא דעמידנה נמי ברבי אליעזר. אי נמי: איצטריכא ליה היקשא דנדה לשאר דברים, ומשום הכי לא מוקי לה ברבי עקיבא. ומיהו, קשה מההיא דאין משלשים במחוסר זמן (בסוף) (ה,א) דילפי לה מכות ממיתה, והיינו אפשר משאי אפשר, וגזרה שוה דהתם צריכה לכמה דברים. **אמר** קרא כן תעשה אם אינו ענין לבכור — תימה: דבריש "עד כמה" לעיל (כ,ב) דרשינן לענין בכור, כדאמר אמר קרא "כן תעשה" — הוסיף לך הכתוב עשייה אחרת בשורך! ויש לומר: הא דדרשינן ליה בבכור — משום דכתיב בבכור, אבל מאחר דאפקיה רחמנא בלשון עשייה — דרשינן ליה למעשר, משום דבכור לא שייך קדושת עשייה (קדושה). **לקח** עשרה עוברין במעי אמן כו' — לאו דוקא, דהוא הדין נולדו, בין דהוי מחוסר זמן. אי נמי: נקט במעי אמן — ואפילו לרבי שמעון בן יהודה דאמר: מחוסר זמן נכנס לדיר להתעשר.

וזונה ישראלית אתנגה מותר וכהן הבא עליה כו' — ואם תאמר: הא אמר רבא בפרק "מרובה" (בבא קמא ע,ב) דאתנן אסרה תורה אפילו בא על אמו. ובתמורה תניא (רבי) (ר"ל) אומר: אין אתנן אלא הבא לו בעבירה, אבל אתנן אשתו נדה כו'! יש לומר: דלא מיירי בקדיקוא ליה באיסור ערוה, דדוקא מיירי בדתפסי בהדי קדושין, כדמפרש טעמא דלכך אתנגה מותר. והא דכהן הבא עליה לוקה — בגיורת ומשוחררת שהיא זונה, או שנעשית זונה מאדם אחר שהיתה עליו באיסור כרת, כיון שבא עליה עשאה זונה. או כמאן דאמר פני הבא על הפנויה שלא לשם אישות עשאה זונה. והא דמשמע דלא משתכח בזונה ישראלית דתיעשרה איהי — הוה מצי לאשכוחי באיסור ערוה. אלא אתא לאשמועינן דזונה ישראלית אתנגה מותר. ואם תאמר: לרבא דאמר בפרק בתרא (כט,ב) דאחת זונה גרידא ואחת זונה ישראלית אתנגה אסור, תיקשי בריירתא! ויש לומר: דלא מתניא בי רבי חייא ורבי אושעיא. אי נמי: הוה מצי למימר דשפיר משכחת לה דתיעשרה איהי, אלא אשמועינן לקוח במעי אמו כרבי יוחנן, ומיהו, חידוש זה נמי שמעינן — בשתיעשרה איהי כשנתן לה במעי אמו, ולא מיפטר משום לקוח ושניתן במתנה. **מה** עריות דלפינן מעריות — הוה ליה למעוטי זונה גיורה. דבענין דומיא דעריות. דלא תפסי בה קדושין לדידיה ותפסו לאחריני, לאפוקי זונה גיורה דלא תפסי בה לא לדידיה ולא לאחריני. כדאמר פרק "החולץ" (יבמות מח,א) למאן דאמר גיי ועבד הבא על בת ישראל הולד &בשר, משום דלא הוי דומיא דעריות מהאי טעמא. ורבא גופיה דמחייב בזונה גיורה בפרק בתרא דתמורות (כט,ב), קסבר בפרק "החולץ" (יבמות מה,ב) הולד בשר! ויש לומר: דגבי זונה גיורה, כיון דלא תפסי בה קדושי כלל — כל שכן דגרום עליה שם זנות. אבל לענין ממזרות — אין לולד להזיות ממזר, כיון דאינה ראויה לאדם אחר יותר מזה. **דהא** איתיה בשותפות — כדכתיב: "ובכורות בקרכם וצאנכם". ברישב מכולתין פירשתי למה לי דאי קרא, דתיפוק ליה מדאיצטריך למעוטי שותפות גוי.

(מכאן שייך לעמוד הבא) **ואזדא** רבי יוחנן לטעמיה כר' — ואף על גב דהכא פליג רבי אלעזר עליה דרבי יוחנן. ולעיל בסוף "שׁ בכורי" (כב,ב) משמע דמודה בהדיא דלקוחות הן, ומשנה: מאי אין חוזרין — לבטלה, הא מצריכין הכא תרי מילי דרבי יוחנן. אי נמי, לעיל איצטריך לשנויי דלא תקשי מיניה עליה דרבי יוחנן. **לברור** חד מינייהו להדי כלב כר' — ואם תאמר: מה יועיל? הא אין ידוע איזהו אותו שבנגד הכלבו וכי תימא: לפי ששוה לכלב. הא דאמר אי דשוו בולהו להדדי — הבי, נמי, ואז היאך יכול לברר אותו שבנגד הכלב להתיר האחרים? ויש לומר, שכך סברת התלמוד: כיון שיש ברירה — שיש לדבר להיות תלוי בדעתו, דמסתמא כך דעתו מתחלה דאותו שיברור הוא בנגד הכלב.

חרץ

וְתִיעַשֵּׂרָה אֵיהִי? - בְּזוֹנָה גִּיּוֹרָה. - וְלוֹקָמָה בְּזוֹנָה יִשְׂרְאֵלִית, וְתִיעַשֵּׂרָה אֵיהִי? - קָא מַשְׁמַע לָן דְּזוֹנָה יִשְׂרְאֵלִית - לָא חֲיֵי אֶתְנָן, דְּאָמַר אַבָּיֵי, דְּאָמַר אַבָּיֵי: זוֹנָה גִּיּוֹרָה - אֶתְנָנָהּ אָסוּר, וְכֹהֵן הַבָּא עָלֶיהָ אֵינוֹ לוֹקֶה מִשּׁוּם "לֹא יִחַלֵּל זַרְעוֹ"; זוֹנָה יִשְׂרְאֵלִית - אֶתְנָנָהּ מוּתָּר, וְכֹהֵן הַבָּא עָלֶיהָ לוֹקֶה מִשּׁוּם "לֹא יִחַלֵּל זַרְעוֹ". וְזוֹנָה גִּיּוֹרָה אֶתְנָנָהּ אָסוּר - נֶמֶר "תּוֹעֵבָה" "תּוֹעֵבָה" מֵעֲרָיוֹת, מָה עֲרָיוֹת - דִּילָא תָּפְסֵי בְּהוּ קִדּוּשֵׁי, אַף זוֹנָה - בְּהָךְ דִּילָא תָּפְסֵי בָּהּ קִדּוּשֵׁי. וְכֹהֵן הַבָּא עָלֶיהָ אֵינוֹ לוֹקֶה מִשּׁוּם "לֹא יְחַלֵּל זַרְעוֹ" - דִּילְמָא יְחַלֵּל זַרְעוֹ אָמַר רַחֲמָנָא, וְהָאי לָאו זַרְעֵיהּ הוּא. **משנה** הָאוֹחֵז בְּשׁוּתָּפִין שֶׁחַיָּבִין בְּקָלְבּוֹן - פְּטוּרִין מִן הַקָּלְבּוֹן. קָנוּ מִתְּפִיסַת חֲבֵירוֹ - חַיָּבִין, וְאִם לָאו - פְּטוּרִין. חָלְקוּ חָזְרוּ וְנִשְׁתַּתְּפוּ - חַיָּבִין בְּקָלְבּוֹן וּפְטוּרִין מִמַּעֲשַׂר בְּהֵמָה. **גמרא** תָּנוּ רַבָּנָן: "יִהְיֶה לָךְ" - וְלֹא שֶׁל שׁוּתָּפוּת. יָכוֹל אֲפִילּוּ קָנוּ בְּתְּפִיסַת חֲבֵירוֹ תַּלְמוּד לוֹמַר "יִהְיֶה". וְהָאי בִּבְכוֹר בְּהֵמָה כְּתִיב: - אִם אֵינוֹ עִנְיָן לִבְכוֹר - דְּהָא אִיתֵיהּ בְּשׁוּתָּפוּת, דִּכְתִיב: "וּבְכוֹרוֹת בְּקָרְכֶם וְצֹאנְכֶם", תְּנֵהוּ עִנְיָן לְמַעֲשַׂר בְּהֵמָה. אָמַר רַבִּי יְרְמְיָה: פְּעָמִים שֶׁחַיָּבִין בָּזֶה וּבָזֶה, וּפְעָמִים שֶׁפְּטוּרִין מִזֶּה וּמִזֶּה, פְּעָמִים שֶׁחַיָּבִין בְּקָלְבּוֹן וּפְטוּרִין מִמַּעֲשַׂר בְּהֵמָה, וּפְעָמִים שֶׁחַיָּבִין בְּמַעֲשַׂר בְּהֵמָה וּפְטוּרִין מִן הַקָּלְבּוֹן. חַיָּבִין בָּזֶה וּבָזֶה - שֶׁחָלְקוּ בַּכַּסְפִּים וְלֹא חָלְקוּ בִּבְהֵמָה; פְּטוּרִין מִזֶּה וּמִזֶּה - שֶׁחָלְקוּ בִּבְהֵמָה וְלֹא חָלְקוּ בַּכַּסְפִּים; חַיָּבִין בְּקָלְבּוֹן וּפְטוּרִין מִמַּעֲשַׂר בְּהֵמָה - שֶׁחָלְקוּ בָּזֶה וּבָזֶה; חַיָּבִין בְּמַעֲשַׂר בְּהֵמָה וּפְטוּרִין מִן הַקָּלְבּוֹן - שֶׁלֹּא חָלְקוּ בָּזֶה וּבָזֶה. - פְּשִׁיטָא! - חָלְקוּ בִּבְהֵמָה וְלֹא חָלְקוּ בַּכַּסְפִּים אִיצְטְרִיכָא לֵיהּ, סָלְקָא דַּעְתָּךְ אָמִינָא: כֵּיוָן דְּחָלְקוּ בִּבְהֵמָה - גְּלוּ דַּעְתַּיְיהוּ דִּלְמֵיפְלַג קָיְימִי, וְלִיחַיְיבוּ בְּקָלְבּוֹן, קָא מַשְׁמַע לָן. אָמַר רַב עָנָן: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא שֶׁחָלְקוּ גְּדָיִים בְּנֶגֶד גְּדָיִים וּתְיָישִׁים בְּנֶגֶד תְּיָישִׁים - אֲבָל חָלְקוּ גְּדָיִים בְּנֶגֶד גְּדָיִים וּתְיָישִׁים בְּנֶגֶד תְּיָישִׁים - אוֹמַר: זֶה חֶלְקוֹ הַמְּגִיעוֹ מִשָּׁעָה רִאשׁוֹנָה לְךָ. וְרַב נַחְמָן אָמַר: אֲפִילּוּ חָלְקוּ גְּדָיִים בְּנֶגֶד גְּדָיִים וּתְיָישִׁים בְּנֶגֶד תְּיָישִׁים - אֵין אוֹמְרִים: זֶה הוּא חֶלְקוֹ הַמְּגִיעוֹ מִשָּׁעָה רִאשׁוֹנָה לְךָ. וְרַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא שֶׁחָלְקוּ תִּשְׁעָה בְּנֶגֶד עֲשָׂרָה וַעֲשָׂרָה בְּנֶגֶד תִּשְׁעָה, אֲבָל חָלְקוּ תִּשְׁעָה בְּנֶגֶד תִּשְׁעָה וַעֲשָׂרָה בְּנֶגֶד עֲשָׂרָה - אוֹמַר: זֶה חֶלְקוֹ הַמְּגִיעוֹ מִשָּׁעָה רִאשׁוֹנָה לְךָ. וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: אֲפִילּוּ חָלְקוּ תִּשְׁעָה בְּנֶגֶד תִּשְׁעָה, וַעֲשָׂרָה בְּנֶגֶד עֲשָׂרָה - אֵין אוֹמַר: זֶה חֶלְקוֹ הַמְּגִיעוֹ מִשָּׁעָה רִאשׁוֹנָה לְךָ.

ואזדא

ותיעשריה איהי — כיון דבמעי אמו נתנו לה — לא מיפטיל משום נתן במתנה, ויאכל במומו אם יצא האתנן בעשירי, ולמה לי חזר ולקחו **הא קא משמע לן** — דבר בריירתא, דדאתי אתנן דלא בר עשורי — דזונה גיורה היא דמירקי אתנן. אבל אי הוה זונה ישראלית — לא מיקרי אתנן, ואפילו למזבח שרי. **בעריות כתיב** — "מכל התועבות האלה", ובאתנן כתיב: "כי תועבת ה'" וגו'. **מה עריות לא תפסי בהו קדושי** — דחייבי כריתות נינהו, והכל מודים שאין קדושין תופסין בחייבי כריתות, דאין ממזר אלא מחייבי כריתות במסכת יבמות (מט,א). **לאו זרעו הוא** — דהולד הולך אחר הגויה בפרק שני דיבמות (כג,א): בנך הבא מישראלית קרוי "בנך", ואין (בן) בנך הבא מן הגויה קרוי "בנך" אלא בנה.

משנה **האוחז** שהן **שותפין בשהן חייבין בקלבון** – כדמפרש לקמן, שהלכו בנכסי אביהן ואחר כך נשתתפו. ואם שוקלין הסלע שלם, [דהיינו] שני חצאי שקליהם ביחד — (יהו כולן) חייבין לתת כל אחד ואחד מעה קטנה לקלבון. דהא שני ממונות הן, והרי הן כשאר בני אדם, שהשוקל שקלו נותן עמו קלבון, דהוא קלבון להכרע. ויש אומרים — לחילוף, שאין שני חצאי סלע יוצאין בסלע בלא חילוף מועט. והואיל ורוב בני אדם נותנין כל אחד מחצית הסלע וקלבונו עמו, כי מצטרפי נמי שנים ויהבי סלע שלם — יהבי נמי קלבון שני. והני אחין שהלכו וחזרו ונשתתפו הדהכא — הן כשאר שותפין דעלמא, וחייבין בקלבון שני. **פטורין ממעשר בהמה** — כל ימי שותפותן לעולם, כדקתני בבריירתא בגמרא: "יהיה לך" — ולא של שותפות. **ובשחייבין במעשר בהמה** — כגון שלא חלקו, ועדיין תפיסת בית ירושת אביהן קיימת. דלא הוו כשותפות, כדאמר בגמרא: יכול אפילו קנו בתפיסת הבית תלמוד לומר: "יהיה" — אלמא כאביהן דמו. **פטורין מן הקלבון** — שני, אם נותנין בין שניהם סלע שלם. דבמקום אביהן קיימי נכסי, ואילו הוה יהיב אבוהון סלע על שני בניו — לא היה נותן קלבון לחילוף. שכן דרך לעולם, שהמחזיק שני חצאי שקלים נותן שקל שלם, ולא הוי כשני אנשים המצרפין שני חצאי סלעיהם לסלע שלם. **קנו בתפיסת הבית חייבין** — במעשר בהמה, כדאמרינן בגמרא. והאי "קנו" — לא לקחו במעות, אלא קנו — שנפלה להם בהמה מאביהם. חלקו וחזרו ונשתתפו — הוו כשותפין דעלמא, ופטורין ממעשר בהמה, וחייבין בקלבון. **גמרא** **יהיה לך** — (הזכרים). **ולא של שותפות** — דמשמע: המיוחד לך אתה נותן, ולא של שותפות. **יהיה** — מכל מקום. **ובכורות בקרכם** — לשון רבים, משמע לשנים הוא אומר "בקרכם". **בוזה ובוזה** — בקלבון ובמעשר. **שחלקו בכספים** — וחזרו ונשתתפו, ולא חלקו בבהמה. דגבי קלבון הוו כשאר שותפים, וגבי בהמה הוי תפיסת הבית. חלקו **בבהמה ולא חלקו בכספים** — דקולא הוא, דפטורין מזה ומזה, איצטריך ליה לאשמועינן. סלקא דעתך אמינא: כיון דחלקו בבהמה — ניזיל לחומרא, ונימא: גלו אדעתייהו דלמיפלג, בנכסים נמי קיימי, ולייחיבו בקלבון. **לא שנו** — דהויא שותפות להיפטר ממעשר בהמה כי חזרו ונשתתפו, אלא שחלקו בשומא. **גדיים כנגד תיישים ותיישים כנגד גדיים** — לפי שויין. דהתם ליכא למימר דזה חלקו המגיע מביתם דוודאי בשעת מיתה זכה זה בחצי הגדיים ובחצי התיישים, וזה בחצי הגדיים והתיישים. הלכך, השתא קנין הוא, שזה קונה מזה. והולדות שישנם בשעת חלוקה — פטורין ממעשר בהמה משום לקוח, ואותן התעדיתם לבא — פטורין משום שותפות. **אבל חלקו גדיים כנגד גדיים ותיישים כנגד תיישים** — אמרינן ברירה, וזה חלק המגיע לכל אחד מביתם אביו, ועדיין ירושה היא, ושם ירושה עליהן. וכי חזרו ונשתתפו — הדרא לה תפיסת הבית כמרישא, ולא שותפות הוא. ההילכך ולדות שישנן בשעת חלוקה — אינן פטורין משום לקוח, ולא התעדיתן לבא פטורין משום שותפות. **אפילו חלקו כו'** — אין ברירה, והוי מרישא לקוחות והדר שותפין. **רבי אלעזר ורבי יוחנן** — בפלוגתא דרב ענן ורב נחמן פליגי. **תשעה** — גדולים כנגד עשרה פחותים, דהיינו שומא, וליכא למימר ברירה.

ואזדא

וְאָזְדָא רַבִּי יוֹחָנָן לְטַעֲמֵיהּ, דְּאָמַר רַבִּי אַסִּי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: הָאַחִין שֶׁחָלְקוּ - לָקוֹחוֹת הֵן, וּמַחֲזִירִין זֶה לָזֶה בַּיּוֹבֵל. וּצְרִיכִי, דְּאִי אַשְׁמְעִינַן הָכָא - בְּהָא קָאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, דּוּמְיָא דִּבְנְךָ, מָה בִּנְךָ - בְּבָרוּר לָךְ, אַף שׁוֹרְךָ וְצֹאנְךָ - בְּבָרוּר לָךְ; אֲבָל שָׂדֶה - מֶכֶר הוּא דְּאָמַר רַחֲמָנָא לִיהֲדַר בַּיּוֹבֵל, יְרוּשָּׁה וּמַתָּנָה לָא! וְאִי אַשְׁמְעִינַן שָׂדֶה - לְחוּמְרָא, אִי נַמִּי - לְכַתְּחִלָּה, אֲבָל הָכָא - אֵימָא לָא, צְרִיכָא. מֵיתִיבֵי: וְכֵן הַשּׁוּתָּפִין שֶׁחָלְקוּ, אֶחָד נָטַל עֲשָׂרָה וְאֶחָד נָטַל תִּשְׁעָה וְכֶלֶב, שֶׁכְּנֶגֶד הַכֶּלֶב - אֲסוּרִין, שֶׁעִם הַכֶּלֶב - מוּתָּרִים; וְאִם אָמַרְתְּ יֵשׁ בְּרֵירָה - לִיבְרוֹר חַד מִינַּיְיהוּ לְבַהֲדֵי כֶּלֶב וְלִשְׁקוֹל, וְהָנָךְ לִישְׁתַּרוּ! אָמַר רַב אָשֵׁי: אִי דְּשָׁווּ כּוּלְּהוּ לַהֲדָדֵי - הָכִי נַמִּי; הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן - דְּלָא שָׁווּ כּוּלְּהוּ לַהֲדָדֵי, וְשָׁוֵי הַאי כַּלְבָּא חַד וּמַשֶּׁהוּ, וְהַאי מַשֶּׁהוּ - מְשִׁיךְ וְאָתֵי בְּכוּלְּהוּ. **מִשְׁנָה** הַכֹּל נִכְנָסִין לַדִּיר לְהִתְעַשֵּׂר, חוּץ מִן כִּלְאַיִם, וּטְרֵפָה, וְיוֹצֵא דוֹפֶן, וּמְחוּסַּר זְמַן, וְהַיָּתוֹם. וְאֵיזֶהוּ יָתוֹם - כָּל שֶׁמֵּתָה אִמּוֹ, שֶׁנִּשְׁחֲטָה אִמּוֹ וְאַחַר כָּךְ יָלְדָה. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר: אֲפִילּוּ נִשְׁחֲטָה אִמּוֹ וְהַשֶּׁלַח קַיָּים - אֵין זֶה יָתוֹם. **גְּמָרָא** מְנָא הָנֵי מִילֵּי דְּתָנוּ רַבָּנַן: "שׁוֹר אוֹ כֶשֶׂב" - פְּרָט לְכִלְאַיִם, "אוֹ עֵז" - פְּרָט לְנִדְמֶה, "כִּי יִוָּלֵד" - פְּרָט לְיוֹצֵא דוֹפֶן, "וְהָיָה שִׁבְעַת יָמִים" - פְּרָט לִמְחוּסַּר זְמַן, "תַּחַת אִמּוֹ" - פְּרָט לְיָתוֹם. רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָה אוֹמֵר: נֶאֱמַר כָּאן "תַּחַת הַשָּׁבֶט" וְנֶאֱמַר לְהַלָּן: "תַּחַת אִמּוֹ", מָה לְהַלָּן - פְּרָט לְכָל הַשֵּׁמוֹת הַלָּלוּ, אַף כָּאן - פְּרָט לְכָל הַשֵּׁמוֹת הַלָּלוּ, וּמָה כָּאן - פְּרָט לִטְרֵפָה, אַף לְהַלָּן - פְּרָט לִטְרֵפָה. "הַכֹּל" לְאִיתוּיֵי מַאי לְאִיתוּיֵי הָא דְּתָנוּ רַבָּנַן: הָרוֹבֵעַ וְהַנִּרְבָּע, וְהַמּוּקְצֶה, וְהַנֶּעֱבָד, וְהָאֶתְנָן, וְהַמְּחִיר, וְטוּמְטוּם וְאַנְדְּרוֹגִינוֹס - כּוּלָּן נִכְנָסִין לַדִּיר לְהִתְעַשֵּׂר, רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יְהוּדָה אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי שִׁמְעוֹן: טוּמְטוּם וְאַנְדְּרוֹגִינוֹס אֵין נִכְנָסִין לַדִּיר לְהִתְעַשֵּׂר. וְתַנָּא דִּידַן, אִי גָּמַר "תַּחַת" "תַּחַת" מִקֳּדָשִׁים - הָנֵי נַמִּי לָא, וְאִי לָא יָלֵיף - הָנֵי מְנָא לֵיהּ - לְעוֹלָם גָּמֵיר, וְהָנֵי רַחֲמָנָא רַבִּינְהוּ, דִּכְתִיב: "כִּי מָשְׁחָתָם בָּהֶם מוּם בָּם לֹא יֵרָצוּ לָכֶם", וְתָאנָא דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל: כָּל מָקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ הַשְׁחָתָה - אֵינוֹ אֶלָּא דְּבַר עֶרְוָה וַעֲבוֹדָה זָרָה; דְּבַר עֶרְוָה - דִּכְתִיב: "כִּי הִשְׁחִית כָּל בָּשָׂר אֶת דַּרְכּוֹ עַל הָאָרֶץ", עֲבוֹדָה זָרָה - דִּכְתִיב: "פֶּן תַּשְׁחִיתוּן וַעֲשִׂיתֶם לָכֶם פֶּסֶל תְּמוּנַת כָּל סָמֶל תַּבְנִית זָכָר אוֹ נְקֵבָה"; וְכָל שֶׁהַמּוּם פּוֹסֵל בּוֹ - דְּבַר עֶרְוָה וַעֲבוֹדָה זָרָה פּוֹסְלִין בּוֹ, וְכָל שֶׁאֵין הַמּוּם פּוֹסֵל בּוֹ - אֵין דְּבַר עֶרְוָה וַעֲבוֹדָה זָרָה פּוֹסְלִין בּוֹ; וְהַאי מַעֲשֵׂר, הוֹאִיל וְלָא פָּסֵיל בֵּיהּ מוּמָא, דִּכְתִיב: "לֹא יְבַקֵּר בֵּין טוֹב לָרַע וְלֹא יְמִירֶנּוּ" - דְּבַר עֶרְוָה וַעֲבוֹדָה זָרָה נַמִּי לָא פָּסֵיל בֵּיהּ. רוֹבֵעַ וְנִרְבָּע - דְּבַר עֶרְוָה, מוּקְצֶה וְנֶעֱבָד - עֲבוֹדָה זָרָה, וְאֶתְנָן - דְּבַר עֶרְוָה, וּמְחִיר - אִיתַּקַּשׁ לְאֶתְנָן, טוּמְטוּם וְאַנְדְּרוֹגִינוֹס - קָסָבַר: סְפֵיקָא הוּא. "רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יְהוּדָה אוֹמֵר" - קָסָבַר: סְפֵיקָא הוּא, מִיעֵט רַחֲמָנָא גַּבֵּי קָדָשִׁים, זָכָר וַדַּאי וּנְקֵבָה וַדָּאִית, וְלֹא טוּמְטוּם וְאַנְדְּרוֹגִינוֹס, מַעֲשֵׂר נַמִּי - גָּמַר "תַּחַת" "תַּחַת" מִקֳּדָשִׁים. תָּנוּ רַבָּנַן: הַכֹּל נִכְנָסִין לַדִּיר לְהִתְעַשֵּׂר, חוּץ מִן הַכִּלְאַיִם וְהַטְּרֵפָה - דִּבְרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּרַבִּי יְהוּדָה אִישׁ כְּפַר בַּרְתּוֹתָא שֶׁאָמַר מִשּׁוּם רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ. אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא: אֲנִי שָׁמַעְתִּי הֵימֶנּוּ אַף יוֹצֵא דוֹפֶן וּמְחוּסַּר זְמַן וְיָתוֹם. וְתַנָּא קַמָּא, אִי גָּמַר "תַּחַת" "תַּחַת" מִקֳּדָשִׁים - הָנֵי נַמִּי לָא; וְאִי לָא גָּמַר, בִּשְׁלָמָא טְרֵפָה - "כֹּל אֲשֶׁר יַעֲבֹר תַּחַת הַשָּׁבֶט" כְּתִיב - פְּרָט לִטְרֵפָה שֶׁאֵינָה עוֹבֶרֶת. אֶלָּא כִּלְאַיִם מְנָא לֵיהּ - לְעוֹלָם גָּמַר, וּבְיוֹצֵא דוֹפֶן

סבר

רש"י

ואזדא רבי יוחנן לטעמיה — דאין ברירה. **וצריכי** — הנך תרתי דרבי יוחנן. **בהא אמר רבי יוחנן** — דאין ברירה ופטורין, משום דמעשר בהמה איתקש לבנך, כדכתיב (שמות כב): "בכור בניך תתן לי כן תעשה" וגו׳. **בברור לך** — שנולד ברשותך. **ואי אשמעינן שדה** — הוה אמינא: בההיא קאמר רבי יוחנן, משום דלחומרא אזיל משום ספיקא. אבל הכא, דלקולא הוא דמיפטר ממעשר. **אי נמי לכתחלה** — דלגבי יובל בעינן שתהא חוזרת קרקע לתחלתה שהיתה ביחד, אבל גבי מעשר — ליכא למימר הכי. **וכן השותפין** — במסכת תמורה בפרק "כל האסורין" [ל,א]. **אחד נטל עשרה טלאים ואחד תשעה טלאים וכלב** — עמהן. אותן עשרה הטלאים שכנגד הכלב — אסורין למזבח, דאחד מהן היה חילופו של כלב והיה "מחיר כלב", ולא ידעינן הי ניהו. **שעם הכלב** — התשעה שעם הכלב — לית בהו איסורא. **אי דשוו כולהו להדדי** — שכל כבש שבאותן תשעה יש לו חבר באותן העשרה ששוה כמותו, ונמצא שהעשירי כנגד הכלב — הכי נמי דיש ברירה, ונוטל אחד במחיר כלב ואוכלו, והשאר מותרין לגבוה. **הכא במאי עסקינן** — דכולהו אסירי — כגון דלא שוו אהדדי. שתשעה כבשים שבתוך עשרה שוין יותר מתשעה שעם אותו הכלב, והכלב שוה את העשירי ואותו משהו ששוין אותן תשעה שכנגדן יותר מתשעה שעמו. דהשתא הוי מחיר כלב הולך בכל התשעה שכנגדו בכל חד פורתא, והעשירי כנגדו. והמורה גריס: כגון דשוה כל חד וחד ארבעה זוזי ופלגי חומשא, וכלבא חמשא זוזי, דההוא זוזא שייך ואתי בכולהו. ופירושא הכי: דשוי כל חד וחד מאותן עשרה שכנגד הכלב ארבעה זוזי ופלגי חומשא דזוזא, נמצא שכל העשרה שוין ארבעים וחד זוזי, שעשרה חצאי חומשין עושין חמשה חומשין, דהיינו זוזא. והכלב שוה חמשה זוזים — נמצא שתשעה שעמו אינן אלא (חמישים) [שלשים] וששה זוז ואיהו חמשא — הרי ארבעין וחד. השתא לא שוו אותם שעם הכלב אלא ארבעה זוזי כל חד, ואותן שכנגדו שוו כל חד ארבעה זוזי ופלגא חומשא דזוזא — נמצא שהכלב משוה את כולם, ובכל אותן שכנגדו שייך חילוף הכלב, אותו חצי חומש שכל אחד שוה יותר על ארבע זוז, מחילוף שכנגד אותו זוז שהכלב שוה יותר מארבע. **משנה כל שמתה אמו** — בשעת לידה. וכל טעמא דמתניתין מפרש בגמרא. **והשלח קיים** — והעור קיים. **אין זה יתום** — בגמרא מפרש טעמא. **גמרא שור או כשב** — גבי שאר כל הקדשים כתיב. **נדמה** — שאמו רחל והוא דומה לעז. **כלאים** — מן התייש והרחל בא. **נאמר כאן** — במעשר בהמה: "תחת השבט". **ונאמר להלן** — בכל הקדשים: "תחת אמו". **מה להלן** — בכל הקדשים. **פרט לכל השמות הללו** — כדפרישית: כלאים ונדמה ויוצא דופן ומחוסר זמן ויתום — אף במעשר הכי נמי. והיינו טעמא דמתניתין. ומה מעשר פרט לטרפה — דכתיב בה (ויקרא כז): "כל אשר יעבור", פרט לטרפה שאינה עוברת, דבהמה שנחתכו רגליה מן הארכובה ולמעלה זו היא אחת משמונה עשרה טריפות. **הכל** — דקתני במתניתין, לאיתויי מאי **מוקצה** — שהפרישוהו להקריבו לעבודה זרה. **נעבד** — שעבד את הבהמה עצמה, כגון שניסך לה בין קרניה. **ותנא דידן** — תנא דמתניתין דתנא "הכל" — לאתויי כל הני דמתניתין. **אי גמר** — מעשר "תחת" "תחת" מקדשים. **הני נמי לא** — דהא כולהו פסולי בקדשים. דתניא בתמורה בפרק "כל האסורין" (כח,א): "מן הבהמה" — להוציא רובע ונרבע, וכגון שאין בדבר אלא עד אחד. דאי שני עדים — בת קטלא היא, דכתיב: "ואת הבהמה תהרוגו". "מן הבקר" — להוציא את הנעבד, "מן הצאן" — להוציא את המוקצה. **ואי לא יליף** — מקדשים, הני אחריני, מחוסר זמן ויתום, מנא ליה דאין מעשרין **והני** — רובע ונרבע וכולהו אינך — רחמנא רבינהו דלעשרי. ואף על גב דלא חזו להקרבה — יאכלו במומן לבעלים. **כל שהמום פוסל בו דבר ערוה ועבודה זרה פוסלין בו** — דהא אקשינהו רחמנא למום, דכתיב (ויקרא כב): "כי משחתם בהם מום בם". **טומטום ואנדרוגינוס ספיקא הוא** — אי זכר אי נקבה, הלכך ממה נפשך מיעשרי. ורבי שמעון סבר: בריה בפני עצמה היא. **הני נמי לא** — יוצא דופן ומחוסר זמן ויתום.

תוספות

חוץ מן הכלאים כו׳ — הוה מצי נמי למיתני נדמה, דהא מפרש טעמא בגמרא — משום דילפינן "תחת" "תחת" מקדשים. אבל בכל מקום דחשיב (טרפה) [כלאים] רגיל לדלג נדמה כאילו הוא בכלל כלאים, משום דדמי ליה קצת. **פרט** לטרפה שאינה עוברת — דבהמה שנחתכו רגליה מן הארכובה ולמעלה היא משמונה עשרה טרפות. והתם במנחות (ו,א) מצריך תלתא קראי בטרפה: חד לטרפה ממעי אמו דלא היתה לה שעת הכושר, וחד לטרפה ואחר כך הקדישה, וחד להקדישה ואחר כך נטרפה. ומן הארכובה ולמטה חשבינן ליה עוברת, כיון דאינה נטרפה.

כל שהמום פוסל בו דבר ערוה ועבודה זרה פוסלין בו — כולי עלמא אית להו הך דרשא, אפילו מאן דממעט רובע ונרבע מוקצה ונעבד מ"מן הבהמה" ומ"מן הבקר" בפרק "כל האסורין" (תמורה כח,א), כדפירשתי (לעיל בפרק הלוקח בהמה).

זכר ודאי נקבה ודאית לא טומטום כו׳ — הך סוגיא דלא כרב חסדא וריש לקיש, כדפרישית לעיל בסוף "על אלו מומין" (מב,ב).

בפרוס

ולד

בפרום הפסח — מפרש בגמרא: חמשה עשר יום. ד"פרוס" — לשון פרוסה, פלגא דשלושים יום שדורשין בהלכות הפסח קודם הפסח. ובן עוזאי דאמר ובעשרים ותשעה באדר — ארבי עקיבא לא פליג, אלא באדר הסמוך לניסן, דלבן עוזאי לעולם חסר, וקביעא ליה זמנו לעולם בעשרים ותשעה באדר. משמע דערב פסח הוי בכלל הני חמשה עשר יום דפרוס, ובפרק קמא דראש השנה (ז,א) גבי משמע בן, שמיום הפרים מתחילין לדרוש ולא מקודם, וגבי: הם הדעידו שמעברינן את השנה כל אדר, שהיו אומרים: עד הפרים, משום דדורשין בהלכות הפסח קודם הפסח שלשים יום, ואתי לזלזולי בחמץ מיום הפרים, קודם הפסח שלשים יום. שמע מינה דערב הפסח בכלל השלשים יום. וכן רבי אלעזר ורבי שמעון דאמרי בסמוך: באחד בניסן — מפרש בגמרא דסברי בנאן דאמר שתי שבתות, שמע מינה ערב פסח מן המנין. ותימה: דקתני במילתא דרבי אלעזר ורבי שמעון: ולמה [לא] אמרו באחד בתשרי — מפני שהוא יום טוב, ואי אפשר לעשר ביום טוב, לפיכך הקדימוהו בעשרים ותשעה באלול. והלא מן הדין הוא בשנים (באלול) [בתשרי], דיום ראשון של סוכות ממנין משני שתי שבתות, כמו ערב פסח, דעיקר מה שדורשין בהלכות הרגל קודם לרגל אינו אלא מפני קרבנות, כדתשמע פרק קמא דעבודה זרה (ה,ב) דפריך: לפני חגיגתן שלושה ימים ותו לא? והתניא דורשין בהלכות הפסח כו' [ונשענין] לדידן אפילו דוק שבעין פסלינן להקרבה — מיבעי שלושים יום. ועיקר דרשא דהלכות פסח משום פסח גופיה הנשחט ערב פסח, ולא משום יומות הפסח. דהא נפקא פרק קמא דפסחים (ב,ב) משום דבניא עומד בפסח ראשון ומזהיר בפסח שני, ועיקר שני — לשחיטת פסח שני נאמר. ועיקר דרשא דשתי שבתות דרבן שמעון בן גמליאל, מפיק להו מנביא עומד בראש חדש ומזהיר על פסח, ועיקר הלכות פסח מצרים לא הוצרכו אלא ליום שחיטת פסח, שלא היה שם (בפסח) קרבנות אחרים. ובפרק בתרא דמגילה (כט,ב) משמע התם דשתי שבתות דרבן שמעון בן גמליאל — אין הן המעשה בכלל. דמוקי התם כוותיה מתניתין דמקדימין וקרינן, ושלושים יום. דנפקא לן מנביא עומד בפסח — ראשון ומזהיר על פסח שני נמי — הם בלא יום המעשה, דהא איכא התם שבעה עשר דניסן וארבעה עשר דאייר, שהן שלושים ואחד יום. ומההיא משמעתין דמגילה עצמה יקשה למצוא ארבעה עשר שהן בלא יום המעשה! ויש לומר: דלעולם אין יום המעשה בכלל. ולא חלקו חכמים בין פסח לסוכות, והלכו אחר עיקר יום טוב להתחיל בשתי שבתות מבאחד בניסן ומבאחד בתשרי. שביום טוב קרבנות מרובין: ראייה חגיגה ושמחה. ואף על גב דבניא עומד בראש חדש ומזהיר על פסח — היינו על שחיטת פסח שבארבעה עשר, מכל מקום לדורות מנה שיש להזהיר על כל פסח — לא חשו חכמים למדר יום אחד בפסח יותר מבחג. וגבי שקלים קבעו חכמים זמן בראש חדש אדר, ולא חשו להקדים יום אחד לפני ראש חדש כדי שיהו שלושים יום שלימים, כיון שדבר מסור לבית דין של הבאת המדיר מתרומת הדשה. אף על גב דבמתניתין דהכא דייקינן לכיון החשבון זמן השמעת שקלים — לעולם באחד באדר משמיעים על השקלים.

ניחא

סָבַר לָהּ כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן, דְּאָמַר: יוֹצֵא דּוֹפֶן - וְלָד מְעֻלֶּה הוּא, וּוְלָדָהּ כְּרַבִּי יוֹחָנָן; בְּמִחוּסַּר זְמָן סָבַר לָהּ כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יְהוּדָה; תָּמוֹ - פְּגוּם שֶׁהַשְׁלָה קַיָּים. וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ לְטַעֲמֵיהּ, דְּאָמַר: אֲפִילּוּ שְׁחָטוֹ אֶת אִמּוֹ וְהַשְׁלָה קַיָּים - אֵין זֶה יָתוֹם. הֵעִיד רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בֶּן סַתְרִיאֵל מֵעֲרֵכַת לְבֵינָה לִפְנֵי רַבִּי: בְּמָקוֹמֵנוּ מְפַשִּׁיטִין אֶת הַמַּתָּה וּמַלְבִּישִׁין אֶת הַחַי. אָמַר רַבִּי: נִתְנַבָּלָה מַטְעָמָא שֶׁל מְשַׁנְּתֵנוּ. חֲזִירִין שֶׁבְּמָקוֹמֵנוּ יֵשׁ לָהֶם שִׁשִּׁים רִבּוֹא חֲלָפִים בְּבֵית הַמֶּסֶךְ שֶׁלּוֹ. פַּעַם אַחַת נָפַל אֶרֶז אֶחָד שֶׁבְּמָקוֹמֵנוּ, וְעָבְרוּ שֵׁשׁ עֶשְׂרֵה קְרוֹנוֹת עַל חוּדּוֹ אַחַת. פַּעַם אַחַת נִפְלָה בֵּיצַת בַּר יוֹכְנִי, וְטִבְעָה שִׁשִּׁים כְּרֵכִים, וְשִׁבְרָה שֵׁשׁ מֵאוֹת אַרְזִים. וּמִי שָׁדֵיָא לֵיהּ וְהָא כְּתִיב: "כִּנַּה רְנָנִים גֵּעֱלָמָה"! אָמַר רַב אָשֵׁי: הַהוּא מִוַּרְתָּא הֲוָאי. **מִשְׁנָה** שֵׁשׁ גְּרָנוֹת לְמַעֲשֵׂר בְּהֵמָה: בְּפֶרַח הַפֶּסַח, וּבְפֶרַח הָעֲצֶרֶת, וּבְפֶרַח הֶחָג, וְהֵן גְּרָנוֹת שֶׁל מַעֲשַׂר בְּהֵמָה - דִּבְרֵי רַבִּי עֲקִיבָא. בֶּן עַזַּאי אוֹמֵר: בְּעֶשְׂרִים וְתִשְׁעָה בַּאֲדָר, בְּאֶחָד בְּסִיוָן, בְּעֶשְׂרִים וְתִשְׁעָה בְּאָב. רַבִּי אֶלְעָזָר וְרַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמְרִים: בְּאֶחָד בְּנִיסָן, בְּאֶחָד בְּסִיוָן, בְּעֶשְׂרִים וְתִשְׁעָה בְּאֱלוּל. וְלָמָּה אָמְרוּ בְּעֶשְׂרִים וְתִשְׁעָה בֶּאֱלוּל? וְלֹא אָמְרוּ בְּאֶחָד בְּתִשְׁרֵי מִפְּנֵי שֶׁהוּא יוֹם טוֹב, וְאִי אֶפְשָׁר לְעַשֵּׂר בְּיוֹם טוֹב - לְפִיכָךְ הִקְדִּימוּהוּ בְּעֶשְׂרִים וְתִשְׁעָה בֶּאֱלוּל. רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: בְּאֶחָד בֶּאֱלוּל רֹאשׁ הַשָּׁנָה לְמַעֲשַׂר בְּהֵמָה. בֶּן עַזַּאי אוֹמֵר: הָאֱלִילִים מִתְעַשְּׂרִים בִּפְנֵי עַצְמָן. כָּל הַנּוֹלָדִים מֵאֶחָד בְּתִשְׁרֵי עַד עֲשָׂרִים וְתִשְׁעָה בֶּאֱלוּל - הֲרֵי אֵלּוּ מִצְטָרְפִין. חֲמִשָּׁה לִפְנֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה וַחֲמִשָּׁה לְאַחַר רֹאשׁ הַשָּׁנָה - אֵינָן מִצְטָרְפִין. חֲמִשָּׁה לִפְנֵי הַגְּרוֹן וַחֲמִשָּׁה לְאַחַר הַגְּרוֹן - הֲרֵי אֵלּוּ מִצְטָרְפִין. אִם כֵּן, לָמָּה נֶאֱמְרוּ שֵׁשׁ גְּרָנוֹת לְמַעֲשַׂר בְּהֵמָה שֶׁעַד שֶׁלֹּא הִגִּיעַ הַגְּרוֹן - מוּתָּר לְמְכּוֹר וּלְשָׁחוֹט, הִגִּיעַ הַגְּרוֹן - לֹא יִשְׁחוֹט, וְאִם שְׁחָטוֹ - פָּטוּר. **גְּמָרָא** מַאי שְׁנָא תְּלַת מֵאָה רַבָּה בַּר שְׁלֹשָׁא; לְקַבֵּל חוּרְפֵי וְאַפְלֵי וְקַיְיטֵי. וּמַאי שְׁנָא בְּהָנֵי זִימְנֵי אָמַר רַבִּי תַּנְחוּם בְּרֵיהּ דְּרַב חִיָּיא אִישׁ כְּפַר עָכּוֹ:

כדי

וְלַד מְעֻלֶּה הוּא — במסכת נדה בפרק יוצא דופן (מ,א) קאמר רבי שמעון דזכר זה כילוד ואמו טמאה לידה. ורש"י לקוח מפרש שמעון בגמרא: "זכר" — לרבות יוצא דופן. וזכר נמי אמרינן: "כי יולד" — לרבות יוצא דופן. **וְהָלָא כְּרַבִּי יוֹחָנָן** — דאמר דתם בהדיא פריקא (נדה מ,א) דמודה רבי שמעון לענין קדושים שאינו קדוש, דגמר "לידה" "לידה" מנכסרי רבני רחם. **כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן** — דאמר: דבנמנו לזיר להתעשר, וכדפרשינן לעילתהו לעיל בפרק "שלוחה בדמה בן הגרי" (כא,ב), **וְהַשְׁלָה** — והעוד קיים כשיבא הולד לחוץ. **בֶּן סְתַרְיאֵל מֵעֲרֶכֶת לְבִינָה** — מקום. **אֶת הַמַּתָּה** — כשמקשה מדמות הולד, מפשיטים עור האם שהיא מתה ומלבישין אותו ללוד שהוא זה, ומוכיחים מפני דבר זה שנשחל לו. **אֶת הַחַי** — הוא הולד. **נִתְנַבְּלָה מַטְעָמָא שֶׁל מְשַׁנְּתֵנוּ** — דזכר אמר רבי יהושע: אם נולד כל זמן (שהעור) שהשלה קיים — אינו יתום, דכיון דדעור מדמה ללוד — דומה כמי שאמו קיימת. **יוֹצֵא דֹּפֶן הֲרֵי זֶה: חֲזִירִין שֶׁבְּמְקוֹמֵנוּ** — לשון חזרה, ירק שלנעוץ לשוג'א. **בֵּית הַמֶּסֶךְ** — היינו אותן עלין קטנים, כמו הבשר עצמו שיש באותו המסס של החמה, שקורין צ'ינטול"א. **וְעוֹד הָעֵד רַבִּי זוּ: פַּעַם אַחַת כו' עַל חוּדּוֹ** — על עיזה, ברוחבה, שהוא עב כל כך שעברו עליו שש עשרה קרנות זו בצד זו. על חודו, כלומר, ברוחבו של אילן. **בַּר יוֹכְנִי** — שם הוא, כדאמרינן בבבות דזכרי: האיגוז בבציא דבר יוכני. **מִבְצָה** — מנה שבתוכה. **וְהִכְתִיב גֹּנָּה רְנָנִים גֵּעֱלָמָה** — ומתפרש חבר בלשון נוטריקון: נושא עולה ונותחנא. שכך אמר הקדוש ברוך הוא: יכו בראתיו) כנפים משבחות לאותו עוף בר יוכני, שיש לה כח בכך שנושאה ביצה גדולה כזאת ומגבהה למעלה ומורידה בנחת בקינה. **אֶלָּא דְּלָא שְׁרֵיא לֵיהּ** נתחנא — לשון יחידה, וחכירו בפסכת הנקיים (יב,א): **בֶּן הַמְּתֻחְנָא לְפִנֵּי אֲבִיו.** **מִשְׁנָה** שֵׁשׁ שלא היתה ראויה לאפרות, לכך השלכה. **מִשְׁנָה** שֵׁשׁ גְּרָנוֹת בְּהֵמָה — כלומר, בשלשה פרקים בשנה הוי זמן מעשר בהמה, שהרבותות שלולות לו בין פרק לפרק — צריך לו לעשר בשוגיע דפרק, דמשיגיע הפרק לא יאכל מהן בלא מהן להבחילה. מדרבנן, בלא מעשר. אבל קודם לכן — מותר, דמצאה בעלמא הוא לעשר בהמותיו. והעשירי קודש מאחר שקרא עליו שם, אבל הרשות בידו לאוכלו בלא מעשר. אבל בהני שלשה זמנים הצריכוהו חכמים שלא יאכל להבחילה בלא תענית. **בְּאֶחָד בְּנִיסָן, בְּאֶחָד בְּסִיוָן, בְּעֶשְׂרִים וְתִשְׁעָה בֶּאֱלוּל.** מפרש מאי שנא בהני זמנים, ומאי טעמא נקט לשון "גרנות". **פְּרוֹם** — מפרש בגמרא כמה הוא, וטעמא דכל הני תנאי מפרש בגמרא. **וְהֵן גְּרָנוֹת שֶׁל מַעֲשַׂר בְּהֵמָה** — דשנקיט דבהמות מדרבנן. **אִי אֶפְשָׁר לְעַשֵּׂר בְּיוֹם טוֹב** — כדמפרש בגמרא: משום סקרתא. שצריך לסקר בסיקרא העשירי, ובימים טובי אי אפשר. מפני שצובע. **רֹאשׁ הַשָּׁנָה** — דאחזו שנולדו קודם לכן — אין נכנסין לזיר להתעשר עם אותן שיולדו מכאן ואילך, משום דהוי חדש וישן. **הָאֱלִילִים** — אותן שנולדו באלול, אין מתעשרין לא עם בני תשרי ולא עם בני אב. וטעמא מפרש בגמרא: דמספקא ליה אי הלכה כרבי מאיר, אי כרבי שמעון באחד בתשרי, הלכך מתעשרין בפני עצמן. **כָּל הַנּוֹלָדִים** — בתוך ראש אותן שלושה לרבי אלעזר ורבי שמעון, דאמרי: באחד בתשרי ראש השנה למעשר בהמה. **מִצְטָרְפִין** — לכונסן לזיר אחד. **לְפְנֵי הַגְּרוֹן** — נאלו שלש גרנות, שאין הגרן מפסיק, **לָמָּה נֶאֱמְרוּ** — לנאי הלכתא, **לְסַכֵּר וּלְשַׁחוֹט** — לכתחלה בלא מעשר. **גְּמָרָא** לְקַבֵּל חוּרְפֵי וְאַפְלֵי וְקַיְיטֵי — שיש בהמות שמבכירות לילך קודם הפסח, ויש בהמות שמאחרות עד בין הפסח לעצרת, ויש שאינן יולדות עד בין עצרת לחג. וכנגדם תיקנו חכמים זמנים אלו: חרפי — בפרוס הפסח. אפלי — בפרוס עצרת. קייטי — בפרוס החג. ואית דגרסי: קייטי בפרוס עצרת, ואפלי בפרוס החג.

כדי

רש"י בת"י

בְּמָקוֹמֵנוּ — בשהבהמה נותנת מזונות לולד, ומפשיטין אותה ומלבישין אותה בעורה. **אֶת הַחַי** — הולד כדי שיהיו מתחממים, ונעולה כאילו החיה אותו חי. **נִתְנַבְּלָה מַטְעָמָא שֶׁל מְשַׁנְּתֵנוּ** — דזהיר משום חבי אמר רבי יהושע: אם השלה קיים אין זה יתום. **יוֹצֵא דֹּפֶן הֲרֵי זֶה: חֲזִירִין שֶׁבְּמְקוֹמֵנוּ** — ליימינא"ש, כמו: חזרת מחפך מאכל, **קְלִיפֵי עֲלִים** — קלִיפה של עלים. **בֵּית הַמֶּסֶךְ** — עצין"ץ בלעז, שכולו עשוי קלִיפות. **עַל חוּדּוֹ** — זו אצל זו, עבוי על עביו, כעין שנפל, שהיה עבוי זה ונגלל. וכל שכן אם היה משפוה בגזרת בגין נסר, היה עדיין רחב יותר. **בַּר יוֹכְנִי** — עוף גדול. **נִשְׁבְּרוּ שִׁשִּׁים כְּרֵכִים** — נחלבן וחלמון שלה. **וְהָא כְּתִיב גֹּנָּה רְנָנִים גֵּעֱלָמָה** — ודרשינן "גֵּעלמה" נוטריקון בנוסכת מנחות בפרק רבי ישמעאל (מה,ב): נושא עולה ונותחנא. **הַהוּא** — שהבריאה נפלה — מוזרת הוא, שאין אפרות גדל בה והשליכוהו מדעתה. **מִשְׁנָה** שֵׁשׁ גְּרָנוֹת לְמַעֲשֵׂר — בשלש פעמים בשנה הבהמות מתעשרות, ובגמרא מפרש טעמא. **פְּרוֹם הַפֶּסַח** — בגמרא מפרש: חמשה עשר יום קדם הפסח, דדיניהו יום אחרון של אדר. וכן פרוס החג. וכן פרוס החג, דדיניהו יום אחרון של אלול. **עֲשָׂרִים וְתִשְׁעָה בְּאֲדָר** — מפרש בגמרא בבאי מליגי ומאי טעמייהו. **בְּאֶחָד בְּנִיסָן** — ארבעה עשר קדם לפסח. **וּלְמָה אָמְרוּ בְּעֶשְׂרִים וְתִשְׁעָה בֶּאֱלוּל** — דהוי חמשה עשר ימים, ולא אמרו באחד בתשרי, דהוי ארבעה עשר כמו שאמרו: באחד בניסן מפני שאחר בתשרי יום טוב הוא, ואי אפשר לעשר. **מִתְעַשְּׂרִין לְעַצְמָן** — משום סקירה. **כָּל הַנּוֹלָדִים וְכוּ'** — הך סתנא דרבי אלעזר ורבי שמעון. **חֲמִשָּׁה לִפְנֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה וְכוּ'** — אגב דבעי למתני: חמש לפני הגרן וחמש לאחר הגרן מצטרפין, תנא נמי הא. **לֹא יִשְׁחוֹט** — דסבלא בגרן מדרבנן. ואם שחט — פטור, דלא אשכחן בטבל שנעשה בדמות לא לאו ולא ניתה. **לְקַבֵּל חוּרְפֵי וְאַפְלֵי וְקַיְיטֵי** — בגני שלשה זמנים שהבהמות יולדות. אותן המזומנות לילך קודי "חרפי", דולדת בתחלת החורף ומתעברות בניסן. ואפלי — בעצרת, ואותן דולדות בקיץ — ולדותיהן מתעברות בפרוס החג. **מֵאי שְׁנָא הָנֵי זִמְנֵי** — שפי מחדש אחר, קודם לפסח ועצרת וחג.

רַבִּי יִרְמְיָה חֲוָה לֵיהּ דִּין עִם חַד בַּר נָשׁ, וְקַבְּלוּן לְשָׁהֲדָיֵיא דְּלָא בְּאַפּוֹי דְּרַבִּי יִרְמְיָה, וְחַיְּיבוּן לְרַבִּי יִרְמְיָה. וַחֲוָה יָתֵיב וּמְצַטַּעֲר, אֵיפְשָׁר מְקַבְּלִין עֵדִים בְּלֹא בַּעַל דִּין!

רַבִּי הוּנָא, רַבִּי פִּינְחָס, רַבִּי חִזְקִיָּה חוֹקוֹק, לָא עָלִין בְּפִירְקָא קַהֲהוּא יוֹמָא, דָּחַק רַבִּי הוּנָא וְעָאל, וְשָׁכַח רַבִּי יִרְמְיָה מִצַּטַּעֲר, וְאָמַר אֵיפְשָׁר מְקַבְּלִין עֵדִים בְּלֹא בַּעַל דִּין אֲפִילּוּ עַמָּהֶן בְּאוֹתָהּ הָעִיר? אָמַר לֵיהּ: בֵּן! חֲמַת דַּעְתּוּן דְּרַבָּנָן.

הֲלָכָה י׳ מתני׳ גָּמְרוּ אֶת הַדָּבָר, הָיוּ מַכְנִיסִין אוֹתָן. גָּדוֹל שֶׁבַּדַּיָּינִין אוֹמֵר: ״אִישׁ פְּלוֹנִי אַתָּה חַיָּיב״. ״אִישׁ פְּלוֹנִי אַתָּה חַיָּיב״. וּמִנַּיִן כְּשֶׁיֵּצֵא לֹא יֹאמַר: ״אֲנִי הוּא הַמְזַכֶּה, וַחֲבֵירַי מְחַיְּיבִין, וּמָה אֶעֱשֶׂה וְרַבּוּ עָלַי״? עַל זֶה נֶאֱמַר (משלי יא): **הוֹלֵךְ רָכִיל מְגַלֶּה סוֹד.**

[דף כ׳ ע״א]

גמרא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: כּוֹפִין אֶת הַמְחַיֵּיב שֶׁיִּכְתּוֹב: ״זַכַּאי״. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ אָמַר: הַמְחַיֵּיב כּוֹתֵב: ״חַיָּיב״. וְהַמְזַכֶּה כּוֹתֵב: ״זַכַּאי״.

מַתְנִיתָא פְּלִיגָא עַל רֵישׁ לָקִישׁ! מְנַיִין כְּשֶׁיֵּצֵא לֹא יֹאמַר: אֲנִי מְזַכֶּה וַחֲבֵירַי מְחַיְּיבִין! מַה עָבַד לֵהּ רַבִּי יוֹחָנָן? דְּלָא יְהֵא מַאן דְּהוּא מֵימַר כַּמָּה בָּעֵית מְזַכֶּה לְפְלוֹנִי בְּדִינָא וְלָא שָׁבְקוּן לִי. מַאי טַעְמָא דְּרֵישׁ לָקִישׁ? דְּלָא יֵיתֵי חוֹרָן וְיִסְבּוֹר דִּכְווֹתֵיהּ וְיֵימַר, אוֹף פְּלָן חֲוָה תַּמָּן, אוֹף הוּא טָעָה.

הֲלָכָה י״א מתני׳ כָּל זְמַן שֶׁהוּא מֵבִיא רְאָיָה – סוֹתֵר אֶת הַדִּין. אָמְרוּ לוֹ: ״כָּל רְאָיוֹת שֶׁיֵּשׁ לְךָ, הָבֵא מִיָּד עַד שְׁלֹשִׁים יוֹם״. הֵבִיא בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים יוֹם – סוֹתֵר, לְאַחַר שְׁלֹשִׁים יוֹם – אֵינוֹ סוֹתֵר.

אָמַר רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל: מַה יַּעֲשֶׂה, לֹא מָצָא בְתוֹךְ שְׁלֹשִׁים, וּמָצָא לְאַחַר שְׁלֹשִׁים?

אָמַר רַבִּי אוֹשַׁעְיָה: תַּמָּן – שֶׁאֵיפְשָׁר לָהֶן לְהוֹסִיף דִּנִין אֵלּוּ כְּנֶגֶד אֵלּוּ. בְּרַם הָכָא – אִי אֶיפְשָׁר לָהֶן לְהוֹסִיף.

רַבִּי יוֹחָנָן וְרֵישׁ לָקִישׁ תַּרְוֵיהוֹן מְרִין: אֲפִילּוּ הָכָא – אֶיפְשָׁר לָהֶן לְהוֹסִיף.

הֲלָכָה י״ב

מתני׳ אָמְרוּ לוֹ: ״הָבֵא עֵדִים״. אָמַר: ״אֵין לִי עֵדִים״. ״הָבֵא רְאָיָה״. אָמַר: ״אֵין לִי רְאָיָה״. וּלְאַחַר זְמַן מָצָא עֵדִים וּמָצָא רְאָיָה – הֲרֵי זֶה אֵינוֹ כְּלוּם.

אָמַר רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל: מַה יַּעֲשֶׂה זֶה, לֹא הָיָה יוֹדֵעַ שֶׁיֵּשׁ לוֹ עֵדִים, וּמָצָא עֵדִים. לֹא הָיָה יוֹדֵעַ שֶׁיֵּשׁ לוֹ רְאָיָה, וּמָצָא רְאָיָה.

אָמְרוּ לוֹ: ״הָבֵא עֵדִים״. אָמַר: ״אֵין לִי עֵדִים״. ״הָבֵא רְאָיָה״. וְאָמַר: ״אֵין לִי רְאָיָה״. רָאָה שֶׁהוּא מִתְחַיֵּיב, וְאָמַר:

[דף כ׳ ע״ב]

״קָרְבוּ אִישׁ פְּלוֹנִי וּפְלוֹנִי וְהָעִידוּנִי״. אוֹ שֶׁהוֹצִיא רְאָיָה מִתּוֹךְ אֲפוּנְדָּתוֹ – הֲרֵי זוֹ אֵינָהּ כְּלוּם.

רַבִּי יוֹחָנָן בְּשֵׁם רַב הוֹשַׁעְיָה: תְּלָתָא אָמוֹרִין. חַד אָמַר: כָּל זְמַן שֶׁמְּבִיא רְאָיָה – סוֹתֵר אֶת הַדִּין. וְחַד אָמַר: הֲבִיא בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים – סוֹתֵר, לְאַחַר שְׁלֹשִׁים – אֵינוֹ סוֹתֵר. וְחַד אָמַר: לְעוֹלָם אֵין סוֹתֵר, עַד שֶׁיְּבִיא רְאָיָה שֶׁלֹּא הָיָה יוֹדֵעַ בָּהּ כָּל עִיקָּר. וְהָתַנִּינַן: אָמַר רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל: מַה יַּעֲשֶׂה, לֹא הָיָה יוֹדֵעַ שֶׁיֵּשׁ לוֹ עֵדִים, וּמָצָא עֵדִים. שֶׁיֵּשׁ לוֹ רְאָיָה, וּמָצָא רְאָיָה כו'.

רַבִּי לָא וְרַבִּי זֵירָא, חַד אָמַר: עַד שֶׁיְּבַטֵּל רְאָיוֹתָיו. וְחַד אָמַר: עַד שֶׁיִּכְפֹּר בִּרְאָיוֹתָיו.

רַבִּי לֵוִי חֲוָה לֵיהּ דִּין עִם חַד בַּר נָשׁ עַל עֶסֶק בָּתִּים, וַהֲווּן דַּיָּינִין קוּמֵי רַבִּי לְעָזָר. לְאַחַר גְּמַר דִּין, הֲבִיא רְאָיָה. שָׁאַל לְרַבִּי יוֹחָנָן, אֲמַר לֵיהּ: כָּל זְמַן שֶׁמְּבִיא רְאָיָה – סוֹתֵר הַדִּין.

רַבִּי אַבְמַכִּים חֲוָה לֵיהּ דִּין עִם חַד בַּר נָשׁ עַל עֵיסֶק רֵיחָנֵייָא, וַהֲווּן אִידָּנִין קוּמֵי רַבִּי לְעָזָר. לְאַחַר גְּמַר דִּין, הֲבִיא עֵדִים. שָׁאַל לְרַבִּי יוֹחָנָן, אֲמַר לֵיהּ: אֲדַיִין אַתְּ לָוֹז? כָּל זְמַן שֶׁמְּבִיא רְאָיָה – סוֹתֵר אֶת הַדִּין.

וְלָמָּה תְּרֵין עוֹבְדִין? רַבִּי לֵוִי – לָא אִיתְעֲבִיד לֵיהּ גְּזַר דִּין רַבִּי אַבְמַכִּים אִיתְעֲבִיד לֵיהּ גְּזַר דִּין.

אַשַּׁר הַדַּיָּנִין, מַה שָּׁיְהֶיהָ צָרִיךְ בֵּית דִּין? רַבִּי הוֹשַׁעְיָה בְּשֵׁם שְׁמוּאֵל, רַב בַּנַּיי בְּשֵׁם שְׁמוּאֵל. חַד אָמַר: יִתְקַיֵּים אוֹ בִּכְתַב יְדֵי עֵדִים אוֹ בִּכְתַב יְדֵי הַדַּיָּנִים. וְחַד אָמַר: אֲפִילּוּ בִּכְתַב אֶחָד וּבְדַיָּן אֶחָד.

הַדָּרָן עָלָךְ פֶּרֶק זֶה בּוֹרֵר

פֶּרֶק רְבִיעִי

הֲלָכָה א' מתני' אֶחָד דִּינֵי מָמוֹנוֹת וְאֶחָד דִּינֵי נְפָשׁוֹת – בִּדְרִישָׁה וּבַחֲקִירָה. שֶׁנֶּאֱמַר: **מִשְׁפָּט אֶחָד יִהְיֶה לָכֶם.**

מַה בֵּין דִּינֵי מָמוֹנוֹת לְדִינֵי נְפָשׁוֹת? דִּינֵי מָמוֹנוֹת – בִּשְׁלֹשָׁה. וְדִינֵי נְפָשׁוֹת – בְּעֶשְׂרִים וּשְׁלֹשָׁה.

דִּינֵי מָמוֹנוֹת – פּוֹתְחִין בֵּין לְזְכוּת בֵּין לְחוֹבָה. וְדִינֵי נְפָשׁוֹת – פּוֹתְחִין לִזְכוּת וְאֵין פּוֹתְחִין בְּחוֹבָה.

גמרא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: בִּשְׁבִיל לְחוּם עַל מָמוֹן יִשְׂרָאֵל, אָמְרוּ, הַאִיךְ אַתָּה יוֹדֵעַ שֶׁזֶּה חַיָּיב לָזֶה.

רַבִּי חִייָה בַּר בָּא בְּעָא קוֹמֵי רַבִּי יוֹסֵי: הֵיךְ עָבְדִין עוּבְדָא? אָמַר לֵיהּ: כְּרַבִּי יוֹחָנָן! דְּרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: בִּשְׁבִיל לְחוּם עַל מָמוֹן יִשְׂרָאֵל, אָמְרוּ, הַיאַךְ אַתָּה יוֹדֵעַ שֶׁזֶּה חַיָּיב לָזֶה.

זְעִירָא בַּר חִינְנָא בְּשֵׁם רַבִּי חֲנִינָה, וְרַבִּי יְהוּדָה,

[דף כ"א ע"א]

חַד אָמַר (דברים יג): **וְדָרַשְׁתָּ וְחָקַרְתָּ וְשָׁאַלְתָּ הֵיטֵב.** וְחַד אָמַר: **צֶדֶק צֶדֶק תִּרְדֹּף.** הָא כֵּיצַד? אִם אַתְּ רוֹאֶה הַדִּין שֶׁיּוֹצֵא לַאֲמִיתּוֹ – חֲקֹר וּדְקוֹק. וְאִם לָאו – צְדָקֵיהוּ.

רַב הוּנָא כַּד חֲוָה חָמֵי שֶׁהַדִּין מְכַוָּונָה – חֲוָה חָקַר. וְכַד חֲוָה חָמֵי הָכִין וְהָכִין – חֲוָה מְכַוֵּון.

כֵּיצַד פּוֹתְחִין לִזְכוּת? אוֹמְרִין: אֵיפְשָׁר שֶׁזֶּה הָרַג אֶת הַנֶּפֶשׁ?! אָמַר רַבִּי יוֹסֵי: אֵין כֵּינִי, אָמַר אֶחָד מִן הָעֲדִים: "יֵשׁ לוֹ לְלַמֵּד זְכוּת"! וּבָא חֲבֵירוֹ וְסִייְעוֹ, וְיֵשׁ כָּאן סִיּוּעַ, אִם אוֹמֵר אַתְּ כָּאן, לֹא נִמְצֵאתָ חָב לַדַּיָּינִים? וְיֵשׁ עֵדִים לַשַּׁקְרָן.

אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: כָּל שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ לָדוּן אֶת הַשֶּׁרֶץ לְטַהֲרוֹ וּלְטַמְּאוֹ מֵאָה פְּעָמִים – אֵין יָכוֹל לִפְתּוֹחַ בִּזְכוּת.

כֵּיצַד דָּנִין הַשֶּׁרֶץ? אָמַר רַבִּי יַנַּאי: מַה אִם הַנָּחָשׁ שֶׁמִּמִּית – טָהוֹר, עַכְבָּר שֶׁאֵין מֵמִית – אֵינוֹ דִּין לִהְיוֹת טָהוֹר. אוֹ חִילּוּף, עַכְבָּר שֶׁאֵין מֵמִית – טָמֵא, נָחָשׁ שֶׁמֵּמִית – אֵינוֹ דִּין לִהְיוֹת טָמֵא!

הָתִיב רַבִּי פִּנְחָס: הֲרֵי עַקְרָב מֵמִית – וַהֲרֵי הוּא טָהוֹר! אַשְׁכַּח תָּנֵי אָמַר, הוּא נָחָשׁ הוּא עַקְרָב.

אָמַר רַבִּי: תַּלְמִיד וָותִיק הָיָה לְרַבִּי מֵאִיר, וְהָיָה מְטַהֵר אֶת הַשֶּׁרֶץ וּמְטַמְּאוֹ מֵאָה פְּעָמִים. אָמְרִין הַהוּא תַּלְמִידָא לָא הֲוָה יָדַע מוֹרָייֵה אָמַר רַבִּי יַעֲקֹב בַּר דַּסְאַי, דְּהַהוּא תַּלְמִידָא קְטוּעַ מִטְּרָא דְּסִינַי הֲוָה.

הֲלָכָה ב' מתני' דִּינֵי מָמוֹנוֹת – מַטִּין עַל פִּי אֶחָד בֵּין לִזְכוּת בֵּין לְחוֹבָה. וְדִינֵי נְפָשׁוֹת מַטִּין עַל פִּי אֶחָד לִזְכוּת, וְעַל פִּי שְׁנַיִם לְחוֹבָה.

גמרא אָמַר רַבִּי יַנַּאי: אִילּוּ נִיתְּנָה הַתּוֹרָה הַתּוּכָה – לֹא הָיְתָה לָהֶן עֲמִידָה.

[דף כ"א ע"ב]

מַה טַעַם? **וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה.** אָמַר לְפָנָיו: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם! הוֹדִיעֵנִי הֵיאַךְ הִיא הַהֲלָכָה! אָמַר לוֹ: **אַחֲרֵי רַבִּים לְהַטּוֹת!** רַבּוּ הַמְזַכִּין – זְכוּ, רַבּוּ הַמְחַיְּבִין – חַיְּבוּ, כְּדֵי שֶׁתְּהֵא הַתּוֹרָה נִדְרֶשֶׁת מ"ט פָּנִים טָמֵא וּמ"ט פָּנִים טָהוֹר, מִינְיָין וְדִגֵּל"ו.

וְכֵן הוּא אוֹמֵר (תהלים יב): **אִמֲרוֹת ה' אֲמָרוֹת טְהֹרוֹת כֶּסֶף צָרוּף בַּעֲלִיל לָאָרֶץ מְזֻקָּק שִׁבְעָתָיִם.** וְאוֹמֵר (שיר השירים א): **מֵישָׁרִים אֲהֵבוּךְ.**

הֲלָכָה ג'

מתני' דִּינֵי מָמוֹנוֹת – מַחֲזִירִין בֵּין לִזְכוּת בֵּין לְחוֹבָה. וְדִינֵי נְפָשׁוֹת – מַחֲזִירִין לִזְכוּת, וְאֵין מַחֲזִירִין לְחוֹבָה.

גמרא הֲרֵי שֶׁיָּצָא מִבֵּית דִּין זַכַּאי וּמָצְאוּ לוֹ חוֹבָה, שׁוֹמְעִין אֲנִי שֶׁיַּחֲזִירוּהוּ. תַּלְמוּד לוֹמַר: **צֶדֶק צֶדֶק תִּרְדֹּף.** הֲרֵי שֶׁיָּצָא מִבֵּית דִּין חַיָּיב וּמָצְאוּ לוֹ זְכוּת, שׁוֹמְעִין אֲנִי שֶׁלֹּא יַחֲזִירוּהוּ? תַּלְמוּד לוֹמַר: **וְנָקִי אַל תַּהֲרוֹג.** יָכוֹל אִם צָדַק בְּדִינְךָ, יִצְדַּק בְּדִינִי? תַּלְמוּד לוֹמַר (שמות כג): **כִּי לֹא אַצְדִּיק רָשָׁע.**

אָמַר רַבִּי יִצְחָק: אָמַר לִי רַבִּי יוֹסֵי: לָא שָׁנְיָא, אֶלָּא אֲפִילּוּ נִזְדַּכָּה בְּטָעוּת – מַחֲזִירִין אוֹתוֹ.

רַבִּי אַמִּי בָּעָא קוֹמֵי רַבִּי יוֹחָנָן: אֲפִילּוּ נוֹאֶפֶת? אָמַר לֵיהּ: אִיתְקְלַף מַרְקוֹעָךְ.

הֲלָכָה ד'

מתני׳ דִּיינֵי מָמוֹנוֹת – הַכֹּל מְלַמְּדִין זְכוּת וְחוֹבָה. וְדִינֵי נְפָשׁוֹת – הַכֹּל מְלַמְּדִין זְכוּת, וְאֵין הַכֹּל מְלַמְּדִין חוֹבָה.

דִּינֵי מָמוֹנוֹת, הַמְלַמֵּד חוֹבָה – מְלַמֵּד חוֹבָה. וְהַמְלַמֵּד חוֹבָה – מְלַמֵּד זְכוּת. וְדִינֵי נְפָשׁוֹת, הַמְלַמֵּד חוֹבָה – מְלַמֵּד זְכוּת. אֲבָל הַמְלַמֵּד זְכוּת – אֵינוֹ יָכוֹל לַחֲזוֹר וּלְלַמֵּד חוֹבָה.

גמרא רַבִּי אָמַר: וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יְהוּ מְחוּסְרִין לוֹמַר: אִישׁ פְּלוֹנִי אַתָּה זַכַּאי וְאַתָּה חַיָּיב. אֲבָל אִם הָיוּ מְחוּסְרִין בְּמַשָּׂא וּמַתָּן – לָא בְּדָא.

רַבִּי יוֹסֵי בֶּן חֲנִינָה אָמַר: אֲפִילּוּ מְחוּסְרִין בְּמַשָּׂא וּמַתָּן.

הֲלָכָה ה׳

מתני׳ דִּיינֵי מָמוֹנוֹת – דָּנִין בַּיּוֹם וְגוֹמְרִין בַּלַּיְלָה. וְדִינֵי נְפָשׁוֹת – דָּנִין בַּיּוֹם וְגוֹמְרִין בַּיּוֹם. מְנָלָן? (שמות יח) **וְשָׁפְטוּ אֶת הָעָם בְּכָל עֵת.** וְאֵית קָרֵי לְשָׁעָבַר? אָמַר רַב שְׁמוּאֵל בַּר רַב יִצְחָק:

[דף כ״ב ע״א]

בֵּינִי מַתְנִיתָא, שֶׁאִם טָעוּ וְדָנוּ בַּלַּיְלָה – שֶׁהֵיכָן הִין? תַּלְמוּד לוֹמַר: **וְשָׁפְטוּ אֶת הָעָם בְּכָל עֵת.** אָמַר: הָא אֲמִירָה!

הֲלָכָה ו׳

מתני׳ דִּיינֵי מָמוֹנוֹת – גּוֹמְרִין בּוֹ בַּיּוֹם בֵּין לִזְכוּת בֵּין לְחוֹבָה. וְדִינֵי נְפָשׁוֹת – גּוֹמְרִין בּוֹ בַּיּוֹם לִזְכוּת, וּבְיוֹם שֶׁל אַחֲרָיו לְחוֹבָה. לְפִיכָךְ: אֵין דָּנִין לֹא בְּעֶרֶב שַׁבָּת, וְלֹא בְּעֶרֶב יוֹם טוֹב.

גמרא תָּנֵי: הָעֵד – אֵין מְלַמֵּד לֹא זְכוּת וְלֹא חוֹבָה. מְנָלָן? שֶׁנֶּאֱמַר (במדבר לה) **וְעֵד לֹא יַעֲנֶה בְנֶפֶשׁ לָמוּת.** וּמִנַּיִן שֶׁאַף הוּא אֵין מְלַמֵּד לֹא זְכוּת וְלֹא חוֹבָה? תַּלְמוּד לוֹמַר: **וְהוּא לֹא יַעֲנֶה בְנֶפֶשׁ לָמוּת.**

רֵישׁ לָקִישׁ אָמַר: פְּעָמִים שֶׁאָדָם רוֹאֶה אֶת עַצְמוֹ מְזַדַּמֵּם, וּמַפְלִיג דְּבָרָיו שֶׁלֹּא יָמוּת.

מִנַּיִן שֶׁצְּרִיכִין שְׁנֵי יָמִים סְמוּכִין זֶה לָזֶה? רַבִּי חִזְקִיָּה, רַבִּי אַחַי בְּשֵׁם רַבִּי אַבָּהוּ: אָסוּר לָדוּן דִּינֵי מָמוֹנוֹת בְּעֶרֶב שַׁבָּת. וְהָדָא מַתְנִיתָא פְּלִיגָא, לְפִיכָךְ אֵין דָּנִין לֹא בְּעֶרֶב שַׁבָּת וְלֹא בְּעֶרֶב יוֹם טוֹב. דִּינֵי נְפָשׁוֹת. הָא דִּינֵי מָמוֹנוֹת – דָּנִין!

וְתָנֵי רַבִּי חִיָּיה בֵּן: דָּנִין דִּינֵי מָמוֹנוֹת בְּעֶרֶב שַׁבָּת, וְאֵין דָּנִין דִּינֵי נְפָשׁוֹת בְּעֶרֶב שַׁבָּת. אָמַר: כָּאן – לַהֲלָכָה. כָּאן – לְמַעֲשֶׂה.

וְיִידּוֹנוּ אוֹתוֹ בְּעֶרֶב שַׁבָּת, וְיִגָּמֵר דִּינוֹ בְּשַׁבָּת, וְיֵהָרֵג לְמוֹצָאֵי שַׁבָּת! אִם אוֹמֵר אַתְּ כֵּן – נִמְצָא דִּינוֹ מִשְׁתַּקֵּעַ.

רֵישׁ לָקִישׁ בָּעֵי: וְיָדוּנוּ אוֹתוֹ בְּשַׁבָּת, וְיִגָּמֵר דִּינוֹ בְּשַׁבָּת, וְיֵהָרֵג בְּשַׁבָּת! מַה אִם עֲבוֹדָה שֶׁדּוֹחָה שַׁבָּת – רְצִיחַת מִצְוָה דּוֹחָה אוֹתָהּ, שֶׁנֶּאֱמַר (שמות כא): **מֵעִם מִזְבְּחִי תִּקָּחֶנּוּ לָמוּת.** שַׁבָּת שֶׁהָעֲבוֹדָה דּוֹחָה אוֹתָהּ – אֵין דִּין שֶׁתְּהֵא רְצִיחַת מִצְוָה דּוֹחָה אוֹתָהּ!

רַבִּי לָא בְּשֵׁם רַבִּי יַנַּאי: מִיכָּן לְבָתֵּי דִינִין שֶׁלֹּא יְהוּ דָנִין בְּשַׁבָּתְתָּ! מַאי טַעְמָא? נֶאֱמַר כָּאן (שמות כא): **בְּכֹל מִשְׁבְּתֹתַיכֶם,** וְנֶאֱמַר לְהַלָּן (במדבר לה): **וְהָיוּ אֵלֶּה לָכֶם לְחֻקַּת מִשְׁפָּט לְדֹרֹתֵיכֶם בְּכֹל מוֹשְׁבֹתֵיכֶם.** מַה לְהַלָּן – בְּבֵית דִּין הַמָּתוּב מְדַבֵּר, אַף כָּאן – בְּבֵית דִּין הַמָּתוּב מְדַבֵּר.

[דף כ"ב ע"ב]

הֲלָכָה ז׳

מתני׳ דִּיינֵי מָמוֹנוֹת, הַטְּהָרוֹת וְהַטֻּמְאוֹת – מַתְחִילִין מִן הַגָּדוֹל. וְדִיינֵי נְפָשׁוֹת – מַתְחִילִין מִן הַצַּד. הַכֹּל כְּשֵׁירִין לָדוּן דִּינֵי מָמוֹנוֹת, וְאֵין הַכֹּל כְּשֵׁירִין לָדוּן דִּינֵי נְפָשׁוֹת, אֶלָּא, כֹּהֲנִים, וּלְוִיִּם, וְיִשְׂרְאֵלִים הַמְּשׁוֹיאִין לַכְּהוּנָּה.

גמרא רַבִּי אוֹמֵר: **לֹא תַעֲנֶה עַל רִב. רַב** כְּתִיב, שֶׁלֹּא תַעֲנֶה אַחַר הָרַב, אֶלָּא קוֹדֶם לְרַב.

רַבִּי יוֹסֵי בֶּן חֲנִינָה אָמַר: **לֹא תַעֲנֶה עַל רִב. רָב** כְּתִיב, שֶׁלֹּא תַעֲנֶה קוֹדֶם לְרַב, אֶלָּא אַחַר הָרַב.

רַב אָמַר: **לֹא תַעֲנֶה,** אֲפִילּוּ אַחַר מֵאָה; דִּבְרֵי רַבִּי פִּינְחָס.

רַבִּי חִלְקִיָּה בְּשֵׁם רַבִּי סִימוֹן: אִיתְפָּלְגוּן רַבִּי יוֹחָנָן וְרֵישׁ לָקִישׁ. חַד אָמַר: דִּיינֵינוּ כְּדִיינֵיהֶן, וְחַד אָמַר: אֵין דִּיינֵינוּ כְּדִיינֵיהֶן. מַאן דָּמַר: דִּיינֵינוּ כְּדִיינֵיהֶן – נִיחָא. מַאן דָּמַר: אֵין דִּיינֵינוּ כְּדִיינֵיהֶן – מַה מְקַיֵּים **וַיֹּאמֶר יְהוּדָה** (בראשית לח), **וַיֹּאמֶר מְמוּכָן** (אסתר א)? רָאוּ דִּבְרֵי יְהוּדָה. רָאוּ דִּבְרֵי מְמוּכָן.

וּמַנַּיִין שֶׁמַּתְחִילִין בְּדִיינֵי נְפָשׁוֹת מִן הַצַּד? תָּנָא שְׁמוּאֵל הַזָּקֵן קוֹמֵי רַבִּי אַחָא: (שמואל א כה) **וַיֹּאמֶר דָּוִד לַאֲנָשָׁיו חִגְרוּ אִישׁ חַרְבּוֹ,** וְאַחַר כָּךְ יָשְׁבוּ בַּדִּין עַל נָבָל.

רַבִּי תֵּימָא בַּר פַּפַּיִים בְּשֵׁם רַב הוֹשַׁעְיָא: אַף בִּפְסוּל מִשְׁפָּחָה – מַתְחִילִין מִן הַצַּד.

הַכֹּל כְּשֵׁירִין לָדוּן דִּינֵי מָמוֹנוֹת. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אֲפִילּוּ מַמְזֵרִין. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אֵין מְדַקְדְּקִין בְּיֵין נָסָךְ.

כְּתִיב: **לֹא תַטֶּה מִשְׁפַּט אֶבְיֹנְךָ בְּרִיבוֹ** – אִי אַתָּה מַטֶּה, אֲבָל אַתָּה מַטֶּה בְּדִינוֹ שֶׁל שׁוֹר.

רַבִּי אַבָּהוּ בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן: וּבִלְבַד בִּדְבָרִים שֶׁבֵּין דִּיינֵי מָמוֹנוֹת לְדִיינֵי נְפָשׁוֹת.

[דף כ"ג ע"א]

כַּמָּה אִינּוּן? אָנָן תָּנֵינָן: תִּשְׁעָה. תָּנֵי רַבִּי חִיָּיה: חַד עָשָׂר. הֵי דִּינֵי תַּרְתֵּי אוֹחֲרָנְיָיתָא? הַפָּרִים, וְכָל מִי שֶׁלֹּא רָאָה לוֹ בָּנִים – כָּשֵׁר לָדוּן דִּינֵי מָמוֹנוֹת וְלֹא דִינֵי נְפָשׁוֹת.

רַבִּי אַבָּהוּ בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן: אַף פָּחוֹת מִבֶּן עֶשְׂרִים, וְשֶׁלֹּא הֵבִיא שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת – כָּשֵׁר בְּדִינֵי מָמוֹנוֹת וְלֹא בְּדִינֵי נְפָשׁוֹת. וְיוֹשֵׁב בְּדִינוֹ שֶׁל שׁוֹר.

רַבִּי יוֹסֵי בֶּן חֲנִינָה אָמַר: תִּלַּת עֶשְׂרֵה. וְהֵי דִינוּן תַּרְתֵּין אוֹחֲרָנְיָיתָא? דָּנִין שְׁנֵי דִיינֵי מָמוֹנוֹת בְּיוֹם אֶחָד, וְאֵין דָּנִין שְׁנֵי דִיינֵי נְפָשׁוֹת בְּיוֹם אֶחָד. אָמַר רַבִּי אָבִין: וַאֲפִילּוּ נוֹאַף וְנוֹאֶפֶת.

הֲלָכָה ח׳

מתני׳ סַנְהֶדְרִין – הָיְתָה כַּחֲצִי גֹּרֶן עֲגוּלָּה, כְּדֵי שֶׁיִּהוּ רוֹאִין זֶה אֶת זֶה. וּשְׁנֵי סוֹפְרֵי דַּיָּינִין עוֹמְדִין לְפְנֵיהֶן אֶחָד מִיָּמִין וְאֶחָד מִשְּׂמֹאל, וְכוֹתְבִין דִּבְרֵי מְזַכִּין וְדִבְרֵי הַמְחַיְּבִין. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: שְׁלשָׁה הָיוּ, אֶחָד כּוֹתֵב דִּבְרֵי מְחַיְּבִין, וְאֶחָד כּוֹתֵב דִּבְרֵי מְזַכִּין, וְהַשְּׁלִישִׁי כּוֹתֵב דִּבְרֵי הַמְזַכִּין וְדִבְרֵי מְחַיְּבִין.

שָׁלֹשׁ שׁוּרוֹת שֶׁל תַּלְמִידֵי חֲכָמִים יוֹשְׁבִין לְפְנֵיהֶן, כָּל אֶחָד וְאֶחָד מַכִּיר אֶת מְקוֹמוֹ. צָרְכוּ לִסְמוֹךְ – סוֹמְכִין מִן הָרִאשׁוֹנָה. אֶחָד מִן הַשְּׁנִיָּה בָּא לוֹ לָרִאשׁוֹנָה, וְאֶחָד מִן הַשְּׁלִישִׁית בָּא לוֹ לַשְּׁנִיָּה, וּבוֹרְרִין לָהֶן עוֹד אֶחָד מִן הַקָּהָל, וּמוֹשִׁיבִין אוֹתוֹ בַּשְּׁלִישִׁית. וְלֹא הָיָה יוֹשֵׁב בִּמְקוֹמוֹ שֶׁל רִאשׁוֹן, אֶלָּא יוֹשֵׁב בְּמָקוֹם הָרָאוּי לוֹ.

גמרא רַבִּי בָּא בַּר יֶחֶזְקֵאל בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן: נֶאֱמַר כָּאן – **עֵדָה**, וְנֶאֱמַר לְהַלָּן – **עֵדָה**.

מַיְיתִי לָהּ רַב מִמַּתְנִיתָא, מַתְנִיתָא אָמְרָה: הֲוֵי זָנָב לָאֲרָיוֹת וְלֹא רֹאשׁ לַשּׁוּעָלִים. מַתְלָא אָמַר: הֲוֵי רֹאשׁ לַשּׁוּעָלִים וְלֹא זָנָב לָאֲרָיוֹת. דְּתָנֵינָן: צָרְכוּ לִסְמוֹךְ – סוֹמְכִין מֵרִאשׁוֹנָה.

הֲלָכָה ט׳

מתני׳ כֵּיצַד מְאַיְּמִין עַל עֵידֵי נְפָשׁוֹת? הָיוּ מַכְנִיסִין אוֹתָן וּמְאַיְּמִין עֲלֵיהֶן. שֶׁמָּא תֹּאמְרוּ מֵאוֹמָד, וּמִשְּׁמוּעָה, עַד מִפִּי עֵד, מִפִּי אָדָם נֶאֱמָן שְׁמַעְתֶּם, אוֹ שֶׁמָּא שֶׁאֵין אַתֶּם יוֹדְעִין שֶׁמְּפַנִּין לִבְדִּיקָה אֶתְכֶם בִּדְרִישָׁה וּבַחֲקִירָה. הֱווּ יוֹדְעִין: שֶׁלֹּא כְּדִינֵי מָמוֹנוֹת דִּינֵי נְפָשׁוֹת. דִּינֵי מָמוֹנוֹת – אָדָם נוֹתֵן מָמוֹן וּמִתְכַּפֵּר לוֹ. וְדִינֵי נְפָשׁוֹת – דָּמוֹ וְדַם זַרְעִיּוֹתָיו תְּלוּיִין בּוֹ עַד סוֹף כָּל הַדּוֹרוֹת. שֶׁכֵּן מָצִינוּ בְקַיִן שֶׁהָרַג אֶת הֶבֶל, נֶאֱמַר בּוֹ **קוֹל דְּמֵי אָחִיךָ צֹעֲקִים אֵלַי מִן הָאֲדָמָה.** אֵינוֹ אוֹמֵר: ״דַּם״ אָחִיךָ. אֶלָּא ״דְּמֵי״ **אָחִיךָ** – דָּמוֹ וְדַם זַרְעִיּוֹתָיו. דָּבָר אַחֵר: **דְּמֵי אָחִיךָ** – שֶׁהָיָה דָּמוֹ מוּשְׁלָךְ עַל הָעֵצִים וְעַל הָאֲבָנִים.

לְפִיכָךְ נִבְרָא אָדָם יְחִידִי בָּעוֹלָם, לְלַמֵּד: שֶׁכָּל הַמְאַבֵּד נֶפֶשׁ אַחַת – מַעֲלִין עָלָיו כְּאִילּוּ אִיבֵּד עוֹלָם מָלֵא. וְכָל הַמְקַיֵּים נֶפֶשׁ אַחַת – מַעֲלִין עָלָיו כְּאִילּוּ קִיֵּים עוֹלָם מָלֵא. וּמִפְּנֵי שְׁלוֹם הַבְּרִיּוֹת, שֶׁלֹּא יֹאמַר אָדָם לַחֲבֵירוֹ: ״אַבָּא גָּדוֹל מֵאָבִיךָ״, וְשֶׁלֹּא יִהוּ הַמִּינִין אוֹמְרִים: רְשׁוּיוֹת הָרַבֵּה יֵשׁ בַּשָּׁמַיִם. וּלְהַגִּיד גְּדוּלָּתוֹ שֶׁל מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, שֶׁאָדָם טוֹבֵעַ כַּמָּה מַטְבֵּיעוֹת

[דף כ״ג ע״ב]

בְּחוֹתָם אֶחָד, וְכוּלָּן דּוֹמִין זֶה לָזֶה, וּמֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא טָבַע כָּל אָדָם בְּחוֹתָמוֹ שֶׁל אָדָם הָרִאשׁוֹן, וְאֵין אֶחָד מֵהֶן דּוֹמֶה לַחֲבֵירוֹ – לְפִיכָךְ: כָּל אֶחָד וְאֶחָד חַיָּיב לוֹמַר: ״בִּשְׁבִילִי נִבְרָא הָעוֹלָם״!

שֶׁמָּא תֹּאמְרוּ: ״מַה לָּנוּ וְלַצָּרָה הַזֹּאת״? וַהֲלֹא כְּבָר נֶאֱמַר (ויקרא ה): **וְהוּא עֵד אוֹ רָאָה אוֹ יָדָע וגו׳.** שֶׁמָּא תֹּאמַר: ״מַה לָּנוּ לָחוּב בְּדָמוֹ שֶׁל זֶה״? הֲלֹא כְּבָר נֶאֱמַר (משלי יא) **וּבַאֲבֹד רְשָׁעִים רִנָּה.**

גמרא כֵּיצַד מֵאוֹמָד? לֹא תֹּאמְרוּ: רְאִינוּהוּ רוֹדֵף אַחֲרָיו וְסַיִף בְּיָדוֹ, נִכְנָם לַחוּרְבָּה אַחֲרָיו, נִכְנְסוּ אַחֲרָיו וּמְצָאנוּהוּ הָרוּג, רָאִינוּהוּ יוֹצֵא וְהַסַּיִף מְטַפְטֶפֶת דָּם.

אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן שָׁטַח: אֶרְאֶה בְּנֶחָמָה, אִם לֹא רָאִיתִי רוֹדֵף אַחַר אֶחָד נִכְנָם לַחוּרְבָּה, נִכְנַסְתִּי אַחֲרָיו, וּמְצָאתִיו הָרוּג, וְזֶה יוֹצֵא וְסַיִף מְנַטֵּף דָּם. אָמַרְתִּי לוֹ: אֶרְאֶה בְּנֶחָמָה שֶׁזֶּה הָרָגוֹ, אֲבָל מָה אֶעֱשֶׂה שֶׁאֵין דָּמוֹ מְסוּר בְּיָדִי, אֶלָּא הַיּוֹדֵעַ מַחְשָׁבוֹת יִפָּרַע מֵאוֹתוֹ הָאִישׁ. לֹא הִסְפִּיק לָצֵאת מִשָּׁם, עַד שֶׁהִכִּישׁוֹ נָחָשׁ וּמֵת.

אָדָם נִבְרָא יְחִידִי בָּעוֹלָם – מִפְּנֵי הַמִּשְׁפָּחוֹת שֶׁלֹּא יְהוּ מִתְגָּרוֹת זוֹ בְּזוֹ. וַהֲלֹא דְּבָרִים קַל וָחוֹמֶר: וּמָה אִם בִּזְמַן שֶׁהֵן בְּנֵי אָב אֶחָד – מִתְגָּרוֹת זוֹ בְּזוֹ. אִילּוּ הָיוּ בְּנֵי שְׁנַיִם – עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה! דָּבָר אַחֵר: שֶׁלֹּא יְהוּ הַצַּדִּיקִים אוֹמְרִים: אָנוּ בְּנֵי צַדִּיק, וְאַתֶּם בְּנֵי רְשָׁעִים.

לְהַגִּיד גְּדוּלָתוֹ שֶׁל מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא כו׳. לְהַגִּיד גְּדוּלַת מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים, שֶׁמֵּחוֹתָם אֶחָד טוֹבֵעַ כָּל הַחוֹתָמוֹת, וְאֵין אֶחָד מֵהֶן הוֹמֶה לַחֲבֵירוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר (איוב לח): **תִּתְהַפֵּךְ כְּחֹמֶר חוֹתָם.** וּמִפְּנֵי מַה שִׁינָּה פַּרְצוּפוֹתֵיהֶן? שֶׁלֹּא יְהֵא אָדָם קוֹפֵץ וְהוֹלֵךְ לְאֵשֶׁת חֲבֵירוֹ, אוֹ לִשְׁדֵּה חֲבֵירוֹ.

תָּנֵי בְּשֵׁם רַבִּי מֵאִיר: שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים שִׁינָּה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בִּבְנֵי אָדָם. מַרְאֵה פָּנִים, וְדַעַת, וְקוֹל. מַרְאֵה וְדַעַת – מִפְּנֵי הַגַּזְלָנִין. וְקוֹל – מִפְּנֵי הָעֲרָוָה.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק: אֲפִילּוּ תֵּינָתָא אוֹ חִיטְתָא – לָא דָּמְיָא לַחֲבֶירְתָּהּ.

אָדָם נִבְרָא בְּעֶרֶב שַׁבָּת – בְּדֵי שֶׁיְּיַפְּנֶם תְּחִילָה לְמִצְוָה. דָּבָר אַחֵר: לָמָּה נִבְרָא בָּאַחֲרוֹנָה? מָשָׁל לְמֶלֶךְ שֶׁעָשָׂה סְעוּדָה. כְּשֶׁמַּתְקִין הַסְּעוּדָה, מַזְמִין הָאוֹרְחִין. כָּךְ (משלי ט) **חָכְמוֹת בָּנְתָה בֵיתָהּ** – זֶה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שֶׁבָּנָה אֶת הָעוֹלָם בְּחָכְמָה, שֶׁנֶּאֱמַר (שם) **ה׳ בְּחָכְמָה יָסַד אָרֶץ וְגוֹ׳.** (שם) **חָצְבָה עַמּוּדֶיהָ שִׁבְעָה** – אֵלּוּ שִׁבְעָה יְמֵי בְּרֵאשִׁית. (שם) **טָבְחָה טִבְחָהּ מָסְכָה יֵינָהּ** – אֵלּוּ יָמִים וּנְהָרוֹת וְכָל צָרְכֵי הָעוֹלָם. (שם) **מִי פֶתִי יָסֵר הֵנָּה** – זֶה אָדָם וְחַוָּה.

שָׁמַע תֹּאמְרוּ מַה לָּנוּ וְלַצָּרָה כו׳. כְּתִיב (מלכים א כב): **וַיַּעֲבֹר הָרֻנָּה בַּמַּחֲנֶה.** מַהוּ הָרִינָּה? הֲרֵינִי. וְכֵן הוּא אוֹמֵר (דברי הימים ב כ): **בְּצֵאת לִפְנֵי הֶחָלוּץ וְגוֹ׳** – לְלַמֶּדְךָ שֶׁאַף מַפֹּלֶת הָרְשָׁעִים אֵינָהּ שִׁמְחָה לִפְנֵי הַמָּקוֹם.

הַדָּרָן עָלָךְ פֶּרֶק אֶחָד דִּינֵי מָמוֹנוֹת

פֶּרֶק חֲמִישִׁי

הֲלָכָה א׳

מתני׳ הָיוּ בּוֹדְקִין אוֹתָן בְּשֶׁבַע חֲקִירוֹת, בְּאֵי זוֹ שָׁבוּעַ, בְּאֵי זוֹ שָׁנָה, בְּאֵי זֶה חֹדֶשׁ, בְּכַמָּה בַחֹדֶשׁ, בְּאֵי זֶה יוֹם, בְּאֵי זוֹ שָׁעָה,

[דף כ"ד ע"א]

בְּאֵי זֶה מָקוֹם. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: בְּאֵי זֶה יוֹם, בְּאֵי זוֹ שָׁעָה, בְּאֵי זֶה מָקוֹם. מַכִּירִין אַתֶּם אוֹתוֹ? וְהִתְרֵיתֶם בּוֹ? הֶעָובֵד עֲבוֹדָה זָרָה, אֶת מִי עָבַד, וּבַמֶּה עָבַד.

גמרא וְלָא תָּנֵינָן בְּאֵי זֶה יוֹבֵל, שֶׁאֵין הַדָּבָר מָצוּי. אַשְׁכַּח תָּנֵי רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַי אוֹמֵר: אַף בְּאֵי זֶה יוֹבֵל, וְקַיְימוּנָהּ בְּהוּא דְּעָאל וּבְהוּא דְּנָפַק.

מְנַיִין לְשֶׁבַע חֲקִירוֹת? תָּנָא שְׁמוּאֵל הַזָּקֵן קוּמַי רַבִּי אַחָא (דברים יג): **וְדָרַשְׁתָּ, וְחָקַרְתָּ, וְשָׁאַלְתָּ, הֵיטֵב, וְהִנֵּה, אֱמֶת, נָכוֹן.** אֲמַר לֵיהּ: לֹא תְּהֵא קָרָא וְאָזֵיל, אֶלָּא, **וְדָרַשְׁתָּ, וְחָקַרְתָּ, וְשָׁאַלְתָּ, הֵיטֵב. וְהוּגַד לְךָ וְשָׁמַעְתָּ, וְשָׁאַלְתָּ, הֵיטֵב** הֵיטֵב הֵיטֵב – לִגְזֵירָה שָׁוָה, לִיתֵּן כָּל אַחַת וְאַחַת – שְׁמוּעָה, שְׁאֵלָה, דְּרִישָׁה, וַחֲקִירָה.

רַבִּי יִצְחָק מַקְשֵׁי לָהּ: חָוִון תְּפִיסִין בְּחַד לִיסְטִים דְּטִיבֶרְיָא, אָמְרִין: כְּדוֹן קְטוֹל, כְּדוֹן קְטַל. וּמְנַיִין לָזֶה שֶׁבַע חֲקִירוֹת? אִיסִי אָמַר: דְּטִיבֶרְיָא אָמְרִין: כְּדוֹן קָטוּל, כְּדוֹן קָטַל. וּמְנַיִין לָזֶה שֶׁבַע חֲקִירוֹת? אִיסִי אָמַר: כָּל זְמַן שֶׁאֵלּוּ הָעֵדִים יְכוֹלִין לְהַזְהִים עַל אוֹתָהּ עֵדוּת – אֵין הַהוֹרֵג נֶהֱרָג.

מַכִּירִין אַתֶּם אוֹתוֹ? מַה הָיָה, עַכּוּ"ם אוֹ יִשְׂרָאֵל הָיָה. נִישְׁמְעִינָהּ מֵהָדָא: דְּמַר רַבִּי יוֹחָנָן: נֶהֱרַג מִטִּיבֶרְיָא לְצִיפּוֹרִי – חֲזָקָה שֶׁיִּשְׂרָאֵל הָיָה. **הִתְרֵיתֶם בּוֹ.** מְנַיִין לְהַתְרָיָיה? רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָן בְּשֵׁם רַבִּי יוֹנָתָן: **וְאִישׁ אֲשֶׁר יַקְּח אֶת אֲחֹתוֹ חֶסֶד הוּא** (ויקרא כ).

אָמַר רַבִּי בּוֹן: קַיִן נָשָׂא אֲחוֹתוֹ. חֶבֶל נָשָׂא אֲחוֹתוֹ. חֶסֶד עָשִׂיתִי עִם הָרִאשׁוֹנִים שֶׁיִּבְנָה עוֹלָם מֵהֶן, **כִּי אָמַרְתִּי עוֹלָם חֶסֶד יִבָּנֶה** (תהלים פט). תָּנֵי: רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַי אוֹמֵר: (דברים יז) **עַל פִּי שְׁנַיִם עֵדִים יוּמַת הַמֵּת,** הַמֵּת מֵת? אֶלָּא לְהוֹדִיעוֹ בְּאֵי זוֹ מִיתָה מֵת.

תָּנֵי, רַבִּי יוּדָה בִּי רַבִּי אֶלְעַאי אוֹמֵר: (שמות כא) **וְכִי יָזִד אִישׁ עַל רֵעֵהוּ לְהָרְגוֹ בְעָרְמָה** – שֶׁיַּעֲרִימוּהוּ בְּאֵיזוֹ מִיתָה מֵת. הָיְתָה מִיתָתוֹ בַּחֲמִוּרָה, וְהִתְרוּ בּוֹ בְּקַלָּה – יָכִיל מֵימַר, אִילּוּ הָוָה יָדַע שֶׁמִּיתָתוֹ בַּחֲמִוּרָה, לֹא הָוָה עָבַד הָדָא מִילְּתָא.

הָיְתָה מִיתָתוֹ בְּקַלָּה, וְהִתְרוּ בּוֹ בַּחֲמִוּרָה, עַל דַּעְתֵּיהּ דְּרַבִּי יוּדָן בִּי רַבִּי אֶילְעַאי – שֶׁיַּעֲרִימוּהוּ בְּאֵי זוֹ מִיתָה מֵת.

[דף כ"ד ע"ב] הֵיוּ מַתְרִין בּוֹ, וְשׁוֹתֵק. מַתְרִין בּוֹ, וּמַרְכִּין בְּרֹאשׁוֹ. אַף עַל פִּי שֶׁאָמַר: "יוֹדֵעַ אֲנִי" – פָּטוּר, עַד שֶׁיֹּאמַר: "עַל מְנָת כֵּן אֲנִי עוֹשֶׂה".

רָאוּהוּ שׁוֹפֵךְ דָּם, אָמְרוּ לוֹ: "הֱוֵי יוֹדֵעַ שֶׁכֵּן בְּרִית הוּא, וְהַתּוֹרָה אָמְרָה (בראשית ט): **שֹׁפֵךְ דַּם הָאָדָם בָּאָדָם דָּמוֹ יִשָּׁפֵךְ**"! אַף עַל פִּי שֶׁאָמַר: "יוֹדֵעַ אֲנִי" – פָּטוּר, עַד שֶׁיֹּאמַר: "עַל מְנָת כֵּן אֲנִי עוֹשֶׂה".

רָאוּהוּ מְחַלֵּל שַׁבָּת, אָמְרוּ לוֹ: "הֱוֵי יוֹדֵעַ שֶׁהוּא שַׁבָּת, וְהַתּוֹרָה אָמְרָה: (שמות לא) **מְחַלְלֶיהָ מוֹת יוּמָת**"! אַף עַל פִּי שֶׁאָמַר: "יוֹדֵעַ אֲנִי" – פָּטוּר, עַד שֶׁיֹּאמַר: "עַל מְנָת כֵּן אֲנִי עוֹשֶׂה".

רַבִּי חִייָה בַּר גַּמְדָּא שָׁאַל: "מְקוֹשָׁשׁ" מִשּׁוּם מַאי מִיחַייֵב, מִשּׁוּם תּוֹלֵשׁ, אוֹ מִשּׁוּם קוֹצֵר? נִישְׁמְעִינָהּ מֵהָדָא: **וַיְהִיוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל בַּמִּדְבָּר וַיִּמְצְאוּ** (במדבר טו) – מְלַמֵּד שֶׁמְּצָאוּהוּ תּוֹלֵשׁ עֵצִים מִן הַקַּרְקַע.

רַבִּי חִייָה בַּר גַּמְדָּא שָׁאַל: "מְקוֹשָׁשׁ" בַּמֶּה הוּא מִיתָּתוֹ? בִּסְקִילָה? נִישְׁמְעִינָהּ מֵהָדָא: יוֹדְעִין הָיוּ שֶׁמְּקוֹשֵׁשׁ חַייָב מִיתָּה, וְלֹא הָיוּ יוֹדְעִין בַּמֶּה הָיְתָה מִיתָּתוֹ. אַשְׁכַּח תָּנֵי רַבִּי חִייָה: (ויקרא כד) **הוֹצֵא אֶת הַמְקַלֵּל מִחוּץ לַמַּחֲנֶה**, בַּמֶּה הָיְתָה מִיתָּתוֹ? בִּסְקִילָה.

אֶת מַה עָבַד? לִפְעוֹר אוֹ לְמַרְקוּלִים? וּבַמֶּה עָבָדָהּ? בַּעֲבוֹדָתָהּ עֲבָדָהּ, אוֹ בַּעֲבוֹדַת גָּבוֹהַּ. נִישְׁמְעִינָהּ מֵהָדָא: מַעֲשֶׂה שֶׁבָּאוּ שְׁנַיִם וְאָמְרוּ: רָאִינוּ זֶה עוֹבֵד עֲבוֹדַת אֱלִילִים, וְאֵין אָנוּ יוֹדְעִין פְּעוֹר הָיָה אוֹ מַרְקוּלִים הָיָה, דָּנִין אוֹתוֹ בִּשְׁתֵּיהֶן, וּבְאֵי זוֹ מִזְדַּכֶּה פּוֹטְרִין אוֹתוֹ.

הֲלָכָה ב' מתני' כָּל הַמַּרְבֶּה בִּבְדִיקוֹת – הֲרֵי זֶה מְשֻׁתַּבָּח. מַעֲשֶׂה וּבָדַק בֶּן זַכַּאי בְּעוּקְצֵי תְּאֵנִים. וּמַה בֵּין חֲקִירוֹת לִבְדִיקוֹת? אֶלָּא, שֶׁבַּחֲקִירוֹת, אָמַר אֶחָד: "אֵינִי יוֹדֵעַ" – עֲדוּתָן בְּטֵילָה. בִּדִּיקוֹת, אָמַר אֶחָד: "אֵינִי יוֹדֵעַ". וַאֲפִילוּ שְׁנַיִם אוֹמְרִים: "אֵין אָנוּ יוֹדְעִין" – עֲדוּתָן קַייֶמֶת. אֶחָד חֲקִירוֹת וְאֶחָד בִּדִּיקוֹת, בִּזְמַן שֶׁהֵן מַכְחִישִׁין זֶה אֶת זֶה – עֲדוּתָן בְּטֵילָה.

גמרא בַּמֶּה לִקְטָן? בְּעוּקְצֵיהֶן לִקְטָן? בַּמֶּה אֲכָלָן, בְּגַלְעִינֵיהֶן? תַּמָּן תָּנֵינָן: מִי שֶׁהָיוּ שְׁתֵּי כִיתֵּי עֵדִים מְעִידִים, אֵלּוּ מְעִידִים שֶׁנָּזַר שְׁתַּיִם,

[דף כ"ה ע"א]

וְאֵלּוּ מְעִידִין שֶׁנָּזַר חָמֵשׁ, בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: נֶחְלְקָה עֵדוּתָן, אֵין כָּאן נְזִירוּת. וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: יֵשׁ בִּכְלַל חָמֵשׁ שְׁתַּיִם, וְהֵא נָזִיר שְׁתַּיִם.

רַב אָמַר: בִּכְלָל נֶחְלְקוּ, אֲבָל בַּפֶּרֶט – כָּל עַמָּא מוֹדוּ [שֶׁיֵּשׁ בִּכְלַל חָמֵשׁ שְׁתַּיִם] נֶחְלְקָה הָעֵדוּת. וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: בַּמּוֹנָה נֶחְלְקוּ, אֲבָל בַּכּוֹלֵל – כָּל עַמָּא מוֹדוּ [שֶׁנֶּחְלְקָה הָעֵדוּת] שֶׁיֵּשׁ בִּכְלַל חָמֵשׁ שְׁתַּיִם. הֵיידֵינוּ כּוֹלֵל, וְהֵיידֵינוּ מוֹנָה? כּוֹלֵל – אָהֵן אָמַר: תַּרְתֵּי. וְאָהֵן אָמַר: חָמֵשׁ. מוֹנָה – אָהֵן אָמַר: חָדָא תַּרְתֵּי. וְאָהֵן אָמַר: תְּלַת אַרְבָּעֵי.

רַב אָמַר: הִכְחִישׁ עֵדוּת בְּתוֹךְ עֵדוּת – לֹא בָּטְלָה הָעֵדוּת. וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: הִכְחִישׁ עֵדוּת בְּתוֹךְ עֵדוּת – בָּטְלָה הָעֵדוּת. דִּבְרֵי הַכֹּל, הִכְחִישׁ עֵדוּת לְאַחַר עֵדוּת – לֹא בָּטְלָה הָעֵדוּת.

חֵייְלֵיהּ דְּרַבִּי יוֹחָנָן מֵהָדָא דְּאָמַר רַבִּי בָּא בַּר חִייָה בְּשֵׁם רַבִּי יוֹנָתָן: הוּחְזַק הַמּוֹנֶה, זֶה אוֹמֵר: "מִן הַכִּים מָנָה". וְזֶה אוֹמֵר: "מִן הַצְּרוֹר מָנָה" – הִכְחִישׁ עֵדוּת בְּתוֹךְ עֵדוּת. אוּף רַב מוֹדֶה שֶׁבָּטְלָה הָעֵדוּת, מַה פְּלִיגִין? בְּשֶׁהָיוּ שְׁתֵּי כִיתֵּי עֵדִים, אַחַת אוֹמֶרֶת: "מִן הַכִּים מָנָה". וְאַחַת אוֹמֶרֶת: "מִצְּרוֹר מָנָה" הִכְחִישׁ עֵדוּת בְּתוֹךְ עֵדוּת – בָּטְלָה עֵדוּת. וּכְרַב: לֹא בָּטְלָה.

עֵדוּת אַחַת אוֹמֶרֶת: "לְתוֹךְ חֵיקוֹ מָנָה". וְאַחַת אוֹמֶרֶת: "לְתוֹךְ פּוּנְדָּתוֹ מָנָה" דִּבְרֵי הַכֹּל: הִכְחִישׁ עֵדוּת לְאַחַר עֵדוּת – לֹא בָּטְלָה הָעֵדוּת.

אֶחָד אוֹמֵר: בְּסַיִּף הֶרְגוּ, וְאֶחָד אוֹמֵר: בְּמַקֵּל הֶרְגוּ – הִכְחִישׁ עֵדוּת בְּתוֹךְ עֵדוּת, אוֹף רַב מוֹדֶה שֶׁבְּטֵלָה הָעֵדוּת. מַה פְּלִיגִין? בְּשֶׁהָיוּ שְׁתֵּי כִיתֵי עֵדִים. אַחַת אוֹמֶרֶת: בְּסַיִּף, וְאַחַת אוֹמֶרֶת: בְּמַקֵּל – הִכְחִישׁ עֵדוּת בְּתוֹךְ עֵדוּת, בָּטְלָה עֵדוּת. וּכְרַב: לֹא בָּטְלָה עֵדוּת.

אַחַת אוֹמֶרֶת: "לַצָּפוֹן נָטָה". וְאַחַת אוֹמֶרֶת: "לַדָּרוֹם פָּנָה" דִּבְרֵי הַכֹּל: הִכְחִישׁ עֵדוּת לְאַחַר עֵדוּת – לֹא בָּטְלָה הָעֵדוּת.

חַיֶּילֵיהּ דְּרַב מַתָּנָא דְּתָנֵינָן תַּמָּן: רַבִּי יוּדָן וְרַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: הוֹאִיל וְזוֹ וְזוֹ מוֹדוֹת שֶׁאֵינוֹ קַיָּם – יִנָּשֵׂאוּ, וְלָא שְׁמִיעַ דָּמַר רַבִּי לְעָזָר: מוֹדֶה רַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי שִׁמְעוֹן בְּעֵדִים. מַה בֵּין עֵדִים וּמַה בֵּין צָרָה? לֹא עָשׂוּ דִּבְרֵי צָרָה בַּחֲבֶירְתָּהּ כְּלוּם. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: אֵין אֲמָרָהּ רַבִּי לְעָזָר, מִינִּי שְׁמָעָהּ וַאֲמָרָהּ.

מַתְנִיתָא פְּלִיגָא עַל רַב! אֶחָד חֲקִירוֹת וְאֶחָד בְּדִיקוֹת, בִּזְמַן שֶׁמַּכְחִישִׁין זֶה לָזֶה – עֵדוּתָן בְּטֵילָה. מַה עֲבַד לָהּ רַב? אָמַר רַבִּי מָנָא: פָּתַר לָהּ רַב עַד בְּעֵד. אָמַר רַבִּי אָבִין:

[דף כ"ה ע"ב] אֲפִילּוּ יִפָּתֵר כַּת בְּכַת, שָׁנְיָיה הִיא לְדִינֵי נְפָשׁוֹת, דִּכְתִיב (דברים יט): **צֶדֶק צֶדֶק תִּרְדֹּף**.

הֲלָכָה ג' מתני' אֶחָד אוֹמֵר: בְּשְׁנַיִם בַּחֹדֶשׁ. וְאֶחָד אוֹמֵר: בִּשְׁלֹשָׁה – עֵדוּתָן קַיֶּימֶת, שֶׁזֶּה יָדַע בְּעִיבּוּרוֹ שֶׁל חֹדֶשׁ, וְזֶה לֹא יָדַע.

אֶחָד אוֹמֵר: בִּשְׁלֹשָׁה, וְאֶחָד אוֹמֵר: בַּחֲמִשָּׁה – עֵדוּתָן בְּטֵילָה. אֶחָד אוֹמֵר: בִּשְׁתֵּי שָׁעוֹת, וְאֶחָד אוֹמֵר: בְּשָׁלֹשׁ – עֵדוּתָן קַיֶּימֶת. אֶחָד אוֹמֵר: בְּשָׁלֹשׁ, וְאֶחָד אוֹמֵר: בְּחָמֵשׁ – עֵדוּתָן בְּטֵילָה. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: קַיֶּימֶת. אֶחָד אוֹמֵר: בְּחָמֵשׁ, וְאֶחָד אוֹמֵר: בְּשֵׁשׁ – עֵדוּתָן בְּטֵילָה, שֶׁבְּחָמֵשׁ – חַמָּה בַּמִּזְרָח, וּבְשֵׁשׁ – חַמָּה בַּמַּעֲרָב.

גמרא עַד הֵיכָא? רַבִּי יָסָא בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן: עַד רוֹב הַחֹדֶשׁ. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: כְּגוֹן הָעִירְנִין הַלָּלוּ. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: אֵינָן כְּלוּם. וְאָמַר רַבִּי יָסָא, כְּגוֹן אֲנָא, דְּמִן יוֹמוֹי לָא צַלֵּית מוּסָפָא מִן דְּלָא יָדַע אֵימַת יַרְחָא.

רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: מִשֵּׁשׁ שָׁעוֹת וּלְמַעְלָן מִדְּבְרֵיהֶן. רַבִּי יוּדָה אוֹמֵר: מִשִּׁשָּׁה שָׁעוֹת וּלְמַעְלָן דִּבְרֵי תוֹרָה. מַאי טַעְמָא דְּרַבִּי מֵאִיר? (שמות יב) **אַךְ בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן** – זֶה חֲמִשָּׁה עָשָׂר. יָכוֹל מִשֶּׁתְּחַשֵּׁךְ? תַּלְמוּד לוֹמַר: **אַךְ** – חֵלֶק. הָא כֵּיצַד? תֵּן לוֹ שָׁעָה אַחַת קוֹדֶם שְׁקִיעַת הַחַמָּה.

מַאי טַעְמָא דְּרַבִּי יְהוּדָה? **אַךְ בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן** – זֶה אַרְבָּעָה עָשָׂר. יָכוֹל כָּל הַיּוֹם? תַּלְמוּד לוֹמַר: **אַךְ** – חֵלֶק, חֶצְיוֹ לְחָמֵץ וְחֶצְיוֹ לְמַצָּה.

מְחַלְפַת שִׁיטַת רַבִּי מֵאִיר! תַּמָּן אָמַר: **אַךְ** – לְרַבּוֹת, וְכָא אָמַר: **אַךְ** – לְמַעֵט! אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר אַבּוּדְמִי: מִיעָטוֹ שֶׁאֵינוֹ מְחַמֵּץ [בְּחָמֵץ]. רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: (דברים טז) **לֹא תֹאכַל עָלָיו חָמֵץ** – עַל אֲכִילָתוֹ. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: **לֹא תֹאכַל עָלָיו חָמֵץ** – עַל עֲשִׂיָּיתוֹ. רַבִּי יוּדָן אִית לֵיהּ, עֲשֵׂה

[דף כ"ו ע"א]

וְלֹא תַעֲשֶׂה עַל אֲכִילָתוֹ, עֲשֵׂה וְלֹא תַעֲשֶׂה עַל בִּיעוּרוֹ. עֲשֵׂה עַל אֲכִילָתוֹ (דברים טז), **שִׁבְעַת יָמִים תֹּאכַל עָלָיו מַצּוֹת** – לֹא חָמֵין. כָּל לֹא תַעֲשֶׂה שֶׁבָּא מִכֹּחַ עֲשֵׂה – עֲשֵׂה הוּא. וְלֹא תַעֲשֶׂה עַל אֲכִילָתוֹ (שם), **לֹא תֹאכַל עָלָיו חָמֵץ**.

עֲשֵׂה עַל בִּיעוּרוֹ, (שמות יב) **שִׁבְעַת יָמִים תַּשְׁבִּיתוּ שְׂאֹר מִבָּתֵּיכֶם.** לֹא תַעֲשֶׂה עַל בִּיעוּרוֹ, (שם) **שִׁבְעַת יָמִים שְׂאֹר לֹא יִמָּצֵא בְּבָתֵּיכֶם.**

הָא רַבִּי מֵאִיר אָמַר מִשְּׁשָׁה שָׁעוֹת וּלְמַעְלָן מִדְּבְרֵיהֶן, שִׁשִּׁית אֲסוּרָה מִשּׁוּם גָּדֵר, חֲמִשִּׁית לָמָּה מִשּׁוּם גָּדֵר. וְיֵשׁ גָּדֵר לְגָדֵר? אֶלָּא חֲמִשִּׁית מִתְחַלְּפָה בַּשְּׁבִיעִית.

מִתְחַלְּפָה שִׁיטַת רַבִּי יְהוּדָה! תַּמָּן אָמַר: אֵין חֲמִישִׁית מִתְחַלֶּפֶת בַּשְּׁבִיעִית, וְכָא אָמַר: חֲמִישִׁית מִתְחַלֶּפֶת בַּשְּׁבִיעִית! אָמַר רַבִּי יוֹסֵי: תַּמָּן – הַדָּבָר מָסוּר לַנָּשִׂים, וְהֵן עֲצֵילוֹת, הָכָא – הַדָּבָר מָסוּר לְבֵית דִּין, וְהֵן זְרִיזִין.

אָמַר רַבִּי יוֹסֵי בִּי רַבִּי בּוֹן: תַּמָּן – תְּחִילַת חֲמִישִׁית סוֹף שְׁבִיעִית, הָכָא – סוֹף חֲמִישִׁית תְּחִילַת שְׁבִיעִית. וְתָנֵי כֵּן: תְּחִילַת חָמֵשׁ – חַמָּה בַּמִּזְרָח, וְסוֹף שֶׁבַע – חַמָּה בַּמַּעֲרָב, לְעוֹלָם אֵין חַמָּה נוֹטָה לַמַּעֲרָב אֶלָּא בְּסוֹף שֶׁבַע.

הֲלָכָה ד' מתני' הָיוּ מַכְנִיסִין אֶת הַשֵּׁנִי וּבוֹדְקִין אוֹתוֹ. נִמְצְאוּ דִבְרֵיהֶן מְכוּוָנִין – פּוֹתְחִין לְזִכּוּת.

אָמַר אֶחָד מִן הָעֵדִים: "יֵשׁ לִי לְלַמֵּד עָלָיו זְכוּת". אוֹ אֶחָד מִן הַתַּלְמִידִים: "יֵשׁ לִי לְלַמֵּד עָלָיו חוֹבָה" – מְשַׁתְּקִין אוֹתוֹ. אָמַר אֶחָד מִן הַתַּלְמִידִים: "יֵשׁ לִי לְלַמֵּד עָלָיו זְכוּת" – מַעֲלִין וּמוֹשִׁיבִין אוֹתוֹ עִמָּהֶן, וְלֹא הָיָה יוֹרֵד מִשָּׁם כָּל הַיּוֹם. אִם יֵשׁ מַמָּשׁ בִּדְבָרָיו – שׁוֹמְעִין לוֹ.

אֲפִילּוּ הוּא אָמַר: "יֵשׁ לִי לְלַמֵּד עַל עַצְמִי זְכוּת" – שׁוֹמְעִין לוֹ, וּבִלְבַד שֶׁיְּהֵא מַמָּשׁ בִּדְבָרָיו.

גמרא תָּנֵי: אִם מָצְאוּ לוֹ זְכוּת – פָּטְרוּהוּ. אִם לָאו – מַעֲבִירִין דִּינוֹ, וּמְזַדְווּגִין זוּגוֹת, וּמְמַעֲטִין בְּמַאֲכָל. וְלֹא הָיוּ שׁוֹתִין יַיִן, וְנוֹשְׁאִין וְנוֹתְנִין כָּל הַלַּיְלָה. וּלְמָחָר מַשְׁכִּימִין וּבָאִין, וְחַזָּנֵי כְּנֵיסִיּוֹת מְחַזְּרִין אַחֲרֵיהֶן, וְאוֹמֵר: אִישׁ פְּלוֹנִי מְחַיֵּיב הָיִיתִי וּמְחַיֵּיב אֲנִי. מְזַכֶּה הָיִיתִי וּמְזַכֶּה אֲנִי. מְחַיֵּיב הָיִיתִי וּמְזַכֶּה אֲנִי – שׁוֹמְעִין לוֹ. מְזַכֶּה הָיִיתִי וּמְחַיֵּיב אֲנִי – לְמַד תְּחִילָּה.

תָּנֵי: טָעָה אֶחָד מִן הַדַּיָּינִין,

[דף כ"ו ע"ב] אִם הָיָה מְזַכֶּה – סוֹפְרֵי הַדַּיָּינִין מַזְכִּירִין אוֹתוֹ. אִם הָיָה מְחַיֵּיב – אוֹמְרִים לוֹ: לְמַד תְּחִילָּה.

אָמַר רַבִּי לָא: מִפְּנֵי מָה כּוֹתְבִין דִּבְרֵי הַמְזַכֶּה? מִפְּנֵי הַמְחַיֵּיב, שֶׁמָּא תִּיטָּרֵף דַּעְתּוֹ, וְאֵין חַלִּיף מִילָּא, יֵימְרוּן לֵיהּ: הֲדָא אָמְרַתְּ, הֲדָא לֹא אָמְרַתְּ. צְרִיכָה שְׁנֵי עֵדִים (יָמִים), נִמְצָא דִּינוֹ מִשְׁתַּקֵּעַ.

רַבִּי יוֹסֵי בִּי רַבִּי בּוֹן אָמַר: מִפְּנֵי הַמְזַכֶּה.

הֲלָכָה ה' מתני' אִם מָצְאוּ לוֹ זְכוּת – פְּטָרוּהוּ, וְאִם לָאו – מַעֲבִירִין דִּינוֹ לְמָחָר, וּמְזַדְּווּגִין זוּגוֹת זוּגוֹת, מְמַעֲטִין בְּמַאֲכָל, וְלֹא הָיוּ שׁוֹתִין יַיִן כָּל הַיּוֹם. וְנוֹשְׁאִין וְנוֹתְנִין כָּל הַלַּיְלָה, וְלַמָּחֳרָת מַשְׁכִּימִין וּבָאִין. הַמְזַכֶּה אוֹמֵר: אֲנִי מְזַכֶּה וּמְזַכֶּה אֲנִי בְּמָקוֹמִי, וְהַמְחַיֵּב אוֹמֵר: אֲנִי הוּא הַמְחַיֵּב וּמְחַיֵּב אֲנִי בְּמָקוֹמִי. הַמְלַמֵּד חוֹבָה – מְלַמֵּד זְכוּת. אֲבָל הַמְלַמֵּד זְכוּת – אֵינוֹ יָכוֹל לַחֲזוֹר וּלְלַמֵּד חוֹבָה.

וְאִם טָעוּ בַּדָּבָר – סוֹפְרֵי הַדַּיָּנִין מַזְכִּירִין אוֹתָן. אִם מָצְאוּ לוֹ זְכוּת – פְּטָרוּהוּ.

וְאִם לָאו – עוֹמְדִין עַל הַמְּנָיָן. שְׁנַיִם עָשָׂר מְזַכִּין וְאַחַד עָשָׂר מְחַיְּבִין – זַכַּאי. שְׁנַיִם עָשָׂר מְחַיְּבִין וְאַחַד עָשָׂר מְזַכִּין, וַאֲפִילּוּ עֶשְׂרִים וּשְׁנַיִם מְזַכִּין אוֹ מְחַיְּבִין, וְאֶחָד אוֹמֵר אֵינִי יוֹדֵעַ – יוֹסִיפוּ הַדַּיָּנִים.

עַד כַּמָּה מוֹסִיפִין? שְׁנַיִם שְׁנַיִם, עַד שִׁבְעִים וְאֶחָד. שִׁלּשִׁים וְשִׁשָּׁה מְזַכִּין, וּשְׁלּשִׁים וַחֲמִשָּׁה מְחַיְּבִין – זַכַּאי. שִׁלּשִׁים וְשִׁשָּׁה מְחַיְּבִין, שִׁלּשִׁים וַחֲמִשָּׁה מְזַכִּין – דָּנִין אֵלּוּ בְּנֶגֶד אֵלּוּ, עַד שֶׁיִּוָּרֵא אֶחָד מִן הַמְחַיְּבִין דִּבְרֵי הַמְזַכִּין.

גמרא תָּנֵי: אֶחָד מִן הָעֵדִים שֶׁאָמַר: "יֵשׁ לִי לְלַמֵּד עָלָיו זְכוּת". וּבָא חֲבֵירוֹ וְסִיְּיעוֹ, וּבָא חֲבֵירוֹ וְסִיְּיעוֹ, אֶת מִי מְמַנִּין? לָרִאשׁוֹן, לַשֵּׁנִי, לִשְׁנֵיהֶן? נִישְׁמְעִינָהּ מֵהָדָא דְרַבִּי יוֹחָנָן: וְהוּא שֶׁנִּזְדַּמְּנָה מִפִּי עַצְמוֹ – אֵין מוֹשִׁיבִין אוֹתוֹ דַּיָּין. חֲרִי שֶׁנִּזְדַּמְּנָה מִפִּי עַצְמוֹ, וְנִמְצָא עֵד וְדַיָּין, לֹא מָצִינוּ עֵד נַעֲשָׂה דַּיָּין.

אָמַר בְּדֵינֵי מָמוֹנוֹת: נִזְדַּקֵּק הַדִּין. וְהַגָּדוֹל שֶׁבַּדַּיָּנִין אוֹמֵר: נִזְדַּקֵּק הַדִּין. תָּנֵי: לָמָּה מוֹסִיפִין דַּיָּנִין? שֶׁאִם הָיוּ שְׁנַיִם מִן הָרִאשׁוֹנִים מְזַכִּין,

[דף כ"ז ע"א]

וְאֶחָד מִן הָאַחֲרוֹנִים – לִיגְמֹר הַדִּין בִּשְׁלּשָׁה. אָמַר רַבִּי לָא: מִכֵּיוָן שֶׁנִּרְאָה דִּינוֹ לִיגְמֹר בְּאַרְבָּעָה – אֵין גּוֹמְרִין אוֹתוֹ בִּשְׁלּשָׁה.

אָמַר רַבִּי יוֹסֵי: וְתִשְׁמַע מִינָּהּ: שְׁלּשָׁה שֶׁדָּנוּ, וּמֵת אֶחָד מֵהֶן – חוֹתְמִין בִּשְׁנַיִם, וְכוֹתְבִין: "אַף עַל פִּי שֶׁהָתַמְנוּ בִּשְׁנַיִם, בִּשְׁלּשָׁה דָּנְנוּ".

אָמַר רַבִּי חַגַּיי: מַתְנִיתָא אָמְרָה כֵן, הַדַּיָּנִין חוֹתְמִין בּוֹ מִקְמַטָּה אוֹ הָעֵדִים. וּלְמֵידִין מִידַּת הַדִּין מִפְּרוֹזְבּוּל? אַשְׁכַּח תָּנֵי: הוּא לָמֵד מִידַּת הַדִּין מִפְּרוֹזְבּוּל.

לֹא רָאָה – רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: זַכַּאי. רֵישׁ לָקִישׁ אָמַר: חַיָּיב. אָמַר לֵיהּ רַבִּי יוֹחָנָן: וַהֲלֹא זַכַּאי הוּא! וְלָמָּה דָּנִין אֵילּוּ בְּנֶגֶד אֵילּוּ? שֶׁלֹּא יֵרָאֶה דִּין זֶה יוֹצֵא מֵעִמָּעָם.

הַדָּרָן עָלָךְ פֶּרֶק חָיוּ בּוֹדְקִין

~ פֶּרֶק שִׁשִּׁי ~

הֲלָכָה א' מתני' נִגְמַר הַדִּין – מוֹצִיאִין אוֹתוֹ לִסּוֹקְלוֹ. וּבֵית הַסְּקִילָה הָיָה חוּץ לְבֵית דִּין, שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא כד): **הוֹצֵא אֶת הַמְקַלֵּל מִחוּץ לַמַּחֲנֶה.** וְאֶחָד עוֹמֵד עַל פֶּתַח בֵּית דִּין, וְהַסּוֹדָרִין בְּיָדוֹ,

תוֹסֶפְתָּא

מַסֶּכֶת בְּכוֹרוֹת פֶּרֶק רִאשׁוֹן

א. הַלּוֹקֵחַ עֻבָּר חֲמוֹרוֹ שֶׁל עוֹבֵד כּוֹכָבִים, וְהַמּוֹכֵר לוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ רַשַּׁאי, וְהַמַּשְׁתַּתֵּף לוֹ, הַנּוֹתֵן לוֹ בְּקַבָּלָה - פָּטוּר מִן הַבְּכוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר (בְּמִדְבַּר ג, יג): ״בִּישְׂרָאֵל״ - וְלֹא בַּאֲחֵרִים. וְכֵן אַתָּה אוֹמֵר בַּכֹּהֲנִים וּבַלְוִיִּם, מִפְּנֵי שֶׁהַכֹּהֲנִים וְהַלְוִיִּם חַיָּבִין בַּבְּכוֹר בְּהֵמָה טְהוֹרָה, יָכוֹל יְהוּ חַיָּבִין בִּבְכוֹר בְּהֵמָה טְמֵאָה? תַּלְמוּד לוֹמַר (שָׁם ח, יז): ״בָּאָדָם וּבַבְּהֵמָה״ - אֶת שֶׁיֵּשׁ לְךָ בּוֹ בָּאָדָם, יֵשׁ לְךָ בּוֹ בַּבְּהֵמָה, אֶת שֶׁאֵין לְךָ בּוֹ בָּאָדָם - אֵין לְךָ בּוֹ בַּבְּהֵמָה, יָצְאוּ לְוִיִּם מִבְּכוֹר בְּהֵמָה טְמֵאָה, אֲבָל אֵין נוֹתְנִין פִּדְיוֹן הַבֵּן וּפִדְיוֹן פֶּטֶר חֲמוֹר, אֶלָּא לַכֹּהֲנִים בִּלְבַד.

ב. בְּכָל בְּהֵמָה טְמֵאָה אֵין לְךָ שֶׁחַיָּב בִּבְכוֹרָה אֶלָּא חֲמוֹר בִּלְבַד. בְּכָל חַיָּה אֵין לְךָ שֶׁאָסוּר מִשּׁוּם מְחִיר אֶלָּא כֶּלֶב בִּלְבַד. הָיָה רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: כָּל הַמַּקְנִים מִצְוֹת פֶּטֶר חֲמוֹר - מַעֲלִין עָלָיו כְּאִלּוּ קִיֵּם מִצְוֹת בְּהֵמָה טְמֵאָה כֻּלָּהּ, וְכָל הַמְבַטֵּל מִצְוֹת פֶּטֶר חֲמוֹר מַעֲלִין עָלָיו כְּאִלּוּ בִּטֵּל מִצְוֹת בְּהֵמָה טְמֵאָה כֻּלָּהּ. רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי אוֹמֵר: הֲרֵי הוּא אוֹמֵר (בְּמִדְבַּר יח, יז): ״אַךְ בְּכוֹר שׁוֹר אוֹ בְכוֹר כֶּשֶׂב אוֹ בְכוֹר עֵז לֹא תִפְדֶּה קֹדֶשׁ הֵם״. ״בְּכוֹר שׁוֹר״ - עַד שֶׁיִּהֵא הַיּוֹלֵד וְהַנּוֹלָד שׁוֹר. בְּכוֹר כֶּשֶׂב - עַד שֶׁיִּהֵא הַיּוֹלֵד וְהַנּוֹלָד כֶּשֶׂב. בְּכוֹר עֵז - עַד שֶׁיִּהֵא הַיּוֹלֵד וְהַנּוֹלָד עֵז. וְאִם יֵשׁ בּוֹ מִקְצָת סִימָנִים דּוֹמוֹת לְאִמּוֹ - חַיָּב בַּבְּכוֹרָה.

ג. בְּהֵמָה טְהוֹרָה שֶׁיָּלְדָה מִין בְּהֵמָה טְמֵאָה - מָתַר בָּאֲכִילָה. וְאִם יֵשׁ בּוֹ מִקְצָת סִימָנִין - חַיָּב בִּבְכוֹרָה. וּטְמֵאָה שֶׁיָּלְדָה בְּהֵמָה טְהוֹרָה - אָסוּר בָּאֲכִילָה, שֶׁהַיּוֹצֵא מִן הַטָּמֵא - טָמֵא. וְהַיּוֹצֵא מִן הַטָּהוֹר - טָהוֹר.

ד. דָּג טָמֵא שֶׁבָּלַע דָּג טָהוֹר - מָתַר בָּאֲכִילָה. וְטָהוֹר שֶׁבָּלַע דָּג - טָמֵא אָסוּר בָּאֲכִילָה, לְפִי שֶׁאֵין גִּדּוּלָיו.

הַשָּׁלֵם

ה. מִפְּנֵי מַה אָמְרוּ דִּבֵּשׁ דְּבוֹרִים מֻתָּר? שֶׁאֵין מוֹצִיאוֹת אוֹתוֹ, אֶלָּא מַכְנִיסוֹת אוֹתוֹ. דִּבַּשׁ הַדְּיוּיִן - אָסוּר, שֶׁאֵינוֹ אֶלָּא רִיר. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: מַה תַּלְמוּד לוֹמַר ״גָּמָל, גָּמָל״ שְׁתֵּי פְּעָמִים? לְרַבּוֹת אֶת הַגָּמָל הַנּוֹלָד מִן הַפָּרָה, כְּנוֹלַד מִן הַגַּמָּלָה, וְאִם רְאִשָּׁהּ וְרֻבָּהּ דּוֹמֶה לְאִמּוֹ - מֻתָּר בְּאֲכִילָה. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: הַיּוֹצֵא מִן הַטָּמֵא - טָמֵא, וְהַיּוֹצֵא מִן הַטָּהוֹר - טָהוֹר, שֶׁאֵין בְּהֵמָה טְמֵאָה יוֹלֶדֶת מִן הַטְּהוֹרָה, וְלֹא טְהוֹרָה יוֹלֶדֶת מִן הַטְּמֵאָה, וְלֹא גַּסָּה מִדַּקָּה, וְלֹא דַּקָּה מִגַּסָּה, וְלֹא אָדֹם מִכֻּלָּן, וְלֹא כֻלָּן מֵאָדֹם, אַף עַל פִּי שֶׁאָמְרוּ: בְּהֵמָה טְהוֹרָה דַּקָּה - יוֹלֶדֶת לַחֲמִשָּׁה חֲדָשִׁים, בְּהֵמָה טְהוֹרָה גַּסָּה - לְתִשְׁעָה חֳדָשִׁים, בְּהֵמָה טְמֵאָה גַּסָּה - לְשָׁנִים עָשָׂר חֹדֶשׁ, הַכֶּלֶב - לַחֲמִשִּׁים יוֹם, חָתוּל - לַחֲמִשִּׁים וּשְׁנַיִם יוֹם, חֲזִיר - לְשִׁשִּׁים יוֹם, שׁוּעָל וְכָל שְׁרָצִים - לְשִׁשָּׁה חֳדָשִׁים. הַזְּאֵב, וְהָאֲרִי, וְהַדֹּב, וְהַנָּמֵר, וְהַבַּרְדְּלָס, וְהַפִּיל, וְהַקּוֹף, וְהַקִּפּוֹד - לְשָׁלֹשׁ שָׁנִים, וְהַנָּחָשׁ - לְשִׁבַּע שָׁנִים. הַדּוֹלְפִינִין - מוֹלִידִין וּמְגַדְּלִין כְּאָדָם. דָּג טָמֵא - מַשְׁרִיץ, דָּג טָהוֹר - מַטִּיל בֵּיצִים. קִרְבֵי דָּגִים וְעֲבָרָן - אֵין נֶאֱכָלִין אֶלָּא מִן הַמְּמֻחֶה. הָעוֹף - נֶאֱכָל בַּמְּסֹרֶת, נֶאֱמָן צַיָּד לוֹמַר: ׳עוֹף זֶה טָהוֹר׳.

ו. פָּרָה שֶׁיָּלְדָה מִין שֶׂה - אֵין פּוֹדִין בּוֹ פֶּטֶר חֲמוֹר, שֶׁכָּל מָקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר ״שֶׂה״ תּוֹפֵס כְּבָשִׂים וְעִזִּים גְּדוֹלִים וּקְטַנִּים, זְכָרִים וּנְקֵבוֹת תְּמִימִים וּבַעֲלֵי מוּמִין, פּוֹדֶה בּוֹ שׁוֹנֶה וּמְשַׁלֵּשׁ, וּמְבִיאוֹ בְּנֶדֶר וּנְדָבָה לְחַטָּאתוֹ וְלַאֲשָׁמוֹ, וְחַיָּב בַּבְּכוֹרָה וּבְמַתָּנוֹת. רַבִּי אֶלְעָזָר אוֹמֵר: הַכִּלְאַיִם מִן הָרֶחֶל, וּמִן הַגְּדִי - פּוֹדִין בּוֹ. מִן הַחַיָּה - אֵין פּוֹדִין בּוֹ. כְּשֵׁם שֶׁאֵין פּוֹדִין בִּשְׁחוּטָה - כָּךְ אֵין פּוֹדִין בְּפָטֶר חֲמוֹר שֶׁמֵּת. פֶּטֶר חֲמוֹר - מִצְוָתוֹ לְקַיְּמוֹ שְׁלֹשִׁים יוֹם, מִכָּאן וְאֵילָךְ, אוֹ פּוֹדוֹ, אוֹ עוֹרְפוֹ. מִכַּמָּה לֹא יִפְחוֹת? רַבִּי יוֹסֵי בֶּן רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: לֹא יִפְחוֹת מִשָּׁוֶה שֶׁקֶל. אֵיזֶה הוּא פִּדְיוֹן פֶּטֶר חֲמוֹר? הַנִּכְנָס לַדִּיר לְהִתְעַשֵּׂר, יִשְׂרָאֵל שֶׁהָיוּ לוֹ סְפֵקוֹת, וְעָמַד

תּוֹסֶפְתָּא

וּפְדָאָן. וְכֵן כֹּהֵן שֶׁיִּרַשׁ אֶת אָבִיו וְאֶת אִמּוֹ יִשְׂרָאֵל, אוֹ שֶׁנִּתַּן לוֹ בְּמַתָּנָה פֶּטֶר חֲמוֹר לִפְדּוֹתוֹ. אֵיזֶה הוּא פִּדְיוֹן פֶּטֶר חֲמוֹר? הַנִּכְנָס לַדִּיר לְהִתְעַשֵּׂר, הֲרֵי שֶׁיֵּשׁ לוֹ פֶּטֶר חֲמוֹר - אֵין לוֹ לִפְדּוֹתוֹ. אָמַר לוֹ כֹּהֵן: ׳תְּנֵהוּ לִי וַאֲנִי פּוֹדֶה אוֹתוֹ׳ - הֲרֵי זֶה לֹא יִתְּנֶנּוּ לוֹ, אֶלָּא אִם כֵּן יוֹדֵעַ שֶׁהוּא פּוֹדֶה אוֹתוֹ. עוֹרְפוֹ בְּקוֹפֵץ מֵאַחֲרָיו וְקוֹבְרוֹ, וְאָסוּר בַּהֲנָאָה. לֹא יְמִיתֶנּוּ לֹא בַּמַּקֵּל וְלֹא בַּקֶּנֶה, וְלֹא יִנְעוֹל דֶּלֶת בְּפָנָיו בִּשְׁבִיל שֶׁיָּמוּת, וְאִם עָשָׂה כֵּן - הֲרֵי זֶה יָצָא. בְּחַיָּיו - אָסוּר בְּגִזָּה וּבַעֲבוֹדָה. וְרַבִּי שִׁמְעוֹן מַתִּיר, וּבְכוֹר אָדָם - מָתָר בְּכֻלָּן. חֲמוֹרָה שֶׁלֹּא בְכָרָה וְיָלְדָה שְׁנֵי זְכָרִים - נוֹתֵן טָלֶה אֶחָד לַכֹּהֵן, זָכָר וּנְקֵבָה - מַפְרִישׁ טָלֶה וְהוּא לְעַצְמוֹ. חֲמוֹר וְטָלֶה שֶׁהֵיוּ בְכוֹרוֹ, וְיָלְדוּ שְׁנֵי זְכָרִים - נוֹתֵן שְׁנֵי טְלָאִים לַכֹּהֵן. זָכָר וּנְקֵבָה אוֹ שְׁנֵי זְכָרִים וּנְקֵבָה - נוֹתֵן טָלֶה אֶחָד לַכֹּהֵן. שְׁתֵּי נְקֵבוֹת וְזָכָר, אוֹ שְׁנֵי זְכָרִים וּשְׁתֵּי נְקֵבוֹת, וְאֵין יוֹדֵעַ - אֵין כָּאן לַכֹּהֵן כְּלוּם, אֶלָּא מַפְרִישׁ טָלֶה אֶחָד, וּפוֹדֶה בּוֹ כָּל אֶחָד וְאֶחָד לְעַצְמוֹ.

מַסֶּכֶת בְּכוֹרוֹת פֶּרֶק שֵׁנִי

א. הַלּוֹקֵחַ עֻבָּר פָּרָתוֹ שֶׁל עוֹבֵד כּוֹכָבִים, וְהַמּוֹכֵר לוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ רַשַּׁאי, וְהַמְשַׁתֵּתֵף לוֹ, וְהַנּוֹתֵן לוֹ בְּשֻׁתָּפוּת, וְהַמְקַבֵּל הֵימֶנּוּ, וְהַנּוֹתֵן לוֹ בְּקַבָּלָה - פָּטוּר מִן הַבְּכוֹרָה. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אַף הַמְקַבֵּל מִן הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ רַשַּׁאי - הֲרֵי זֶה מַעֲלֶה בִּשְׁוִיו, וְנוֹתֵן חֲצִי דְּמָיו לַכֹּהֵן, וְהַנּוֹתֵן לוֹ בְּקַבָּלָה, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ רַשַּׁאי - הֲרֵי זֶה מַעֲלֶה אוֹתוֹ, וְאֶפְלוּ עֶשָׂרָה בִּשְׁוִיו, לִתֵּן דְּמָיו לַכֹּהֵן. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: הוֹאִיל וְאֶצְבַּע הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים בְּאֶמְצַע - פָּטוּר מִן הַבְּכוֹרָה.

ב. בְּהֵמַת הַמִּדְבָּר, וּבְהֵמַת הַקֹּדֶשׁ, וּבְהֵמַת הַגֵּר שֶׁמֵּת, וְאֵין לוֹ יוֹרְשִׁים - פְּטוּרָה מִן הַבְּכוֹרָה, וּבְהֵמַת אַרְנוֹנָה - חַיֶּבֶת בַּבְּכוֹרָה.

ג. כָּל הַקָּדָשִׁים שֶׁקָּדַם מוּמָן קְבוּעַ לְהֶקְדֵּשָׁן וְנִפְדּוּ - חַיָּבִים בַּבְּכוֹרָה וּבַמַּתָּנוֹת - וְלָדוֹתֵיהֶן חוֹל, וְנִפְדִּים תְּמִימִין, וּמְבִיאָן לְכָל זֶבַח שֶׁיִּרְצֶה, לִפְנֵי פִדְיוֹנָם, וּמוֹעֲלִין בָּהֶן לְאַחַר פִּדְיוֹנָם, וּבֵין לִפְנֵי פִדְיוֹנָם וּבֵין לְאַחַר פִּדְיוֹנָם - אֵין עוֹשִׂין תְּמוּרָה. בֵּין לִפְנֵי פִדְיוֹנָן בֵּין לְאַחַר פִּדְיוֹנָן. הַגּוֹזֵז וְהָעוֹבֵד בָּהֶן - אֵין לוֹקֶה אֶת הָאַרְבָּעִים. כְּלָלוֹ שֶׁל דָּבָר: הֲרֵי הֵן כְּחֻלִּין לְכָל דָּבָר, וְאֵין בָּהֶן אֶלָּא עִלּוּי מְצוֹת בִּלְבַד. אֲבָל אִם קָדַם הֶקְדֵּשָׁן אֶת מוּמָן, אוֹ מוּם עוֹבֵר לְהֶקְדֵּשָׁן, וּלְאַחַר מִכֵּן נוֹלַד לָהֶן מוּם קָבוּעַ, וְנִפְדּוּ - פְּטוּרִין מִן הַבְּכוֹרָה וּמִן הַמַּתָּנוֹת, וְלָדוֹתֵיהֶן קֹדֶשׁ, וְאֵין נִפְדִּין תְּמִימִין, וְאֵין מְבִיאָן לְכָל זֶבַח שֶׁיִּרְצֶה, וְלִפְנֵי פִדְיוֹנָן מוֹעֲלִין בָּהֶן, וּלְאַחַר פִּדְיוֹנָן - אֵין מוֹעֲלִין בָּהֶן, וּבֵין לִפְנֵי פִדְיוֹנָן וּבֵין לְאַחַר פִּדְיוֹנָן - עוֹשִׂין תְּמוּרָה. וּבֵין לִפְנֵי פִדְיוֹנָן וּבֵין לְאַחַר פִּדְיוֹנָן, הַגּוֹזֵז וְהָעוֹבֵד בָּהֶן - הֲרֵי זֶה לוֹקֶה אֶת הָאַרְבָּעִים, כְּלָלוֹ שֶׁל דָּבָר: הֲרֵי הֵן כְּקָדָשִׁים לְכָל דָּבָר, וְאֵין בָּהֶן אֶלָּא שֶׁהֻתְּרוּ בִּשְׁחִיטָה בִּלְבַד.

ד. הַמְקַבֵּל צֹאן בָּרָזֶל מִן הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים - וְלָדוֹת פְּטוּרִין, וְלָדֵי וְלָדוֹת - חַיָּבִין. מֵתוּ אִמָּהוֹת, וְהֶעֱמִיד הַוְּלָדוֹת תַּחַת אִמּוֹתֵיהֶן - וְלָדוֹת פְּטוּרִין, וְלָדֵי וְלָדוֹת - חַיָּבִין. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: הֵן, וְלָדוֹתֵיהֶן, וּוְלָדֵי וְלָדוֹתֵיהֶן - פְּטוּרִין מִן הַבְּכוֹרָה וּמִן הַמַּתָּנוֹת אֲפִלּוּ עַד סוֹף הָעוֹלָם.

ה. רָחֵל שֶׁיָּלְדָה מִין עֵז, וְעֵז שֶׁיָּלְדָה מִין רָחֵל - פְּטוּרָה מִן הַבְּכוֹרָה. וְאִם יֵשׁ בּוֹ מִקְצָת סִימָנִין - חַיָּב בַּבְּכוֹרָה. רָחֵלָה שֶׁלֹּא בִכְּרָה, וְיָלְדָה שְׁנֵי זְכָרִים, וְיָצְאוּ רֹאשֵׁיהֶן כְּאֶחָד. רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי אוֹמֵר: שְׁנֵיהֶן לַכֹּהֵן, שֶׁנֶּאֱמַר (שמות יג, יב): ״הַזְּכָרִים לַה׳״. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: אִי אֶפְשָׁר, אֶלָּא אֶחָד לוֹ וְאֶחָד לַכֹּהֵן. רַבִּי טַרְפוֹן אוֹמֵר: הַיָּפֶה שֶׁבְּהֶן. רַבִּי עֲקִיבָה אוֹמֵר: הַכּוֹשֵׁל שֶׁבְּהֶן. הַשְּׁנֵי יִרְעֶה עַד שֶׁיִּסְתָּאֵב, וְחַיָּב בְּמַתָּנוֹת. וְרַבִּי יוֹסֵי פּוֹטֵר. מֵת אֶחָד מֵהֶן; רַבִּי טַרְפוֹן אוֹמֵר: יַחְלִקוּ. רַבִּי עֲקִיבָה אוֹמֵר: הַמּוֹצִיא מֵחֲבֵרוֹ עָלָיו הָרְאָיָה. זָכָר וּנְקֵבָה, וְאֵין יָדוּעַ, אֵין כָּאן לַכֹּהֵן כְּלוּם, אֶלָּא זָכָר יִרְעֶה עַד שֶׁיִּסְתָּאֵב וְיֵאָכֵל בְּמוּמוֹ לַבְּעָלִים. שְׁנֵי רְחֵלִים שֶׁלֹּא בִכְּרוּ וְיָלְדוּ שְׁנֵי זְכָרִים - נוֹתֵן

הַשָּׁלֵם

לְכָל זֶבַח שֶׁיִּרְצֶה, לִפְנֵי פִדְיוֹנָם, וּמוֹעֲלִין בָּהֶן לְאַחַר פִּדְיוֹנָם, וּבֵין לִפְנֵי פִדְיוֹנָם וּבֵין לְאַחַר פִּדְיוֹנָם - אֵין עוֹשִׂין תְּמוּרָה. בֵּין לִפְנֵי פִדְיוֹנָן בֵּין לְאַחַר פִּדְיוֹנָן. הַגּוֹזֵז וְהָעוֹבֵד בָּהֶן - אֵין לוֹקֶה אֶת הָאַרְבָּעִים. כְּלָלוֹ שֶׁל דָּבָר: הֲרֵי הֵן כְּחֻלִּין לְכָל דָּבָר, וְאֵין בָּהֶן אֶלָּא עִלּוּי מְצוֹת בִּלְבַד. אֲבָל אִם קָדַם הֶקְדֵּשָׁן אֶת מוּמָן, אוֹ מוּם עוֹבֵר לְהֶקְדֵּשָׁן, וּלְאַחַר מִכֵּן נוֹלַד לָהֶן מוּם קָבוּעַ, וְנִפְדּוּ - פְּטוּרִין מִן הַבְּכוֹרָה וּמִן הַמַּתָּנוֹת, וְלָדוֹתֵיהֶן קֹדֶשׁ, וְאֵין נִפְדִּין תְּמִימִין, וְאֵין מְבִיאָן לְכָל זֶבַח שֶׁיִּרְצֶה, לִפְנֵי פִדְיוֹנָן, וּמוֹעֲלִין בָּהֶן, וּלְאַחַר פִּדְיוֹנָן - אֵין מוֹעֲלִין בָּהֶן, וּבֵין לִפְנֵי פִדְיוֹנָן וּבֵין לְאַחַר פִּדְיוֹנָן - עוֹשִׂין תְּמוּרָה. וּבֵין לִפְנֵי פִדְיוֹנָן וּבֵין לְאַחַר פִּדְיוֹנָן, הַגּוֹזֵז וְהָעוֹבֵד בָּהֶן - הֲרֵי זֶה לוֹקֶה אֶת הָאַרְבָּעִים, כְּלָלוֹ שֶׁל דָּבָר: הֲרֵי הֵן כְּקָדָשִׁים לְכָל דָּבָר, וְאֵין בָּהֶן אֶלָּא שֶׁהֻתְּרוּ בִּשְׁחִיטָה בִּלְבַד.

ד. הַמְקַבֵּל צֹאן בָּרָזֶל מִן הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים - וְלָדוֹת פְּטוּרִין, וְלָדֵי וְלָדוֹת - חַיָּבִין. מֵתוּ אִמָּהוֹת, וְהֶעֱמִיד הַוְּלָדוֹת תַּחַת אִמּוֹתֵיהֶן - וְלָדוֹת פְּטוּרִין, וְלָדֵי וְלָדוֹת - חַיָּבִין. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: הֵן, וְלָדוֹתֵיהֶן, וּוְלָדֵי וְלָדוֹתֵיהֶן - פְּטוּרִין מִן הַבְּכוֹרָה וּמִן הַמַּתָּנוֹת אֲפִלּוּ עַד סוֹף הָעוֹלָם.

ה. רָחֵל שֶׁיָּלְדָה מִין עֵז, וְעֵז שֶׁיָּלְדָה מִין רָחֵל - פְּטוּרָה מִן הַבְּכוֹרָה. וְאִם יֵשׁ בּוֹ מִקְצָת סִימָנִין - חַיָּב בַּבְּכוֹרָה. רָחֵלָה שֶׁלֹּא בִכְּרָה, וְיָלְדָה שְׁנֵי זְכָרִים, וְיָצְאוּ רֹאשֵׁיהֶן כְּאֶחָד. רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי אוֹמֵר: שְׁנֵיהֶן לַכֹּהֵן, שֶׁנֶּאֱמַר (שמות יג, יב): ״הַזְּכָרִים לַה׳״. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: אִי אֶפְשָׁר, אֶלָּא אֶחָד לוֹ וְאֶחָד לַכֹּהֵן. רַבִּי טַרְפוֹן אוֹמֵר: הַיָּפֶה שֶׁבְּהֶן. רַבִּי עֲקִיבָה אוֹמֵר: הַכּוֹשֵׁל שֶׁבְּהֶן. הַשְּׁנֵי יִרְעֶה עַד שֶׁיִּסְתָּאֵב, וְחַיָּב בְּמַתָּנוֹת. וְרַבִּי יוֹסֵי פּוֹטֵר. מֵת אֶחָד מֵהֶן; רַבִּי טַרְפוֹן אוֹמֵר: יַחְלִקוּ. רַבִּי עֲקִיבָה אוֹמֵר: הַמּוֹצִיא מֵחֲבֵרוֹ עָלָיו הָרְאָיָה. זָכָר וּנְקֵבָה, וְאֵין יָדוּעַ, אֵין כָּאן לַכֹּהֵן כְּלוּם, אֶלָּא זָכָר יִרְעֶה עַד שֶׁיִּסְתָּאֵב וְיֵאָכֵל בְּמוּמוֹ לַבְּעָלִים. שְׁנֵי רְחֵלִים שֶׁלֹּא בִכְּרוּ וְיָלְדוּ שְׁנֵי זְכָרִים - נוֹתֵן

תּוֹסֶפְתָּא

שְׁנֵיהֶן לַכֹּהֵן. זָכָר וּנְקֵבָה - זָכָר לַכֹּהֵן. שְׁנֵי זְכָרִים וּנְקֵבָה - אֶחָד לוֹ וְאֶחָד לַכֹּהֵן. רַבִּי טַרְפוֹן אוֹמֵר: הַיָּפֶה שֶׁבָּהֶן. רַבִּי עֲקִיבָה אוֹמֵר: הַכּוֹשֵׁל שֶׁבָּהֶן. הַכּוֹי - יִרְעֶה עַד שֶׁיִּסְתָּאֲבוּ וְחֵיָב בְּמַתָּנוֹת. וְרַבִּי יוֹסֵי פּוֹטֵר אֶחָד מֵהֶן. רַבִּי טַרְפוֹן אוֹמֵר: יַחֲלֹקוּ. רַבִּי עֲקִיבָה אוֹמֵר: הַמּוֹצִיא מֵחֲבֵרוֹ עָלָיו הָרְאָיָה. שְׁתֵּי נְקֵבוֹת וְזָכָר, אוֹ שְׁנֵי זְכָרִים וּשְׁתֵּי נְקֵבוֹת, וְאֵין יָדוּעַ - אֵין כָּאן לַכֹּהֵן כְּלוּם, אֶלָּא הַזְּכָרִים יִרְעוּ עַד שֶׁיִּסְתָּאֲבוּ וְיֵאָכְלוּ בְּמוּמָן לַבְּעָלִים. אַחַת בִּכְרָה וְאַחַת שֶׁלֹּא בִכְרָה, וְיִלְּדוּ שְׁנֵי זְכָרִים, אֶחָד לוֹ וְאֶחָד לַכֹּהֵן. רַבִּי טַרְפוֹן אוֹמֵר: הַיָּפֶה שֶׁבָּהֶן. רַבִּי עֲקִיבָה אוֹמֵר: הַכּוֹשֵׁל שֶׁבָּהֶן. הַשֵּׁנִי - יִרְעֶה עַד שֶׁיִּסְתָּאֵב, וְחֵיָב בַּמַּתָּנוֹת. רַבִּי יוֹסֵי פּוֹטֵר, שֶׁהָיָה רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: כָּל שֶׁחֶלְיָפָיו בִּידֵי כֹּהֵן - פָּטוּר מִן הַמַּתָּנוֹת, וְרַבִּי מֵאִיר מְחַיֵּב, שֶׁהָיָה אוֹמֵר, אִם בְּכוֹר - יִתְּנֵהוּ לִי. וְאִם לָאו - יִתֵּן לִי מַתָּנוֹתָיו. מֵת אֶחָד מֵהֶן; רַבִּי טַרְפוֹן אוֹמֵר: יַחֲלֹקוּ. רַבִּי עֲקִיבָה אוֹמֵר: הַמּוֹצִיא מֵחֲבֵרוֹ עָלָיו הָרְאָיָה. זָכָר וּנְקֵבָה, וְאֵין יָדוּעַ - אֵין כָּאן לַכֹּהֵן כְּלוּם, אֶלָּא הַזָּכָר יִרְעֶה עַד שֶׁיִּסְתָּאֵב, וְיֵאָכֵל בְּמוּמוֹ לַבְּעָלִים.

ו. הַלּוֹקֵחַ בְּהֵמָה מִן הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים, וְאֵין יָדוּעַ אִם בִּכְּרָה אוֹ לֹא בִכְּרָה. עַד בַּת שְׁנָתָהּ - וַדַּאי לַכֹּהֵן. מִכָּאן וָאֵילָךְ - סָפֵק. רָחֵל בַּת שְׁנָתַיִם - וַדַּאי לַכֹּהֵן, מִכָּאן וָאֵילָךְ - סָפֵק. פָּרָה בַּת שָׁלֹשׁ - וַדַּאי לַכֹּהֵן, מִכָּאן וָאֵילָךְ - סָפֵק, וַחֲמוֹרָה כַּפָּרָה. רַבִּי יוֹסֵי בַּר רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: חֲמוֹרָה בַּת אַרְבַּע. עַד כָּאן דִּבְרֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל. וּכְשֶׁנֶּאֶמְרוּ הַדְּבָרִים לִפְנֵי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, אָמַר: צָאוּ וְאִמְרוּ לוֹ לְיִשְׁמָעֵאל: טָעִיתָ! אִילּוּ בַּוְלָד בִּלְבַד הָיְיתָה פּוֹטֶרֶת בִּבְהֵמָה יָפָה הָיְיתָה אוֹמֵר, אֶלָּא אָמְרוּ, סִימָן וָלָד בַּבְּהֵמָה דַּקָּה טִנּוּף, וּבַגַּסָּה שִׁלְיָא, וּבְאִשָּׁה שַׁפִּיר וְשִׁלְיָא. וַאֲנִי אוֹמֵר: עַז שֶׁטִּנְּפָה בַּת שִׁשָּׁה - יוֹלֶדֶת בַּת שְׁנָתָהּ, רָחֵל שֶׁטִּנְּפָה בַּת שְׁנָתָהּ - יוֹלֶדֶת בַּת שִׁשָּׁה. רַבִּי עֲקִיבָה אוֹמֵר: אֵינָהּ בָּאָה לְמִדָּה הַזֹּאת, אֶלָּא כָּל שֶׁיָּדוּעַ שֶׁבִּכְּרָה - אֵין כָּאן לַכֹּהֵן כְּלוּם, וְשֶׁלֹּא בִכְּרָה - הֲרֵי זֶה לַכֹּהֵן. סָפֵק - יֵאָכְלוּ בְּמוּמָן לַבְּעָלִים. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אוֹמֵר: בְּהֵמָה גַּסָּה שֶׁשָּׁפְעָה חֲרָרַת דָּם - טְעוּנָה קְבוּרָה, וְאֵין מְטַמֵּא בְּמַשָּׂא. וְהַבָּא אַחֲרֶיהָ - פָּטוּר מִן הַבְּכוֹרָה.

הַשָּׁלֵם

ז. הַלּוֹקֵחַ בְּהֵמָה מִנִּיקָה מִן הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים, הַבָּא אַחֲרֶיהָ - בְּכוֹר מְסֻפָּק, שֶׁמְּרַחֶמֶת אֶת שֶׁאֵינָהּ יוֹלֶדֶת. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: הֲרֵי הוּא בְּחֶזְקָתוֹ. וְכֵן הָיָה רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: הִנְכְנָס לְתוֹךְ עֲדָרוֹ בַּלַּיְלָה. וְרָאָה כְּעֶשֶׂר כַּחֻמֵּשׁ עֶשְׂרֵה מַבְכִּירוֹת שֶׁיָּלְדוּ. וּלְשַׁחֲרִית בָּא וּמָצָא זְכָרִים תְּלוּאִים בְּזִקְנוֹת וּנְקֵבוֹת בְּמַבְכִּירוֹת - אֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ שֶׁמָּא בְּנָהּ שֶׁל זוֹ בָּא אֵצֶל זוֹ, וְשֶׁמָּא בְּנָהּ שֶׁל זוֹ בָּא אֵצֶל זוֹ. וְכֵן הָיָה רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: הַמּוֹסֵר בְּהֶמְתּוֹ לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים לִרְעוֹת, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ רַשַּׁאי, וּלְשַׁחֲרִית בָּא וּמָצָא זְכָרִים בִּזְקֵנוֹת, וּנְקֵבוֹת בְּמַבְכִּירוֹת - אֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ, שֶׁמָּא הֵבִיא עוֹבֵד כּוֹכָבִים אֶת בְּנָהּ שֶׁל זוֹ אֵצֶל זוֹ, וְאֶת בְּנָהּ שֶׁל זוֹ אֵצֶל זוֹ. הַתּוֹלֵשׁ צֶמֶר מִבְּכוֹר תָּם, וְהִנִּיחַ בְּחַלּוֹן, אַף עַל פִּי שֶׁנּוֹלַד לְאַחַר מִכֵּן וּשְׁחָטוֹ - הֲרֵי זֶה יִקָּבֵר בְּכוֹר. בַּעַל מוּם שֶׁתָּלַשׁ הֵימֶנּוּ, וְאַחַר כָּךְ מֵת; עֲקַבְיָא בֶּן מַהֲלַלְאֵל מַתִּיר, וַחֲכָמִים אוֹסְרִין. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי רַבִּי יְהוּדָה: מוֹדֶה עֲקַבְיָא בָּזֶה שֶׁהוּא אָסוּר, עַל מָה נֶּחְלְקוּ? עַל שֶׁנִּטְמָא, שֶׁתָּלַשׁ הֵימֶנּוּ וְאַחַר כָּךְ שְׁחָטוֹ, שֶׁעֲקַבְיָא בֶּן מַהֲלַלְאֵל מַתִּיר, וַחֲכָמִים אוֹסְרִין. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי: מוֹדֶה רַבִּי חֲלַפְתָּא בָּזֶה שֶׁהוּא מֻתָּר, אֲבָל בִּיחוּד אָמְרוּ חֲכָמִים: יַנִּיחֶנּוּ בַּחַלּוֹן, שֶׁמָּא יֵשׁ תִּקּוּן, שֶׁאִם יְהֵא מֵת - אָסוּר. וְאִם שְׁחָטוֹ - יְהֵא מֻתָּר, עַל מָה נֶּחְלְקוּ? עַל שֶׁנִּטְמָא, שֶׁתָּלַשׁ הֵימֶנּוּ וְאַחַר כָּךְ מֵת, שֶׁעֲקַבְיָא בֶּן מַהֲלַלְאֵל מַתִּיר, וַחֲכָמִים אוֹסְרִין.

מַסֶּכֶת בְּכוֹרוֹת פֶּרֶק שְׁלִישִׁי

א. עַד כַּמָּה יִשְׂרָאֵל חַיָּבִים לְסַפֵּל בַּבְּכוֹר? בַּבְּהֵמָה דַּקָּה שְׁלוֹשִׁים יוֹם, וּבַגַּסָּה חֲמִשִּׁים יוֹם. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: בַּדַּקָּה שִׁלְשָׁה חֳדָשִׁים,

תּוֹסֶפְתָּא

מִפְּנֵי שֶׁטִּפּוּלָהּ מְרֻבֶּה. בְּכוֹר תָּם בַּזְּמַן הַזֶּה - רַשַּׁאי לְקַיְּמוֹ שְׁתַּיִם וְשָׁלֹשׁ שָׁנִים עַד שֶׁלֹּא הֵרְאָהוּ לְמוּמְחֶה, מִשֶּׁהֵרְאָהוּ לְמוּמְחֶה, נוֹלָד בּוֹ מוּם בְּתוֹךְ שְׁנָתוֹ - רַשַּׁאי לְקַיְּמוֹ כָּל שְׁנַיִם עָשָׂר חֹדֶשׁ, לְאַחַר שְׁנַיִם עָשָׂר חֹדֶשׁ - אֵין רַשַּׁאי לְקַיְּמוֹ שְׁלוֹשִׁים יוֹם.

ב. כָּל קָדָשִׁים שֶׁהֻקְדְּשׁוּ בְּבֶטֶן וְיָצְאוּ בְּדֹפֶן, קְדֻשָּׁה חָלָה עֲלֵיהֶן, הַבְּכוֹר וְהַמַּעֲשֵׂר - אֵין קְדֻשָּׁה חָלָה עֲלֵיהֶן. כָּל הַקָּדָשִׁים שֶׁכָּתוּב בָּהֶן שָׁנָה שָׁנָה, כֵּיצַד שֶׁעָבְרָה שְׁנָתָן - הֲרֵי אֵלּוּ פְּסוּלִין. הַבְּכוֹר וְהַמַּעֲשֵׂר, אֲפִלּוּ שְׁתַּיִם וְשָׁלֹשׁ שָׁנִים - הֲרֵי אֵלּוּ כְּשֵׁרִין.

ג. אֶחָד הַבְּכוֹר וְהַמַּעֲשֵׂר, וְאֶחָד כָּל הַקָּדָשִׁים שֶׁהֻקְדִּישָׁם שָׁנָה שֶׁל רְגָלִים, וּרְגָלִים שֶׁל שָׁנָה - עוֹבֵר עֲלֵיהֶן מִשּׁוּם "בַּל תְּאַחֵר".

ד. הַשּׁוֹחֵט אֶת הַבְּכוֹר בְּחֶזְקַת בַּעַל מוּם, וְנִמְצָא תָּמִים. מוּמִין שֶׁבָּעַיִן - אֵין מְבַקְּרִין אוֹתָן, מִפְּנֵי שֶׁמִּשְׁתַּנִּין לְאַחַר מִיתָה, וְשֶׁבְּגוּף מְבַקְּרִין אוֹתָן; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אַף שֶׁבְּגוּף אֵין מְבַקְּרִין, אֶלָּא הֲרֵי זֶה יִבָּקֵר. מִי שֶׁאֵינוֹ מֻמְחֶה וְרָאָה אֶת הַבְּכוֹר וְנִשְׁחַט עַל פִּיו, זֶה הָיָה מַעֲשֶׂה, וּבָא וְשָׁאַל אֶלְעָזָר בֶּן פַּדָּאי לַחֲכָמִים, וְאָמְרוּ: מְשֻׁלָּם מֻחֲצָה בַּדַּקָּה וּרְבִיעַ בַּגַּסָּה.

ה. הֶחְשֵׁוד לְהָיוֹת נוֹטֵל שָׂכָרוֹ וְדָן, שָׂכָרוֹ וּמֵעִיד - כָּל הַדִּינִין שֶׁדָּן וְכָל עֵדְיוֹת שֶׁהֵעִיד - הֲרֵי אֵלּוּ בְּטֵלִין. אֲבָל נוֹתֵן לַדַּיָּן שָׂכָר דִּינוֹ וּלְעֵד שָׂכָר עֵדוּתוֹ. אַף עַל פִּי שֶׁאָמְרוּ: כָּשֵׁר לַדַּיָּן שֶׁיִּטּוֹל שָׂכָר, וּלְעֵד שֶׁיִּטּוֹל שָׂכָר עֵדוּתוֹ. הֶחְשֵׁוד לִהְיוֹת נוֹטֵל שָׂכָרוֹ לְהַזּוֹת וּלְקַדֵּשׁ - מֵימָיו מֵי מְעָרָה וְאֶפְרוֹ אֵפֶר מִקְלֶה. וְאִם הָיָה כֹּהֵן - מְטַמְּאִתּוֹ מִתְּרוּמָתוֹ, וּמַאֲכִילוֹ, וּמַשְׁקוֹ וְסָכוֹ. וְאִם הָיָה זָקֵן - מַרְכִּיבוֹ עַל הַחֲמוֹר, וְנוֹתֵן לוֹ שָׂכָרוֹ כְּפוֹעֵל בָּטֵל. אַף עַל פִּי שֶׁאָמְרוּ: כָּעוּר הַדַּיָּן שֶׁנּוֹטֵל שָׂכָרוֹ. הֶחְשֵׁוד עַל הַבְּכוֹרוֹת - אֵין לוֹקְחִין מִמֶּנּוּ עוֹרוֹת צְבָאִים, וְלֹא עוֹרוֹת שֶׁאֵין עֲבוּדִין. רַבִּי אֶלְיֶעֶזֶר אוֹמֵר: לוֹקְחִין הֵימֶנּוּ עוֹרוֹת שֶׁל נְקֵבָה שֶׁלֹּא בָא לִכְלַל קְדֻשָּׁה

הַשָּׁלֵם

מֵעוֹלָם. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: הֶחְשֵׁוד לִהְיוֹת מוֹכֵר תְּרוּמָה לְשָׁם חֻלִּין - אֵין לוֹקְחִין הֵימֶנּוּ דָּבָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ זִיקַת תְּרוּמָה וּמַעֲשְׂרוֹת, וְחֶשְׁוד הוּא עַל הַטָּהֳרוֹת וְעַל הַטְּמְאוֹת שֶׁבְּתוֹרָה. הֶחְשֵׁוד לִהְיוֹת מְטַמֵּא לַמֵּתִים - נֶאֱמָן הוּא עַל יְדֵי צִיּוּן קְבָרוֹת. הֶחְשֵׁוד עַל הַשְּׁבִיעִית - חֶשְׁוד עַל הַמַּעֲשְׂרוֹת. חֶשְׁוד עַל הַמַּעֲשְׂרוֹת - אֵין חֶשְׁוד עַל הַשְּׁבִיעִית. חֶשְׁוד עַל זֶה וְעַל זֶה - חֶשְׁוד עַל הַטָּהֳרוֹת. יִשְׂרָאֵל חֶשְׁוד עַל הַטָּהֳרוֹת - וְאֵין חֶשְׁוד, לֹא עַל הַמַּעֲשְׂרוֹת וְלֹא עַל הַשְּׁבִיעִית. חֶשְׁוד עַל עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים - חֶשְׁוד עַל כָּל מִצְוֹת שֶׁבַּתּוֹרָה, וְלֹא לְמַפְרֵעַ אֶלָּא מִכָּאן וּלְהַבָּא, שֶׁנֶּאֱמַר (בְּמִדְבַּר טו, כג): "מִן הַיּוֹם אֲשֶׁר צִוָּה ה' וָהָלְאָה לְדֹרֹתֵיכֶם".

ו. כָּל פְּסוּלֵי מֻקְדָּשִׁין נִמְכָּרִין בְּאִטְלִיז וְנִשְׁחָטִין בְּאִטְלִיז, וְנִמְכָּרִים בְּלִיטְרָא, חוּץ מִן הַבְּכוֹר וּמִן הַמַּעֲשֵׂר, שֶׁהֲנָאָתָן לַבְּעָלִים. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: מֵפִיס אָדָם אֶת עַצְמוֹ בְּלִיטְרָא בַּבְּכוֹר, לְיַדֵּע מַה הִגִּיעוֹ. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: מָצָא אָדָם אֶת חֲבֵרוֹ בִּירוּשָׁלַיִם, אָמַר לוֹ: מַה אָכַלְתָּ הַיּוֹם? אָמַר לוֹ: מָן! יוֹדֵעַ שֶׁמֵּהַמַּעֲשֵׂר אָכַל, מַה הַמָּן אֵין לוֹ דָּמִים - אַף מַעֲשֵׂר אֵין לוֹ דָּמִים. אָמַר לוֹ: קַיִץ - יוֹדֵעַ שֶׁהַבְּכוֹר אָכַל, מַה הַקַּיִץ נִמְכַּר בְּזוֹל, אַף הַבְּכוֹר נִמְכַּר בְּזוֹל. בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: אֵין נִמְנִין עַל הַבְּכוֹרוֹת אֶלָּא הַכֹּהֲנִים בִּלְבַד, וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: אַף יִשְׂרָאֵל. רַבִּי עֲקִיבָה מַתִּיר אֲפִלּוּ עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים, שֶׁנֶּאֱמַר (דְּבָרִים יב, טו): "כַּצְּבִי וְכָאַיָּל". בְּשַׂר בְּכוֹר, בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: אֵין מַאֲכִילִין אוֹתוֹ לַנִּדּוֹת, וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: מַאֲכִילִין אוֹתוֹ לַנִּדּוֹת. בְּכוֹר שֶׁאָחַז דָּם - אֵין מַקִּיזִין לוֹ אֶת הַדָּם בְּמָקוֹם שֶׁעוֹשֶׂה בּוֹ מוּם, אֲבָל מַקִּיזִין לוֹ אֶת הַדָּם בְּמָקוֹם שֶׁאֵין עוֹשֶׂה בּוֹ מוּם; דִּבְרֵי רַבִּי. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אַף נִשְׁחַט עַל אוֹתוֹ הַמּוּם. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: אֲפִלּוּ מֵת - אֵין מַקִּיזִין לוֹ אֶת הַדָּם. הָיָה בְּכוֹר, בְּעָטוֹ וְעָשָׂה בּוֹ מוּם, אִם נִתְכַּוֵּן לְכָךְ - אָסוּר, וְאִם לָאו - מֻתָּר. כָּל הַמּוּמִין הָרְאוּיִן לָבֹא בִּידֵי אָדָם -

תּוֹסֶפְתָּא

רוֹעֵי יִשְׂרָאֵל נֶאֱמָנִין. רוֹעֵי כּוֹהֲנִים - אֵין נֶאֱמָנִין. חָזְרוּ לוֹמַר: נֶאֱמָן הוּא עַל שֶׁל חֲבֵרוֹ וְאֵין נֶאֱמָן עַל שֶׁל עַצְמוֹ. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן קָפוֹסָאי אוֹמֵר: אֵין שׁוֹחֲטִין אֶת הַבְּכוֹר אֶלָּא עַל פִּי שְׁנַיִם. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: אֲפִלּוּ בְּנוֹ וַאֲפִלּוּ בְּתּוֹ. רַבִּי אוֹמֵר: אֲפִלּוּ עֶשָׂרָה בְּתוֹךְ הַבַּיִת - אֵין נֶאֱמָנִין, שֶׁחָשׁוּד עַל הַדָּבָר לֹא דָנוֹ וְלֹא מְעִידוֹ. אֵין שָׁמִין בְּכוֹרוֹת תְּמִימִין לְיִשְׂרָאֵל, אֲבָל שָׁמִין לָהֶן בְּכוֹרוֹת בַּעֲלֵי מוּמִין. שָׁמִין בְּכוֹרוֹת תְּמִימִין לַכֹּהֲנִים, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר בַּעֲלֵי מוּמִין. אֵין רוֹאִין אֶת הַבְּכוֹרוֹת לְיִשְׂרָאֵל, וְאִם אָמַר לוֹ: ׳כֹּהֵן שְׁלַחֲנִי אֶצְלְךָ׳, אוֹ שֶׁיָּרַשׁ אֶת אֲבִי אִמּוֹ כֹּהֵן - רוֹאִין. כֹּהֵן כָּשֵׁר שֶׁהָיָה רוֹעֶה צֹאנוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל - לֹא יֹאמַר לוֹ ׳תֵּן לִי אֶת הַבְּכוֹרוֹת הַלָּלוּ׳, אֶלָּא אוֹמֵר לוֹ: ׳אַרְבָּעָה טְמֵאִין שֶׁבְּעֶדְרְךָ׳ - תְּנֵם לִי! כָּל הַבְּכוֹרוֹת אָדָם מַתִּיר חוּץ מִבְּכוֹר עַצְמוֹ. רוֹאֶה הוּא קָדָשָׁיו וּמַעֲשְׂרוֹתָיו שֶׁל עַצְמוֹ. וְנִשְׁאָל הוּא עַל הַטְּמֵאוֹת וְעַל הַטָּהֳרוֹת שֶׁל עַצְמוֹ.

ז. הָעוֹשֶׂה מוּם בְּבַעַל מוּם - הֲרֵי זֶה לוֹקֶה אֶת הָאַרְבָּעִים. הַמְחַמֵּץ אֶת הַמְחָמָץ הֲרֵי זֶה לוֹקֶה אֶת הָאַרְבָּעִים. מְסָרַס אֶת הַמְסֹרָס - הֲרֵי זֶה לוֹקֶה אֶת הָאַרְבָּעִים. מוּם שֶׁבְּגָלוּי - הֲרֵי זֶה יִשָּׁחֵט עַל פִּי שְׁלֹשָׁה בְּנֵי הַכְּנֶסֶת; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: אֲפִלּוּ רַגְלוֹ קְטוּעָה וְעֵינוֹ סְמוּיָה - לֹא יִשָּׁחֵט אֶלָּא עַל פִּי מֻמְחֶה.

מַסֶּכֶת בְּכוֹרוֹת פֶּרֶק רְבִיעִי

א. כָּל הַמּוּמִין פּוֹסְלִין בַּמְקֻדְּשִׁין וּפוֹסְלִין בַּבְּכוֹר. הַסֶּדֶק - כָּל שֶׁהוּא, פּוֹגֶמֶת אֶת הָאֹזֶן, בֵּין בִּידֵי אָדָם וּבֵין בִּידֵי שָׁמַיִם. אֵיזוֹ הִיא פְּגִימָה? כָּל שֶׁנּוֹתֵן אֶצְבָּעוֹ עָלֶיהָ וְהִיא חוֹגֶרֶת, עַד כַּמָּה תְּנָקֵב? עַד כַּרְשִׁינָה. רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: תְּיַבֵּשׁ עַד כַּעֲדָשָׁה. עַד כַּמָּה? רַבִּי יוֹסֵי בֶּן הַמְשֻׁלָּם אוֹמֵר: עַד כְּדֵי שֶׁתִּפָּרֵךְ, וּקְרוֹבִין דִּבְרֵיהֶן לִהְיוֹת שָׁוִין.

ב. אֵיזֶה הוּא רֹק? שֶׁצָּף עַל גַּבֵּי הָעַיִן, וְלֹא הַמִּשְׁקָע בַּקַּרְקַע הָעַיִן. חִלְזוֹן כְּמַשְׁמָעוֹ,

הַשָּׁלֵם

נָחָשׁ כְּמַשְׁמָעוֹ, עֲנָב כְּמַשְׁמָעוֹ, הָיְתָה בּוֹ יַבֶּלֶת וַחֲתָכָהּ, אִם יֵשׁ בּוֹ עָצֶם - יִשָּׁחֵט, וְאִם לָאו - לֹא יִשָּׁחֵט. וְרִיר קָבוּעַ אַרְבָּעִים יוֹם. מַיִם קְבוּעִין שְׁמוֹנִים יוֹם; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: רִיר קָבוּעַ שְׁמוֹנִים, מַיִם קְבוּעִין שְׁמוֹנִים, אָכַל לַח וְיָבֵשׁ שֶׁל בֵּית הַבַּעַל וְלֹא לַח וְיָבֵשׁ שֶׁל בֵּית הַשַּׁלְחִין, אָכַל לַח וְאַחַר כָּךְ יָבֵשׁ - עוֹלִין לוֹ. יָבֵשׁ וְאַחַר כָּךְ אָכַל לַח - אֵין עוֹלִין. לְעוֹלָם אֵין עוֹלִין לוֹ, עַד שֶׁיֹּאכַל יָבֵשׁ אַחַר לַח. רַבִּי חֲנַנְיָא בֶּן אַנְטִיגְנוֹס אוֹמֵר: וְרִיר, בּוֹדְקִין אוֹתוֹ שָׁלֹשׁ פְּעָמִים בְּתוֹךְ שְׁמוֹנִים יוֹם שֶׁמָּא יְהַלֵּךְ וְיַחֲזֹר. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: אִם הָיְתָה עֵינוֹ דוֹמַעַת - בְּיָדוּעַ שֶׁהַמַּיִם עוֹבְרִין. פָּסְקָה מִלְּהְיוֹת דוֹמַעַת - בְּיָדוּעַ שֶׁהַמַּיִם קְבוּעִין. נִקְּבוּ חָטְמָיו זֶה לְתוֹךְ זֶה, מִבִּפְנִים - לֹא יִשָּׁחֵט, מִבַּחוּץ - יִשָּׁחֵט.

ג. אֵיזוֹ הִיא תְּיוֹמֶת? מִן הַתְּיוֹמֶת וְלִפְנִים, אוֹ מִן הַתְּיוֹמֶת שֶׁלִּפְנִים. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן קָפוֹסָאי אוֹמֵר: אֵין שׁוֹחֲטִין אֶת הַבְּכוֹר אֶלָּא עַל הַחִיצוֹנִית. רַבִּי חֲנַנְיָא בֶּן אַנְטִיגְנוֹס אוֹמֵר: אֵין מַשְׁגִּיחִין עַל הַפְּנִימִית כָּל עִקָּר. נִפְגְּמָת סִירַת אַלְיָה בַּמָּקְדָּשִׁים - הֲרֵי זֶה מוּם. נִפְגַּם הַזּוֹבֶן כָּל שֶׁהוּא - הֲרֵי זֶה יִשָּׁחֵט. אֵיזֶהוּ זוֹבֶן? כִּיס וְלֹא הַזָּכָר. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי בֶּן הַמְשֻׁלָּם: מַעֲשֶׂה בְּאֶחָד שֶׁנָּטְלוֹ זְאֵב וְחָזַר לִמְקוֹמוֹ. נָחְתְּכָה זָנָב מִן הָעֶצֶם וְלֹא מִן הַפֶּרֶק אוֹ שֶׁהָיָה רֹאשׁ הַזָּנָב מֻפְצָל לִשְׁתֵּי עֲצָמוֹת, אוֹ שֶׁיֵּשׁ בְּשָׂר בֵּין חוּלְיָא לְחוּלְיָא כְּמִלֹּא חוּלְיָא - הֲרֵי זֶה לֹא יִשָּׁחֵט. אוֹ אֵין לָהּ אֶלָּא בֵּיצָה אַחַת - הֲרֵי זֶה יִשָּׁחֵט. הָיוּ לָהּ שְׁנַיִם, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין בַּשְּׁנִיָּה אֶלָּא כְּפוֹל - הֲרֵי זֶה לֹא יִשָּׁחֵט. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי: מַעֲשֶׂה בְּפָרָה שֶׁל בֵּית מִנְחָם, שֶׁהוֹשִׁיבוּהוּ עַל עַכּוּזוֹ וּמְעָכְהוּ בַּבִּיצִים, וְלֹא יָצָאת אֶלָּא אַחַת, וְנִשְׁחֲטָה, וְנִמְצֵאת שְׁנִיָּה דְּבוּקָה עַל הַכֶּסֶל, וּבָא מַעֲשֶׂה לִפְנֵי רַבִּי עֲקִיבָה וְהִכְשִׁיר. וּכְשֶׁנֶּאֶמְרוּ הַדְּבָרִים לִפְנֵי רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי, אָמַר: ׳הֶאֱכִילֻם עֲקִיבָה נְבֵלוֹת׳! נִטְּלוּ קַרְנַיִם וּטְלָפַיִם וְהַזָּכָר עִמָּהֶן - הֲרֵי זֶה יִשָּׁחֵט.

תּוֹסֶפְתָּא

ד. אֵיזֶה יַתִּיר? כָּל שֶׁיֵּשׁ לוֹ שָׁלֹשׁ עֵינַיִם וְחָמֵשׁ רַגְלַיִם. הֶחָסֵר? שָׁלֹשׁ רַגְלַיִם וְעַיִן אַחַת. אֵיזֶהוּ פָּסוּל? כָּל שֶׁהַכְּסָלִין יוֹצְאִים. נִשְׁתַּבְּרוּ רֹב צַלְעוֹתָיו, אוֹ שֶׁהָיָה בּוֹ מוּם מִבִּפְנִים - אֵינוֹ מוּם, שֶׁנֶּאֱמַר (וַיִּקְרָא כא, יח): ״עִוֵּר אוֹ פִּסֵּחַ״, מַה עִוֵּר וּפִסֵּחַ הַמְיֻחָדִין, מוּם שֶׁבְּגָלוּי וְאֵין חוֹזֵר כּוֹ׳. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי בֶּן הַמְּשֻׁלָּם: אֵילָא הָיָה מוֹנֶה מוּמִין בְּיַבְנֶה, וַאֲמָרָן לְפָנֵי חֲכָמִים, וְהוֹדוּ לוֹ. וְעוֹד שְׁלֹשָׁה הוֹסִיף. אָמְרוּ לוֹ: לֹא שָׁמַעְנוּ אֶלָּא אַחַת, שֶׁגַּלְגַּל עֵינוֹ עָגֹל כְּשֶׁל אָדָם, וּפִיו דּוֹמֶה כְּשֶׁל חָזִיר, וְשֶׁנִּטַּל רֹב הַלָּשׁוֹן. וְרַבִּי חֲנַנְיָא בֶּן אַנְטִיגְנוֹס אָמַר: רֹב הַמְדַבֵּר בַּלָּשׁוֹן, בֵּית דִּין שֶׁאַחֲרֵיהֶן אָמְרוּ: הֲרֵי אֵלּוּ מוּמִין. שְׁפָתוֹ הַתַּחְתּוֹנָה עוֹדֶפֶת עַל הָעֶלְיוֹנָה - הֲרֵי זֶה מוּם. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: אִם הָיְתָה עֶלְיוֹנָה עוֹדֶפֶת עַל הַתַּחְתּוֹנָה כְּשֶׁל חָזִיר - הֲרֵי זֶה מוּם. פִּיו בָּלוּם, וְרַגְלָיו מוּהֲלָמוֹת מֻחֶמֶת עַצְמוֹ - יִשָּׁחֵט, מֻחֶמֶת הָרוּחַ - לֹא יִשָּׁחֵט. אָזְנָיו מְגֻפָּפוֹת בַּחֲסִיסָה אַחַת - לֹא יִשָּׁחֵט. בִּשְׁתֵּי חֲסִיסוֹת - יִשָּׁחֵט. רַבִּי חֲנַנְיָא בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: זָנָב הָרָחֵל שֵׁשׁ בָּהּ שָׁלֹשׁ חֲלָיוֹת - לֹא יִשָּׁחֵט. שְׁתַּיִם - יִשָּׁחֵט. זָנָב הָעָגֹל שֶׁאֵינָהּ מַגַּעַת לָעֲרָקוֹב - הֲרֵי זֶה יִשָּׁחֵט. בְּאֵיזֶה עֲרָקוֹב אָמְרוּ? רַבִּי חֲנַנְיָא בֶּן אַנְטִיגְנוֹס אוֹמֵר: בָּעֲרָקוֹב שֶׁבְּאֶמְצַע יָרֵךְ, עַד קֹבֶץ הָעֶלְיוֹן, וְלֹא עַד קֹבֶץ הַתַּחְתּוֹן.

ה. יֵשׁ דְּבָרִים שֶׁהֵן כְּמוּמִין, וְשׁוֹחֲטִין עֲלֵיהֶן בַּמִּקְדָּשׁ, וְאֵין שׁוֹחֲטִין עֲלֵיהֶן בַּגְּבוּלִין. וְאֵלּוּ הֵן: הַגּוּמִים, הַצּוֹמְמִים, וְהַצּוֹמֵם, וּנְקֵבָה. אֵיזֶה הוּא גּוּמִים? כָּל שֶׁאֵין לוֹ קְרָנַיִם. וְצוֹמֵם - כָּל שֶׁאֵין לוֹ אָזְנַיִם. צוֹמֵם - שֶׁאָזְנָיו מְגֻפָּפוֹת. רַבִּי אֶלְעָאי אָמַר מִשּׁוּם רַבִּי יִשְׁמָעֵאל: אַנְדְּרוֹגִינוֹס בְּכוֹר הוּא, וּמוּמוֹ בּוֹ - יִשָּׁחֵט עָלָיו. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: אֵין קְדֻשָּׁה חָלָה עָלָיו, אֶלָּא יֵצֵא וְיִרְעֶה בָּעֵדֶר. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: הֲרֵי הוּא אוֹמֵר (דְּבָרִים טו, יט): ״כָּל הַבְּכוֹר אֲשֶׁר יִוָּלֵד בִּבְקָרְךָ וּבְצֹאנְךָ הַזָּכָר תַּקְדִּישׁ לַה׳ אֱלֹהֶיךָ״; שֶׁכָּל מָקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר ׳זָכָר׳ - מוֹצִיא טוּמְטוּם וְאַנְדְּרוֹגִינוֹס מִן הַכְּלָל.

מַסֶּכֶת בְּכוֹרוֹת פֶּרֶק חֲמִישִׁי

א. מוּמִין אֵלּוּ, בֵּין קְבוּעִין וּבֵין עוֹבְרִין - פְּסוּלִין בָּאָדָם. יֶתֶר עֲלֵיהֶן אָדָם - צַוָּארוֹ שָׁמוּט וְשָׁקוּעַ. הַזַּבְלָגָנִים, וְהַקַּרְחָנִין, וְשֶׁאֵין לָהֶן שִׁנַּיִם, בַּעֲלֵי חֲטוֹטֶרוֹת - כְּשֵׁרִים, אֲבָל פְּסוּלִין מִפְּנֵי מַרְאִית הָעַיִן. סְרִיס אָדָם וּסְרִיס חַמָּה, פְּצוּעַ דַּכָּא וּכְרוּת שָׁפְכָה, הַשְׁכַּנְיָה וְהַסַּגְרִיס. אֵיזֶה הוּא שְׁכַנְיָה? שֶׁגִּבְיָנָיו שׁוֹכְבִין. סַגְרִיס שֶׁגִּבְיָנָיו אֶחָד שָׁחוֹר וְאֶחָד לָבָן. אֵיזֶהוּ הוּא סָכֵי שֶׁמֶשׁ? שֶׁרוֹאֶה אֶת הַחֶדֶר וְאֶת הָעֲלִיָּה כְּאַחַת. לְרָאוֹת אֶחָד רוֹאֶה שְׁנַיִם, הָא כֵּיצַד? רָאָה אֶת חֲבֵרוֹ וְהוּא אוֹמֵר: ׳לֹא רוֹאֶה׳. חוֹטְמוֹ בָּלוּם וְסוֹלֵד וְנוֹטֵף. אָזְנָיו רְצוּמוֹת וְאָזְנָיו רְצוּעוֹת, וְעֵינָיו טְרוּטוֹת, וְעֵינָיו מְלוּדְּנִיוֹת, וְעֵינָיו גְּדוֹלוֹת אוֹ קְטַנּוֹת. גְּדוֹלוֹת כְּשֶׁל עֶגֶל, קְטַנּוֹת כְּשֶׁל אָוֶז, וּבַעַל בּוֹהֶקֶת, רוּחַ קָצֶרֶת בָּאָה עָלָיו, וּבֵין הַנְּפִלִים בָּאָה עָלָיו, נִכְפֶּה אֲפִלּוּ לִזְמַן מְרֻבֶּה.

ב. אֵיזֶה הוּא מְרוֹחַ אָשֶׁךְ? זֶה הַקָּלִיטִים שֶׁנִּכְנְסָה רוּחַ בַּאֲשָׁכָיו; דִּבְרֵי רַבִּי עֲקִיבָה. רַבִּי יִשְׁמָעֵאל אוֹמֵר: זֶה הַשָּׁחוּף. פַּרְסָתוֹ חֲלוּלָה, עֲקוּמָה דּוֹמָה לְמַגָּל, שׁוֹקוֹ נָתוּן בְּאֶמְצַע רַגְלוֹ, מַכִּישׁ מִלְמַעְלָה וּמַפְסִיעַ מִלְמַטָּה, בַּעַל הַקִּיפִּין וְהַשִּׁיּוּפְצָד, אֲצָבְעוֹתָיו גְּרוּמוֹת, אֲצָבְעוֹתָיו מְרוֹכָבוֹת זוֹ עַל זוֹ, אוֹ שֶׁהָיְתָה אֲצָבַע גְּדוֹלָה עֲקוּמָה - פָּסוּל. הָיְתָה בּוֹ שׁוּמָא, אִם יֵשׁ בָּהּ שֵׂעָר - פָּסוּל, אֵין בָּהּ שֵׂעָר - כָּשֵׁר. גְּדוֹלָה - פָּסוּל. קְטַנָּה - כָּשֵׁר. וְכַמָּה הִיא גְּדוֹלָה? רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל: עַד כְּאִיסָר הָאִיטַלְקִי. יִתֶּרֶת - אִם יֵשׁ בָּהּ עֶצֶם - פָּסוּל. אִם לָאו - כָּשֵׁר. יַתִּיר - כְּגוֹן שֶׁהוּא אוֹטֵר אֲצָבְעוֹת יָדָיו, וְאֲצָבְעוֹת רַגְלָיו שֵׁשׁ וְשֵׁשׁ. רַבִּי יְהוּדָה מַכְשִׁיר וְרַבִּי פּוֹסֵל. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: מַעֲשֶׂה בָּא לִפְנֵי רַבִּי טַרְפוֹן, וְאָמַר: ׳כְּמוֹתוֹ יִרְבּוּ כֹהֲנִים גְּדוֹלִים בְּיִשְׂרָאֵל׳. אָמַר לוֹ רַבִּי יוֹסֵי: כָּךְ אָמַר - ׳כְּמוֹתוֹ יִתְמַעֲטוּ נְתִינִים

הַשָּׁלֵם

תּוֹסֶפְתָּא

מְמַזְּרִין בְּיִשְׂרָאֵל׳. אֹשֶׁר, בֵּין בְּיָדָיו וּבֵין בְּרַגְלָיו - פָּסוּל. הַשּׁוֹלֵט בִּשְׁתֵּי יָדָיו כְּאַחַת, רַבִּי פּוֹסֵל וַחֲכָמִים מַכְשִׁירִין. הַזִּיּוּר, וְהַלִּיפִיז, וְהַתִּימִז, וְהַלִּימִז, וּלְוִיקָן, וְעַקְלָן, וְעַקְשָׁן, וְקַלְבָּן, וְהַקִּישָׁן - פְּסוּלִין בָּאָדָם וּכְשֵׁרִין בַּבְּהֵמָה.

מַסֶּכֶת בְּכוֹרוֹת פֶּרֶק שִׁישִׁי

א. הַבָּא אַחַר הַנְּפָלִים, אַף עַל פִּי שֶׁיָּצָא, בֶּן שְׁמוֹנָה וּבֶן תִּשְׁעָה שֶׁיָּצָא רֹאשׁוֹ מֵת - בְּכוֹר לַנַּחֲלָה וְאֵין בְּכוֹר לַכֹּהֵן, שֶׁנֶּאֱמַר (דְּבָרִים כא, טז): ״לֹא יוּכַל לְבַכֵּר אֶת בֶּן הָאֲהוּבָה״ וְגוֹ׳. זֶה הַכְּלָל, כָּל שֶׁיָּצָא רֹאשׁוֹ וְרֻבּוֹ בַּחַיִּים - פּוֹטֵר אֶת הַבָּא אַחֲרָיו מִן הַבְּכוֹרָה. אֲבָל לֹא חָמֵשׁ סְלָעִים שֶׁל בֵּן. שְׁתֵּי נָשִׁים שֶׁל שְׁנֵי אֲנָשִׁים שֶׁלֹּא בִכְּרוּ, וְיָלְדוּ שְׁנֵי זְכָרִים בַּמַּחֲבֵא, מֵת אֶחָד מֵהֶן - שְׁנֵי בְּכוֹר לַנַּחֲלָה וְאֵין בְּכוֹר לַכֹּהֵן. יָלְדָה הִיא וְכֹהֶנֶת, הִיא וּלְוִיָּה, הִיא וְהָאִשָּׁה שֶׁכְּבָר יָלְדָה, שְׁנֵי זְכָרִים - בְּכוֹר לַכֹּהֵן וְאֵין בְּכוֹר לַנַּחֲלָה, מֵת אֶחָד מֵהֶן, אוֹ שֶׁהָיָה זָכָר וּנְקֵבָה - אֵינוֹ בְּכוֹר, לֹא לַנַּחֲלָה וְלֹא לַכֹּהֵן.

ב. יֵשׁ שֶׁנּוֹתֵן עַל יְדֵי עַצְמוֹ, יֵשׁ שֶׁאָבִיו נוֹתֵן עַל יָדוֹ, יֵשׁ שֶׁהוּא וְאָבִיו נוֹתֵן עַל יָדוֹ, יֵשׁ שֶׁהוּא וְאָבִיו נוֹתְנִין, לֹא הוּא וְלֹא אָבִיו נוֹתְנִין. אֵיזֶה הוּא שֶׁנּוֹתֵן עַל יְדֵי עַצְמוֹ? הוֹרָתוֹ שֶׁלֹּא בְקִדֻּשָּׁה וְלִידָתוֹ שֶׁלֹּא בְקִדֻּשָּׁה - נוֹתֵן עַל יְדֵי עַצְמוֹ. סָפֵק בֶּן תִּשְׁעָה לָרִאשׁוֹן, וּבֶן שִׁבְעָה לָאַחֲרוֹן - נוֹתֵן עַל יְדֵי עַצְמוֹ. שְׁתֵּי נָשִׁים שֶׁל שְׁנֵי אֲנָשִׁים שֶׁלֹּא בִכְּרוּ, וְיָלְדוּ שְׁנֵי זְכָרִים בַּמַּחֲבֵא, וּמֵת אֶחָד מֵהֶן - הַשְּׁנֵי נוֹתֵן עַל יְדֵי עַצְמוֹ. אֵיזֶהוּ שֶׁאָבִיו נוֹתֵן עַל יָדוֹ? שְׁתֵּי נָשִׁים שֶׁל שְׁנֵי אֲנָשִׁים שֶׁלֹּא בִכְּרוּ, וְיָלְדוּ שְׁנֵי זְכָרִים בַּמַּחֲבֵא - זֶה נוֹתֵן חֲמֵשׁ סְלָעִים וְזֶה נוֹתֵן חֲמֵשׁ סְלָעִים לַכֹּהֵן. נָתַן הָאָב חֲמִשָּׁה סְלָעִים לַכֹּהֵן, וּמֵתוּ הַבָּנִים עַד שֶׁלֹּא חָלְקוּ בִּנְכָסֵי אֲבִיהֶן - חַיָּבִין, מִשֶּׁחָלְקוּ בִּנְכָסֵי אֲבִיהֶם - פְּטוּרִין. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אַף מִשֶּׁחָלְקוּ בִּנְכָסֵי אֲבִיהֶם, אִם יֵשׁ לָזֶה בַּעֲשָׂרָה דִינָרִין מִשֶּׁל אֲבִיהֶם - חַיָּבִין, וְאִם לָאו - פְּטוּרִין. שְׁתֵּי נָשִׁים שֶׁלֹּא בִכְּרוּ, וְיָלְדוּ שְׁנֵי זְכָרִים בַּמַּחֲבֵא - נוֹתְנוֹת עֶשֶׂר סְלָעִים לַכֹּהֵן. מֵת אֶחָד מֵהֶן בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים יוֹם - מוֹצִיאוֹת מִיָּדוֹ. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אִם לְכֹהֵן אֶחָד נָתְנוּ - מוֹצִיאוֹת מִיָּדוֹ, אִם לִשְׁנֵי כֹהֲנִים נָתְנוּ - אֵין יְכוֹלִין לְהוֹצִיא מִיָּדוֹ, שֶׁהַמּוֹצִיא מֵחֲבֵרוֹ עָלָיו הָרְאָיָה.

ג. לִפְדּוֹת אֶת עַצְמוֹ וְלַעֲלוֹת לָרֶגֶל - פּוֹדֶה אֶת עַצְמוֹ וְאַחַר כָּךְ עוֹלֶה לָרֶגֶל. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: עוֹלֶה לָרֶגֶל וְאַחַר כָּךְ פּוֹדֶה אֶת עַצְמוֹ, שֶׁזּוֹ מִצְוָה עוֹבֶרֶת. לִלְמֹד תּוֹרָה וְלִשָּׂא אִשָּׁה - לוֹמֵד וְאַחַר כָּךְ נוֹשֵׂא אִשָּׁה. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אִם אֵין יָכוֹל לֵישֵׁב בְּלֹא אִשָּׁה - נוֹשֵׂא אִשָּׁה וְאַחַר כָּךְ לוֹמֵד תּוֹרָה. הוּא לִלְמֹד תּוֹרָה וּבְנוֹ לִלְמֹד תּוֹרָה, הוּא לִישָּׂא אִשָּׁה וּבְנוֹ לִישָּׂא אִשָּׁה - הוּא קֹדֶם אֶת בְּנוֹ. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אִם הָיָה בְּנוֹ זָרִיז, וְתוֹרָה מִתְקַיֶּמֶת בְּיָדוֹ - בְּנוֹ קוֹדְמוֹ. מַעֲשֶׂה בְּאֶחָד שֶׁהִרְצָה אֶת בְּנוֹ לִלְמֹד תּוֹרָה, הִדִּירוֹ מִלַּעֲשׂוֹת מְלָאכָה, וְהִתִּיר לוֹ רַבִּי יוֹסֵי לְמַלֹּאת לוֹ חָבִית מַיִם, וּלְהַדְלִיק לוֹ אֶת הַנֵּר.

הַשָּׁלֵם

שְׁנֵי אֲנָשִׁים שֶׁלֹּא בִכְּרוּ, וְיָלְדוּ שְׁנֵי זְכָרִים בַּמַּחֲבֵא - זֶה נוֹתֵן חֲמִשָּׁה סְלָעִים לַכֹּהֵן, וְזֶה נוֹתֵן חֲמִשָּׁה סְלָעִים לַכֹּהֵן. נָתַן הָאָב חֲמִשָּׁה סְלָעִים וָמֵת, הָאָב הַשֵּׁנִי חַיָּב וְהַבָּנִים פְּטוּרִין. מֵת אֶחָד מִן הַבָּנִים - הַבֵּן הַשֵּׁנִי חַיָּב וְהָאָבוֹת פְּטוּרִין. נָתַן הָאָב חֲמֵשׁ סְלָעִים, וּמֵת אֶחָד מִן הַבָּנִים - הֲרֵי כְּלָן פְּטוּרִין. אַחַת בִּכְּרָה וְאַחַת שֶׁלֹּא בִכְּרָה, שֶׁל שְׁנֵי אֲנָשִׁים, וְיָלְדוּ שְׁנֵי זְכָרִים, מֵת אֶחָד מֵהֶן תּוֹךְ שְׁלֹשִׁים - הֲרֵי כְּלָן פְּטוּרִין. שְׁתֵּי נָשִׁים שֶׁל שְׁנֵי אֲנָשִׁים שֶׁלֹּא בִכְּרוּ, וְיָלְדוּ שְׁנֵי זְכָרִים בַּמַּחֲבֵא - זֶה נוֹתֵן חֲמֵשׁ סְלָעִים לַכֹּהֵן, וְזֶה נוֹתֵן חֲמֵשׁ סְלָעִים לַכֹּהֵן. נָתַן הָאָב חֲמִשָּׁה סְלָעִים לַכֹּהֵן, וּמֵתוּ הַבָּנִים עַד שֶׁלֹּא חָלְקוּ בִּנְכָסֵי אֲבִיהֶן - חַיָּבִין, מִשֶּׁחָלְקוּ בִּנְכָסֵי אֲבִיהֶם - פְּטוּרִין. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אַף מִשֶּׁחָלְקוּ בִּנְכָסֵי אֲבִיהֶם, אִם יֵשׁ לָזֶה בַּעֲשָׂרָה דִינָרִין מִשֶּׁל אֲבִיהֶם - חַיָּבִין, וְאִם לָאו - פְּטוּרִין. שְׁתֵּי נָשִׁים שֶׁלֹּא בִכְּרוּ, וְיָלְדוּ שְׁנֵי זְכָרִים בַּמַּחֲבֵא - נוֹתְנוֹת עֶשֶׂר סְלָעִים לַכֹּהֵן. מֵת אֶחָד מֵהֶן בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים יוֹם - מוֹצִיאוֹת מִיָּדוֹ. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אִם לְכֹהֵן אֶחָד נָתְנוּ - מוֹצִיאוֹת מִיָּדוֹ, אִם לִשְׁנֵי כֹהֲנִים נָתְנוּ - אֵין יְכוֹלִין לְהוֹצִיא מִיָּדוֹ, שֶׁהַמּוֹצִיא מֵחֲבֵרוֹ עָלָיו הָרְאָיָה.

ג. לִפְדּוֹת אֶת עַצְמוֹ וְלַעֲלוֹת לָרֶגֶל - פּוֹדֶה אֶת עַצְמוֹ וְאַחַר כָּךְ עוֹלֶה לָרֶגֶל. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: עוֹלֶה לָרֶגֶל וְאַחַר כָּךְ פּוֹדֶה אֶת עַצְמוֹ, שֶׁזּוֹ מִצְוָה עוֹבֶרֶת. לִלְמֹד תּוֹרָה וְלִשָּׂא אִשָּׁה - לוֹמֵד וְאַחַר כָּךְ נוֹשֵׂא אִשָּׁה. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אִם אֵין יָכוֹל לֵישֵׁב בְּלֹא אִשָּׁה - נוֹשֵׂא אִשָּׁה וְאַחַר כָּךְ לוֹמֵד תּוֹרָה. הוּא לִלְמֹד תּוֹרָה וּבְנוֹ לִלְמֹד תּוֹרָה, הוּא לִישָּׂא אִשָּׁה וּבְנוֹ לִישָּׂא אִשָּׁה - הוּא קֹדֶם אֶת בְּנוֹ. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אִם הָיָה בְּנוֹ זָרִיז, וְתוֹרָה מִתְקַיֶּמֶת בְּיָדוֹ - בְּנוֹ קוֹדְמוֹ. מַעֲשֶׂה בְּאֶחָד שֶׁהִרְצָה אֶת בְּנוֹ לִלְמֹד תּוֹרָה, הִדִּירוֹ מִלַּעֲשׂוֹת מְלָאכָה, וְהִתִּיר לוֹ רַבִּי יוֹסֵי לְמַלֹּאת לוֹ חָבִית מַיִם, וּלְהַדְלִיק לוֹ אֶת הַנֵּר.

תּוֹסֶפְתָּא

ד. חֲמֵשׁ סְלָעִים שֶׁל בֶּן, שְׁלֹשִׁים שֶׁל עֶבֶד, חֲמִשִּׁים שֶׁל אֹנֶס וְשֶׁל מְפַתֶּה, וּמֵאָה שֶׁל מוֹצִיא שֵׁם רַע - כֻּלָּן בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ וּבְמָנֶה צוֹרִי, וְכֻלָּן נִפְדִּין בְּכֶסֶף וּבְשָׁוֶה כֶּסֶף, חוּץ מֵמוֹתַר שְׁקָלִים הָרְאוּיִן וּפִדְיוֹן מַעֲשֵׂר שֵׁנִי, שֶׁאֵין בָּאִין אֶלָּא מִן הַמַּטְבֵּעַ. עֵגֶל זֶה לְפִדְיוֹן בְּנִי - אֵין בְּנוֹ פָּדוּי, אֲבָל אִם אָמַר: ׳עֵגֶל זֶה בַּחֲמִשָּׁה סְלָעִים לְפִדְיוֹן בְּנִי׳, וְ׳טָלִית זֶה בַּחֲמִשָּׁה סְלָעִים לְפִדְיוֹן בְּנִי׳ - בְּנוֹ פָּדוּי. אֲבָל אֵין פּוֹדִין לֹא בַּעֲבָדִים, וְלֹא בִּשְׁטָרוֹת, וְלֹא בַּקַּרְקָעוֹת, וַאֲפִלּוּ אָמַר: ׳עֶבֶד זֶה בַּחֲמִשָּׁה סְלָעִים לְפִדְיוֹן בְּנִי׳, וְ׳קַרְקַע זוֹ בְּחֲמִשָּׁה סְלָעִים לְפִדְיוֹן בְּנִי׳ - אֵין בְּנוֹ פָּדוּי, נָתַן הָאָב חֲמִשָּׁה סְלָעִים לַחֲמִשָּׁה כֹּהֲנִים - בְּנוֹ פָּדוּי, נְתָנָן לוֹ זוֹ אַחַר זוֹ, זוֹ אַחַר זוֹ - בְּנוֹ פָּדוּי. נְתָנָן לוֹ חָזַר וּנְטָלָן הֵימֶנּוּ - בְּנוֹ פָּדוּי, כְּדֵי הָיָה רַבִּי טַרְפוֹן עוֹשֶׂה: נוֹטְלָן הֵימֶנּוּ, וְחוֹזֵר וְנוֹתְנוֹ לוֹ.

ה. אֵין הַבְּכוֹר נוֹטֵל פִּי שְׁנַיִם בְּשֶׁבַח שֶׁהִשְׁבִּיחוּ נְכָסִים לְאַחַר מִיתַת אֲבִיהֶן. רַבִּי אוֹמֵר: אוֹמֵר אֲנִי, שֶׁהַבְּכוֹר נוֹטֵל פִּי שְׁנַיִם בְּשֶׁבַח שֶׁהִשְׁבִּיחוּ נְכָסִים לְאַחַר מִיתַת אֲבִיהֶם, שֶׁאַף שֶׁלֹּא הִשְׁבִּיחוּ בְּשֶׁלָּהֶן. כֵּיצַד? הָיְתָה לוֹ בְּהֵמָה מוּחְכֶּרֶת וּמוּשְׁכֶּרֶת אֵצֶל אֲחֵרִים, רוֹעָה בָּאָפָר - בְּכוֹר נוֹטֵל פִּי שְׁנַיִם בַּזְּרוֹעַ וּבַלְּחָיַיִם וּבַקֵּבָה. רַבִּי אוֹמֵר: כָּל דָּבָר שֶׁלֹּא פִלְּפְלוּ בּוֹ יְתוֹמִים לְאַחַר מִיתַת אֲבִיהֶם - בְּכוֹר נוֹטֵל פִּי שְׁנַיִם. וְאֵין נוֹטֵל פִּי שְׁנַיִם אֶלָּא בְּכָל אֲשֶׁר יִמְצָא לוֹ, אֲבָל בָּנוּ בְּנֵיָן וְנָטְעוּ נְטִיעָה - הַכֹּל שָׁוִין שֶׁנּוֹטֵל פִּי שְׁנַיִם. אִם אָמַר: ׳אִי אֶפְשִׁי בְּשֶׁלֹּא לְטוֹל וְשֶׁלֹּא לְתֵּן׳ - הָרְשׁוּת בְּיָדוֹ. כֵּיצַד אֵין נוֹטֵל בָּרְאוּי כְּבַמֻּחְזָק? מֵת אָבִיו בְּחַיֵּי אָבִיו - נוֹטֵל פִּי שְׁנַיִם מִנְּכְסֵי אָבִיו, וְאֵין נוֹטֵל פִּי שְׁנַיִם מִנְּכְסֵי אֲבִי אָבִיו. וְאִם הָיָה בְּכוֹר - נוֹטֵל פִּי שְׁנַיִם אַף מִנְּכְסֵי אֲבִי אָבִיו. הַבְּכוֹרָה וְהַיְרֻשָּׁה אֶת אִשְׁתּוֹ, וְהַמְיַבֵּם אֶת אֵשֶׁת אָחִיו, וְהַמַּתָּנָה, נָזַק וַחֲצִי נָזָק, וְתַשְׁלוּמֵי כֶּפֶל, וְתַשְׁלוּמֵי אַרְבָּעָה וַחֲמִשָּׁה - כֻּלָּן אֵין נוֹטְלוֹת בָּרְאוּי כְּבַמֻּחְזָק, אֲבָל נוֹתֵן לָהֶן מִשָּׁדֶה הַחוֹזֵר בַּיּוֹבֵל. רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָה אוֹמֵר: הַיּוֹרֵשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ, בְּנֵי מְשֻׁפְּחָה נוֹתְנִין לוֹ מָעוֹת וּמוֹצִיאִין מִיָּדוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר (בְּמִדְבַּר לו, ט): ״וְלֹא תִסֹּב נַחֲלָה מִמַּטֶּה לְמַטֶּה אַחֵר״ וְגוֹ׳.

הַשָּׁלֵם

מַסֶּכֶת בְּכוֹרוֹת פֶּרֶק שְׁבִיעִי

א. מַעֲשֶׂה בְּהֵמָה נוֹהֶגֶת בִּגְדוֹלִים וּבְקַטַנִּים, בִּזְכָרִים וּבִנְקֵבוֹת, בְּתְמִימִים וּבַעֲלֵי מוּמִים, וּמַעֲשְׂרִין אוֹתָן מִשְׁנָה לַחֲבֶרְתָּהּ, שֶׁנֶּאֱמַר (דְּבָרִים יד, כב): ״עַשֵּׂר תְּעַשֵּׂר״ - בְּשְׁנֵי מַעֲשְׂרוֹת הַכָּתוּב מְדַבֵּר, אֶחָד מַעֲשַׂר דָּגָן וְאֶחָד מַעֲשַׂר בְּהֵמָה; דִּבְרֵי רַבִּי עֲקִיבָא. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: ״שָׁנָה שָׁנָה״, שֶׁל שָׁנָה אַתָּה מְעַשֵּׂר וְאִי אַתָּה מְעַשֵּׂר מִשָּׁנָה לַחֲבֶרְתָּהּ. גְּדָיָה שֶׁיָּלְדָה שָׁלֹשׁ בָּנוֹת, וּבָנוֹת שָׁלֹשׁ שֶׁלֹּשׁ נִכְנָסוֹת לַדִּיר לְהִתְעַשֵּׂר. אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן: אֲנִי רָאִיתִי גְּדָיָה שֶׁמִּתְעַשֶּׂרֶת בַּת שְׁנָתָהּ. הָיְתָה לוֹ בְּהֵמָה שֶׁל שְׁתַּיִם וְשָׁלֹשׁ שָׁנִים, אִם מַכִּיר בָּהּ שֶׁל שָׁנָה שָׁנָה בִּפְנֵי עַצְמָהּ - נִכְנֶסֶת לַדִּיר לְהִתְעַשֵּׂר. אִם לָאו - אֵין נִכְנֶסֶת לַדִּיר לְהִתְעַשֵּׂר.

ב. מַעֲשֶׂר בְּהֵמָה מִצְטָרֵף מְלֵא רֶגֶל רוֹעָה, וְלֹא מְלֵא רֶגֶל בְּהֵמָה מְהַלֶּכֶת. כַּמָּה רֶגֶל בְּהֵמָה? שְׁנַיִם וּשְׁלֹשִׁים מִיל. כֵּיצַד? הָיוּ לוֹ חֲמֵשׁ בִּסְפָר חֲנַנְיָא, וְחֲמֵשׁ בִּסְפָר עוֹתְנַי, וְחֲמֵשׁ בִּסְפָר בְּצִיפּוֹרִי - הֲרֵי אֵלּוּ מִצְטָרְפוֹת. חֲמֵשׁ בִּסְפָר חֲנַנְיָא, וְחֲמֵשׁ בְּצִיפּוֹרִי - עַד שֶׁיִּהְיוּ לוֹ אֲפִלּוּ אַחַת בְּצִיפּוֹרִי. הָיָה לוֹ בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן מִכָּאן וּמִכָּאן, כְּגוֹן הַשּׁוּלְמִי מִנְּרִי, וּשְׁתֵּי אֲבָטִינְיוֹת - אֵין מִצְטָרְפוֹת זוֹ עִם זוֹ, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר בָּאָרֶץ וְחוּצָה לָאָרֶץ. נָהָר הַיּוֹצֵא מִמְּעָרַת פַּמְיַיס, וְעוֹבֵר בְּיַמָּה שֶׁל סוֹפָנִי, וּבְיַמָּה שֶׁל טְבֶרְיָא, אַף עַל פִּי שֶׁשְּׁמוֹ יַרְדֵּן - אֵין מִתְחַשֵּׁב עִם הַיַּרְדֵּן. אֵיזֶהוּ יַרְדֵּן? מִבֵּית יְרֵחוֹ וּלְמַטָּה.

ג. אֵיזֶה לָקוּחַ? כָּל שֶׁמְּכָרוֹ לוֹ, וְחוֹזֵר וּלְקָחוֹ הֵימֶנּוּ, אוֹ שֶׁנָּתְנוֹ לוֹ בְּמַתָּנָה, וְחוֹזֵר וּלְקָחוֹ הֵימֶנּוּ. אֲבָל הַלּוֹקֵחַ עִבֵּר פָּרָתוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ אַף עַל פִּי שֶׁיָּלְדָה אֵצֶל בְּעָלִים נִכְנֶסֶת לַדִּיר לְהִתְעַשֵּׂר. הַכֹּל נִכְנָס לְהִתְעַשֵּׂר, חוּץ מִן כִּלְאַיִם וְהַטְּרֵפָה; דִּבְרֵי רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן

תּוֹסֶפְתָּא

יְהוּדָה אִישׁ בְּרַתּוֹתָא, שֶׁאָמַר מִשּׁוּם רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ. אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא: אֲנִי שָׁמַעְתִּי מִשְּׁמוֹ, אַף יוֹצֵא דֹּפֶן וּמְחַסֵּר זְמַן וְהַיָּתוֹם. אֲבָל אֵיזֶה הוּא כִּלְאַיִם? רָחֵל שֶׁיָּלְדָה מִן גְּדִי, אֶפְלוּ כְּמִין כֶּבֶשׂ, וְעֵז שֶׁיָּלְדָה מִן הַכֶּבֶשׂ אֶפְלוּ כְּמִין גְּדִי, טְרֵפָה כְּמַשְׁמָעָהּ, יוֹצֵא דֹּפֶן כְּמַשְׁמָעוֹ. אֵין פְּחוֹת מִשְּׁמוֹנַת יָמִים. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: מְחַסֵּר זְמַן נִכְנַס לַדִּיר לְהִתְעַשֵּׂר.

ד. הַנִּרְבָּע, וְהַמַּקֶּזֶת, וְהַנֶּעֱבָד, אֶתְנַן וּמְחִיר, וְטַמְטוּם וְאַנְדְּרוֹגִינוֹס - אֵין נִכְנָסִין לַדִּיר לְהִתְעַשֵּׂר. רַבִּי שִׁמְעוֹן בְּרַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי שִׁמְעוֹן: טוּמְטוּם וְאַנְדְּרוֹגִינוֹס - אֵין נִכְנָסִין לַדִּיר לְהִתְעַשֵּׂר, שֶׁכָּל מָקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר ׳זָכָר׳ - מוֹצִיא טוּמְטוּם וְאַנְדְּרוֹגִינוֹס מִן הַכְּלָל.

ה. אֵיזֶהוּ אֶתְנַן? כָּל שֶׁנָּתַן לָהּ עֲבַר פָּרָתוֹ, וְחָזַר וּלְקָחוֹ הֵימֶנָּה. אֵיזֶהוּ מְחִיר? כָּל שֶׁהֶחְלִיף לוֹ עֲבַר פָּרָתוֹ, וְחָזַר וּלְקָחוֹ הֵימֶנּוּ.

ו. שָׁלֹשׁ גְּרָנוֹת לְמַעֲשֵׂר בְּהֵמָה, בִּפְרֹס הַפֶּסַח וּבִפְרֹס עֲצֶרֶת וּבִפְרֹס הֶחָג - אֵין לָהֶן קְצָבָה; דִּבְרֵי רַבִּי עֲקִיבָא. רַבִּי יוֹסֵי בַּר רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אֵין פְּחוֹת מֵחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם קֹדֶם לָרֶגֶל. אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן עַזַּאי: הוֹאִיל וְאֵלּוּ אוֹמֵר בְּאֶחָד בֶּאֱלוּל, וְאֵלּוּ אוֹמֵר בְּאֶחָד בְּתִשְׁרֵי, הָאֱלוּלִיִּין מִתְעַשְּׂרִין בְּעַצְמָן, כֵּיצַד? נוֹלְדוּ לוֹ חֲמִשָּׁה בְּאָב וַחֲמִשָּׁה בֶּאֱלוּל, חֲמִשָּׁה בֶּאֱלוּל וַחֲמִשָּׁה בְּתִשְׁרֵי, וַחֲמִשָּׁה בְּאָב וַחֲמִשָּׁה בְּתִשְׁרֵי - אֵין מִצְטָרְפִין. חֲמִשָּׁה בְּתִשְׁרֵי וַחֲמִשָּׁה בְּאָב - הֲרֵי אֵלּוּ מִצְטָרְפִין.

ז. כֵּיצַד מְעַשְּׂרִין? מְעַמִּיד אִמָּהוֹת מִבַּחוּץ וְהֵן גּוֹעוֹת, וְהַבָּנִים יוֹצְאִין לִקְרָאתָן. יָצְאוּ שְׁמִינִי וּתְשִׁיעִי כְּאֶחָד - הֲרֵי זֶה מַשְׁלִים עֲלֵיהֶם. הַתְּשִׁיעִי וַעֲשִׂירִי - יִרְעוּ עַד שֶׁיִּסְתָּאֲבוּ. עֲשִׂירִי וְאַחַד עָשָׂר - כֻּלָּן יָמוּתוּ. מֵת רִאשׁוֹן רִאשׁוֹן - הֲרֵי זֶה מַשְׁלִים עֲלֵיהֶן. הָיָה מוֹנֶה וְקָרָאוֹ חֲבֵרוֹ לְדַבֵּר עִמּוֹ - הֲרֵי זֶה מַשְׁלִים עֲלֵיהֶם, הָיָה מוֹנֶה וְחָשְׁכָה לֵיל שַׁבָּת - הֲרֵי זֶה

הַשָּׁלֵם

מַשְׁלִים עֲלֵיהֶם. הָיָה מוֹנֶה וְהוֹצִיא רֹאשׁוֹ וְרֻבּוֹ מִן הַדִּיר, וְחָזַר, כְּמִנְיַן לְכָל דְּבָר, מְנָאָן רְבוּצִין, אוֹ עוֹמְדִין - הֲרֵי זֶה מַשְׁלִים עֲלֵיהֶן. הָיָה מוֹנֶה, וְקָפַץ מִן הַמְּנוּיִן לְשֶׁאֵין מְנוּיִן, אִם מִכֵּירוֹ - פָּטוּר וְהֵן חַיָּבִין. וְאִם לָאו - הֲרֵי כֻלָּן פְּטוּרִין, נִתְעָרֵב בָּהֶן יָתוֹם אוֹ לָקוֹחַ - הֲרֵי כֻלָּן פְּטוּרִין. הָיָה לוֹ עֲשָׂרָה וּמָנָה חֲמִשָּׁה, וּמֵת אֶחָד מִן הַמְּנוּיִן - הֲרֵי זֶה מַשְׁלִים עֲלֵיהֶן מִשֶּׁאֵינָן מְנוּיִן, אֵלּוּ שֶׁמִּנּוּ פְּטוּרִין וְהַשְּׁאָר יִצְטָרְפוּ לַגֶּרֶן הַבָּא. הָיוּ לוֹ חֲמִשָּׁה עָשָׂר, לֹא יֹאמַר: ׳הֲרֵינִי מַכְנִיס עֲשָׂרָה מֵהֶן לַדִּיר׳, אֶלָּא מַכְנִיס אֶת כֻּלָּן וּמוֹנֶה מֵהֶן עֲשָׂרָה, וְהַשְּׁאָר יִתְעַשְּׂרוּ לְשָׁנָה הַבָּאָה. מְנָאָן לְמַפְרֵעַ - עֲשִׂירִי שֶׁבְּכֻלָּן מְקֻדָּשׁ. קָרָא לַתְּשִׁיעִי ׳תְּשִׁיעִי׳, לַעֲשִׂירִי ׳עֲשִׂירִי׳, לְאֶחָד עָשָׂר ׳אֶחָד עָשָׂר׳, תְּשִׁיעִי לְחֻלִּין עֲשִׂירִי מַעֲשֵׂר אֶחָד עָשָׂר חֻלִּין. קָרָא לַתְּשִׁיעִי ׳עֲשִׂירִי׳, וְלָעֲשִׂירִי ׳תְּשִׁיעִי׳, וּלְאֶחָד עָשָׂר ׳אֶחָד עָשָׂר׳, תְּשִׁיעִי נֶאֱכָל בְּמוּמוֹ, עֲשִׂירִי מַעֲשֵׂר וְאֶחָד עָשָׂר קָרֵב שְׁלָמִים. קָרָא לַתְּשִׁיעִי ׳תְּשִׁיעִי׳, וְלָעֲשִׂירִי ׳תְּשִׁיעִי׳, וּלְאֶחָד עָשָׂר ׳עֲשִׂירִי׳, תְּשִׁיעִי חֻלִּין וַעֲשִׂירִי מַעֲשֵׂר, וְאֶחָד עָשָׂר קָרֵב שְׁלָמִים. קָרָא לַתְּשִׁיעִי ׳עֲשִׂירִי׳ לָעֲשִׂירִי ׳תְּשִׁיעִי׳, וּלְאֶחָד עָשָׂר ׳עֲשִׂירִי׳ - שְׁלָשְׁתָּן מְקֻדָּשִׁין. תְּשִׁיעִי נֶאֱכָל בְּמוּמוֹ, עֲשִׂירִי מַעֲשֵׂר, אֶחָד עָשָׂר קָרֵב שְׁלָמִים, וְעוֹשֶׂה תְּמוּרָה, קָרָא לַתְּשִׁיעִי ׳תְּשִׁיעִי׳, וְלָעֲשִׂירִי ׳עֲשִׂירִי׳, וּלְאֶחָד עָשָׂר ׳עֲשִׂירִי׳ - אֵין אֶחָד עָשָׂר מְקֻדָּשׁ. זֶה הַכְּלָל, כָּל זְמַן שֶׁלֹּא נֶעֱקַר שֵׁם עֲשִׂירִי הֵימֶנּוּ - אֵין אֶחָד עָשָׂר מְקֻדָּשׁ, עַד שֶׁיִּשְׁתַּכַּח בַּתְּשִׁיעִי, וְיִקָּרֵא לָעֲשִׂירִי ׳תְּשִׁיעִי׳ וּלְאֶחָד עָשָׂר ׳עֲשִׂירִי׳. בְּהֵמָה שֶׁנִּתְעָרֵב בָּהּ סָפֵק מַעֲשֵׂר בִּזְמַן הַזֶּה - יִרְעוּ עַד שֶׁיִּסְתָּאֲבוּ. סָפֵק אֶחָד עָשָׂר - הֲרֵי כֻלָּן יָמוּתוּ. מַעֲשֵׂר בְּהֵמָה שֶׁל יִתּוֹמִין - מוֹכְרִין אוֹתוֹ מִפְּנֵי ׳הַשֵּׂכֶל אֲבֵדָה׳ לַבְּעָלִים. מַעֲשֵׂר בְּהֵמָה שֶׁשְּׁחָטוֹ, גִּידָיו, וְקַרְנָיו, וַעֲצָמָיו, וּטְלָפָיו, וְחֶלְבּוֹ, וְעוֹרוֹ, וּגְיִזְתּוֹ - הֲרֵי אֵלּוּ מֻתָּרִין.

8 NOV — **ראשון** Sunday — **כח** 28

עלות השחר	5:22	נץ החמה	6:35
סו״ז קר״ש - בג״א	8:30	סו״ז קר״ש - גר״א	9:06
סו״ז תפלה - בג״א	9:33	סו״ז תפלה - גר״א	9:57
שקיעה	4:44	צה״כ לשיטת ר״ת	5:57

בבלי: בכורות נא
ירושלמי: סנהדרין כ
תוספתא: בכורות א
נ״ך: מלכים־ב כא
רמב״ם: אסורי ביאה כ

9 NOV — **שני** Monday — **כט** 29

יום כפור קטן

עלות השחר	5:24	נץ החמה	6:36
סו״ז קר״ש - בג״א	8:31	סו״ז קר״ש - גר״א	9:07
סו״ז תפלה - בג״א	9:34	סו״ז תפלה - גר״א	9:58
שקיעה	4:43	צה״כ לשיטת ר״ת	5:56

בבלי: בכורות נב
ירושלמי: סנהדרין כא
תוספתא: בכורות ב
נ״ך: מלכים־ב כב
רמב״ם: אסורי ביאה כא

10 NOV — **שלישי** Tuesday — **ל** 30

א׳ דראש חודש כסלו Rosh Chodesh Kislev

עלות השחר	5:25	נץ החמה	6:37
סו״ז קר״ש - בג״א	8:32	סו״ז קר״ש - גר״א	9:08
סו״ז תפלה - בג״א	9:34	סו״ז תפלה - גר״א	9:58
שקיעה	4:42	צה״כ לשיטת ר״ת	5:55

בבלי: בכורות נג
ירושלמי: סנהדרין כב
תוספתא: בכורות ג
נ״ך: מלכים־ב כג
רמב״ם: אסורי ביאה כב

11 NOV — **רביעי** Wednesday — **א** 1

ב׳ דראש חודש כסלו Rosh Chodesh Kislev

עלות השחר	5:26	נץ החמה	6:38
סו״ז קר״ש - בג״א	8:32	סו״ז קר״ש - גר״א	9:08
סו״ז תפלה - בג״א	9:35	סו״ז תפלה - גר״א	9:59
שקיעה	4:41	צה״כ לשיטת ר״ת	5:54

בבלי: בכורות נד
ירושלמי: סנהדרין כג
תוספתא: בכורות ד
נ״ך: מלכים־ב כד
רמב״ם: מאכלות אסורות א

12 NOV — **חמישי** Thursday — **ב** 2

עלות השחר	5:27	נץ החמה	6:40
סו״ז קר״ש - בג״א	8:33	סו״ז קר״ש - גר״א	9:09
סו״ז תפלה - בג״א	9:35	סו״ז תפלה - גר״א	9:59
שקיעה	4:40	צה״כ לשיטת ר״ת	5:53

בבלי: בכורות נה
ירושלמי: סנהדרין כד
תוספתא: בכורות ה
נ״ך: מלכים־ב כה
רמב״ם: מאכלות אסורות ב

13 NOV — **ששי** Friday — **ג** 3

עלות השחר	5:28	נץ החמה	6:41
סו״ז קר״ש - בג״א	8:34	סו״ז קר״ש - גר״א	9:10
סו״ז תפלה - בג״א	9:36	סו״ז תפלה - גר״א	10:00
שקיעה	4:39	צה״כ לשיטת ר״ת	5:52

בבלי: בכורות נו
ירושלמי: סנהדרין כה
תוספתא: בכורות ו
נ״ך: ישעיה א
רמב״ם: מאכלות אסורות ג

הדלקת הנרות Candle Lighting **4:22**

14 NOV — **שב״ק** Shabbos — משא דבר ה׳ — **ד** 4

תולדות

עלות השחר	5:29	נץ החמה	6:42
סו״ז קר״ש - בג״א	8:34	סו״ז קר״ש - גר״א	9:10
סו״ז תפלה - בג״א	9:36	סו״ז תפלה - גר״א	10:00
שקיעה	4:38	צה״כ לשיטת ר״ת	5:51

בבלי: בכורות נז
ירושלמי: סנהדרין כו
תוספתא: בכורות ז
נ״ך: ישעיה ב
רמב״ם: מאכלות אסורות ד

זמן מוצש״ק Shabbos Ends **5:51**

צוּ זַיִן מְקוּרָב צוּ אַ צַדִּיק אִיז גוּט פַֿאַרְן מָענטְשׁ אוֹיף דִּי וָועלְט אוּן אוֹיף יֶענֶע וָועלְט.

(סֵפֶר הַמִּדּוֹת אוֹת צַדִּיק סִימָן נ״ג)